

00
H. 10a

Dingham. 1791.

M. TULLII CICERO
ACADEMICAE
QUAESTIONES
DE FATO

(sub) TITULO SINGULARE

IO. AUG. ESSERTI

(Zocher)

M. TULLII CICERONIS
ACADEMICAЕ
QUAESTIONES

ET
DE FATO
LIBER SINGULARIS.

EX RECENSIONE
IO. AUG. ERNESTI.

XX. 116.

HALAE
IMPENSIS ORPHANOTROPHEI
MDCCLXXXIII.

M. TULLII CICERONIS
ACADEMICAE
QUESTIONES

DE FATO

LIBER SINGULARIS

IO. AUG. BRUNSTI

238

LEIPZIGIENSIS ORTHOGRAPHI
MDCCLXXXII

M. TULLII CICERONIS
ACADEMICÆ QUÆ-
STIONES.

CICERO VARRONI S. D.

Etsi munus flagitare, quamvis quis ostenderit, ne
populus quidem solet, nisi concitatus: tamen
ego expectatione promissi tui moveor, ut ad-
moneam te, non ut flagitem. nisi autem ad te qua-
tuor admonitores non nimis verecundos. nosli enim
profecto os adolescentioris Academiae. Ex ea igitur
media excitatos misi: qui, metuo, ne te forte
flagitent. ego autem mandavi, ut rogarent. Exspe-
ctabam omnino jamdiu, meque sustinebam, ne ad te
prius ipse quid scriberem, quam aliquid accepissem,
ut possem te remunerari quam simillimo munere. Sed
cum tu tardius faceres, id est, ut ego interpretor,
diligentius, teneri non potui, quin conjunctionem
studiorum, amorisque nostri, quo possem litterarum
genere, declararem. Feci igitur sermonem inter nos
habitum in Cumano, cum esset una Pomponius. tibi
dedi partes Antiochinas, quas a te probari intellexisse
mihi videbar: mihi sumsi Philonis. Puto fore, ut,
cum legeris, mirere id nos locutos esse inter nos,

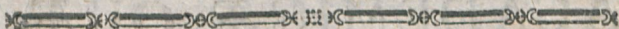
Cic. Acad. Quæst.

A

quod

2 ACADEM. QUÆSTIONUM

quod numquam locuti sumus. sed nosti morem dialogorum. Posthæc autem, mi Varro, quam plurima, si videbitur, & de nobis, & inter nos: sero fortasse: sed superiorum temporum, fortuna reipublicæ, causam sustineat: hæc ipsi præstare debemus. atque utinam quietis temporibus, atque aliquo, si non bono, at saltem certo statu civitatis, hæc inter nos studia exercere possemus! quamquam tum quidem vel aliæ quæpiam rationes, honestas nobis & curas, & actiones darent. nunc autem quid est, sine his cur vivere velimus? mihi vero cum his ipsis vix: his autem detractis, ne vix quidem. sed hæc coram, & sæpius. Migrationem, & emtionem feliciter evenire volo, tuumque in ea re consilium probo. Cura ut valeas.

M. TULLII CICERONIS

ACADEMICARUM
QUÆSTIONUM

LIBER PRIMUS,

A D

M. TERENTIUM VARRONEM.

 ARGUMENTUM.

Quatuor omnino libros Academicarum Disputationum scripsit Cicero, in quibus omnem Philosophiam Academia cum veteris tum novæ explicavit, sed ita, ut facile intelligeretur, id quod ipse faceret, v. c. Ep. ad Div. IX. 8, se novam veteri præferre. Itaque induxit Varronem, Antiochi, quintæ Academia conditoris, & veterem Academiam instaurare cupientis, se autem Philonis partes suscipientem, qui quartæ Academia caput fuerat, & novæ Academia placita tenuerat, sed ita,

us,

ut nihil inter veterem & novam interesse disputaret, v. L. I. c. 4. & Luculli c. 4. quod Antiochus libro, quem SOSUS inscripserat, negabat. Horum quatuor librorum primi tantum fragmentum hoc restat, in quo post præfationem, quæ de instituto Philosophiæ latinis litteris illustrandæ agit, & occasionem sermonis demonstrat, c. 1. 3. Varro primum, inde a Socrate repetens usque ad Arcefilam, Philosophiæ rationem exponit, c. 4. 13. deinde Cicero ab Arcefila incipit, & in Carneade desinit. Summa sermonis Varroniani hæc est: Socratem primum coepisse de moribus magis quam de rerum natura disputare, in qua sola superiores philosophi versati erant, atque in omnibus sermonibus usum esse illa ægrotia, quæ nihil se scire diceret, nisi id ipsum, quod nihil sciret. Hujus discipuli, Platonis, auctoritate unam & consentientem duobus vocabulis Philosophiæ formam institutam esse, Academicorum & Peripateticorum, qui certam & completam philosophiæ formulam composuerint, sed Socraticam dubitationem, & de omnibus rebus sine assensione disputandi consuetudinem, reliquerint, atque ita artem Philosophiæ effecerint, c. 4. Triplicem autem fuisse philosophandi rationem, unam, de vita & moribus, quæ a natura peteretur, cui parendum, in qua summum bonum quærendum dicerent, c. 5. 6. alteram, de natura, quæ contineretur ex effectione & materia, quam fingeret & formaret effectio, c. 7. 8. coll. c. 2. tertiam, quæ in ratione & differendo versaretur, ductam illam quidem a sensibus, sed ita, ut iudicium veritatis non sensibus fallentibus, sed menti tribueretur, quæ sola cerneret, quod semper esset, simplex, & unius modi, & tale, quale esset, quam ideam appellavisset. Omnem a sensibus ductam cognitionem opinabilem tantum esse, scientiam tantum in nimia motionibus & orationibus inesse, c. 9. Aristotelem deinde primum ideas labefactasse; Theophrastum negasse, in virtute sola positum esse, beate vivere; Stratonem totum se ad naturæ obscuritatem contulisse, c. 10. Zenonem autem inprimis disciplinam corrigere conatum esse, & plurima in triplici illa ratione novasse,

4 ACADEM. QUÆSTIONUM

c. 11. 12. Zenoni deinde se opposuisse Arceflam, non pertinacia, sed obscuritate rerum commotum, & revocasse illam veteribus omnibus usurpata de rebus omnibus dubitandi consuetudinem, nihilque dixisse sciri posse, ne id ipsum quidem, quod socrates excepisset. cf. L. II. c. 24. Hanc esse Academiam novam appellatam, & ad Carneadem perductam, c. 13.

I.

In cumano nuper cum mecum Atticus noster esset, nuntiatum est nobis a M. Varrone, venisse eum Roma pridie vesperi, & nisi de via festus esset, continuo ad nos venturum fuisse. quod cum audissemus, nullam moram interponendam putavimus, quin videremus hominem, nobiscum & studiis eisdem, & vetustate amicitiae conjunctum. itaque confestim ad eum ire perreximus: paullumque cum ejus villa abessemus, ipsum ad nos venientem vidimus: atque illum complexi, ut mos amicorum est, satis eum longo intervallo ad suam villam reduximus. Hic pauca primo, atque percunctantibus nobis, ecquid forte Roma novi: Atticus, Omitte ista, quæ nec percunctari, nec audire sine molestia possumus, quæso, inquit: & quære potius, ecquid ipse novi. silent enim diutius Musæ Varronis, quam solebant: nec tamen cessare, sed celare, quæ scribat, existimo. Minime vero, inquit ille. intemperantis enim arbitror esse, scribere, quod occultari velit. sed habeo opus magnum in manibus, quod jam pridem ad hunc ipsum (me autem dicebat) quædam insitui, quæ & sunt magna sane & limantur a me politius. Et ego, Ista quidem, inquam, Varro, jam diu expectans, non audeo tamen flagitare: audi vi enim e Libone nostro, cujus nosti studium (nihil enim ejusmodi celare possumus) non te ea intermittere, sed accuratius tractare, nec de manibus umquam deponere. Illud autem mihi ante hoc tempus numquam in mentem venit a te requirere: sed nunc, posteaquam sum ingressus, res eas, quas tecum simul didici, mandare monumentis,
philo-

philosophiamque veterem illam, a Socrate ortam, Latinis litteris illustrare; quæro, quid sit, cur, cum multa scribas, genus hoc prætermittas, præsertim cum & ipse in eo excellas, & id studium totaque ea res longe ceteris & studiis, & artibus antecedit.

II. Tum ille, Rem a me sæpe deliberatam, & multum agitatam requiris. Itaque non hæsitans, respondebo: sed ea dicam, quæ mihi sunt in promptu; quod ista ipsa de re multum, ut dixi, & diu cogitavi. Nam cum philosophiam viderem diligentissime Græcis litteris explicatam, existimavi, si qui de nostris ejus studio tenerentur, si essent Græcis doctrinis eruditi, Græca potius, quam nostra lecturos: sin a Græcorum artibus, & disciplinis abhorrerent, ne hæc quidem curaturos, quæ sine eruditione Græca intelligi non possunt: itaque ea nolui scribere, quæ nec indocti intelligere possent, nec docti legere curarent. Vides autem eadem ipse. didicisti enim non posse nos Amafanii, aut Rabirii similes esse, qui, nulla arte adhibita, de rebus ante oculos positis vulgari sermone disputant: nihil definiunt, nihil partiuntur, nihil apta interrogatione concludunt, nullam denique artem esse nec dicendi, nec differendi putant. nos autem præceptis dialecticorum, & oratorum etiam (quoniam utramque vim, virtutem esse nostri putant) sic parentes, ut legibus, verbis, quamquam novis, cogimur uti: quæ docti (ut dixi) a Græcis petere malent, indocti ne a nobis quidem accipient: ut frustra omnis suscipiatur labor. Jam vero physica, si Epicurum, id est, si Democritum probarem, possem scribere ita plane, ut Amafanius. quid enim magnum, cum causas rerum efficientium sustuleris, de corpusculorum (ita enim appellat atomos) concursione fortuita loqui? nostra tu physica nostri, quæ contineantur ex effectione, & ex materia ea, quam fingit, & format effectio. adhibenda enim Geometria est: quoniam quibusnam quisquam enuntiare verbis, aut quem ad intelligendum poterit adducere hæc ipsa de vita, & moribus, de expetendis, fugiendisque rebus? illi enim simpliciter, pecudis & hominis idem

bonum esse censent. apud nostros enim, non ignoras, quæ sit & quanta subtilitas. Sive enim Zenonem sequare: magnum est efficere, ut quis intelligat, quid sit illud verum, & simplex bonum, quod non possit ab honestate seungi: quod bonum quale sit, negat omnino Epicurus sine voluptatibus sensum moventibus nec suspicari. si vero Academiam veterem persequamur, quam nos, ut scis, probamus: quam erit illa acute explicanda nobis? quam argute, quam obscure etiam contra Stoicos differendum? totum igitur illud philosophiæ studium mihi quidem ipse sumo, & ad vitæ constantiam quantum possum, & ad delectationem animi: nec ullum arbitror, ut apud Platonem est, majus aut melius a diis datum munus homini: sed meos amicos, in quibus est studium, in Græciam mitto, id est, ad Græcos ire jubeo, ut ea a fontibus potius hauriant, quam rivulos confectentur. Quæ autem nemo adhuc docuerat, nec erat, unde studiosi scire possent; ea, quantum potui, (nihil enim magnopere meorum miror) feci, ut essent nota nostris: a Græcis enim peti non poterant, ac, post L. Ælii nostri occasum, ne a Latinis quidem. Et tamen in illis veteribus nostris, quæ, Menippum imitati, non interpretati, quadam hilaritate conspersimus, multa admista ex intima philosophia, multa dicta dialectice. quæ quo facilius minus docti intelligerent, jucunditate quadam ad legendum invitati, in laudationibus, in iis ipsis antiquitatum præmiis philosophiæ, scribere voluimus, si modo consecuti sumus.

III. Tum ego, Sunt, inquam, ista, Varro. nam nos in nostra urbe peregrinantes, errantesque, tamquam hospites, tui libri quasi domum deduxerunt, ut possemus aliquando, qui, & ubi essemus, agnoscere. tu ætatem patriæ, tu descriptiones temporum, tu sacrorum jura, tu sacerdotum; tu domesticam, tu bellicam disciplinam; tu sedem regionum, locorum; tu omnium divinarum, humanarumque rerum nomina, genera, officia causas aperuisti: plurimumque poetis nostris, omninoque Latinis & litteris luminis
attu-

attulisti, & verbis: atque ipse varium, & elegans omni fere numero poema fecisti: philosophiamque multis locis inchoasti, ad impellendum satis, ad edocendum parum. Causam autem probabilem tu quidem affers. aut enim Græca legere mallerent, qui erunt eruditi: aut ne hæc quidem, qui illa nesciunt. sed da mihi nunc: satisne probas? immo vero & hæc, qui illa non poterunt, & qui Græca non poterunt, non contemnent sua. quid enim causæ est, cur poetas Latinos Græcis litteris eruditi legant, philosophos non legant? an quia delectat Ennius, Pacuvius, Accius, multi alii, qui non verba, sed vim Græcorum expresserunt poetarum? quanto magis philosophi delectabunt, si, ut illi Æschylum, Sophoclem, Euripidem; sic hi Platonem imitentur, Aristotelem, Theophrastum? Oratores quidem laudari video, si qui e nostris Hyperidem sint, aut Demosthenem imitati. ego autem (dicam enim, ut res est) dum me ambitio, dum honores, dum causæ, dum reipublicæ non solum cura, sed quædam etiam procuratio multis officii implicatum, & constrictum tenebat, hæc inclusa habebam; &, ne obsolescerent, renovabam, cum licebat legendo. nunc vero & fortunæ gravissimo percussus vulnere, & administratione reipublicæ liberatus, doloris medicinam a philosophia peto, & otii oblectationem hanc, honestissimam judico. aut enim huic ætati hoc maxime aptum est: aut ii rebus, si quas dignas laude gessimus, hoc in primis consentaneum: aut etiam ad nostros cives erudiendos nihil utilius: aut, si hæc ita non sunt, nihil aliud video, quod agere possimus. Brutus quidem noster excellens omni genere laudis, sic philosophiam Latinis litteris persequitur, nihil ut iisdem de rebus Græcia desideret: & eandem quidem sententiam sequitur, quam tu. nam Aristum Athenis audivit aliquandiu, cujus tu fratrem Antiochum. quamobrem da, quæso, te huic etiam generi litterarum.

IV. Tum ille, Istuc quidem considerabo, nec vero sine te. Sed de te ipso quid est, inquit, quod

audio? Quanam, inquam, de re? Relictam a te veterem jam, inquit: tractari autem novam. Quid? ergo, inquam, Antiocho id magis licuerit, nostro familiari, remigrari in domum veterem e nova, quam nobis in novam e vetere? certe enim recentissima quæque, sunt correctæ, & emendatæ maxime. quamquam Antiochi magister Philo, magnus vir, ut tu existimas ipse, negaret in libris, (quod coram etiam ex ipso audiebamus) duas Academias esse; erroremque eorum, qui ita putarunt, coarguit. Est, inquit, ut dicis: sed ignorare te non arbitror, quæ contra Philonem Antiochus scripserit. Immo vero & ista, & totam veterem Academiam, aqua absumtam diu, renovari a te, nisi molestum est, velim: & simul, affidamus, inquam, si videtur. Sane istud quidem, inquit: sum enim admodum infirmus. sed videamus, idemne Attico placeat fieri a me, quod te velle video. Mihi vero, ille. quid est enim, quod malim, quam ex Antiocho jam pridem audita recordari? & simul videre, satisne ea commode dici possint Latine? Quæ cum essent dicta, in conspectu consedimus omnes. Tum Varro ita exorsus est. Socrates mihi videtur, id quod constat inter omnes, primus a rebus occultis, & ab ipsa natura involutis, in quibus omnes ante eum philosophi occupati fuerunt, advocasse philosophiam, & ad vitam communem adduxisse: ut de virtutibus, & vitiis, omninoque de bonis rebus, & malis quæreret: ~~cælestia~~ ^{caelestia} autem vel procul esse a nostra cognitione censeret, vel si maxime cognita essent, nihil tamen ad bene vivendum. Hic in omnibus ferè sermonibus, qui ab iis, qui illum audierunt, perscripti varie, copiose sunt, ita disputat, ut nihil affirmet ipse, refellat alios: nihil se scire dicat, nisi id ipsum: eoque præstare ceteris, quod illi, quæ nesciant, scire se putent: ipse, se nihil scire; id unum sciat: ob eamque rem se arbitrari ab Apolline omnium sapientissimum esse dictum, quod hæc esset una omnis sapientia, non arbitrari, sese scire, quod nesciat. quæ cum diceret constanter, & in ea sententia permaneret, omnis ejus oratio tum in virtute lau-

astronomi

*+ Verba quædam hæc s. Antiochus dicitur in Epistola ad Romanos
Gorgias dicitur in Diogenes Laert. li. II.*

danda, & in omnibus hominibus ad virtutis studium cohortandis consumebatur, ut e Socraticorum libris, maximeque Platonis intelligi potest. Platonis autem auctoritate, qui varius, & multiplex, & copiosus fuit, una & consentiens duobus vocabulis philosophiæ forma instituta est, Academicorum, & Peripateticorum: qui rebus congruentes, nominibus differebant. nam, cum Speusippum, sororis philosophiæ quasi heredem reliquisset; duos autem præstantissimos studio atque doctrina, Xenocratem Chalcedonium, & Aristotelem Stagiritem: qui erant cum Aristotele, Peripatetici dicti sunt, quia disputabant inambulantes in Lycio: illi autem, qui Platonis instituto in Academia, quod est alterum gymnasium, cætus erant, & sermones habere soliti, e loci vocabulo nomen habuerunt. sed utrique Platonis ubertate completi, certam quandam disciplinæ formulam composuerunt, & eam quidem plenam, ac refertam, illam autem Socraticam dubitationem de omnibus rebus, & nulla affirmatione adhibita consuetudinem differendi reliquerunt. Ita facta est [differendi] quod minime Socrates probabat, ars quædam philosophiæ, & rerum ordo, & descriptio disciplinæ. quæ quidem erat primo duobus, ut dixi, nominibus una. nihil enim inter Peripateticos, & illam veterem Academiam differebat. abundantia quædam ingenii præstabat, ut mihi videtur quidem, Aristoteles: sed idem fons erat utrisque, & eadem rerum expetendarum fugiendarumque partitio. Sed quid ago? inquit: aut sumæ fanus, qui hæc vos doceo? nam etsi non sus Minervam, ut ajunt: tamen inepte, quisquis Minervam docet.

V. Tum Atticus, tu vero, inquit, perge Varro. valde enim amo nostra atque nostros: meque ista delectant, cum latine dicuntur, & isto modo. Quid me, inquam, putas, qui philosophiam jam professus sim, pepulo nostro exhibiturum? Pergamus igitur, inquit, quoniam placet. Fuit ergo jam accepta a Platone philosophandi ratio triplex: una, de vita & moribus: altera de natura & rebus occultis: tertia, de differendo, & quid verum, & quid falsum; quid

rectum in oratione, pravumve; quid consentiens, quid repugnet, judicando. Ac primam illam partem bene vivendi, a natura petebant, eique parendum esse dicebant: neque ulla alia in re, nisi in natura, quærendum esse illud summum bonum, quo omnia referrentur: constituebantque, extremum esse rerum expetendarum, & finem bonorum, adeptum esse omnia e natura & animo, & corpore, & vita. corporis autem alia ponebat esse in toto, alia in partibus. validitudinem, vires, pulcritudinem, in toto: in partibus autem, sensus integros, & præstantiam aliquam partium singularum: ut in pedibus, celeritatem: vim, in manibus: claritatem, in voce: in lingua etiam explanatam vocum impressionem. Animi autem, quæ essent ad comprehendendam ingenii virtutem idonea: eaque ab iis in naturam, & mores dividebantur. Naturæ celeritatem ad discendum, & memoriam dabant: quorum utrumque, mentis esset proprium, & ingenii. Morum autem putabant studia esse, & quasi consuetudinem: quam partim exercitationis assiduitate, partim ratione formabant; in quibus erat philosophia ipsa. in qua quod inchoatum est, neque absolutum, progressio quædam ad virtutem appellatur: quod autem absolutum, id est virtus, quasi perfectio naturæ, omniumque rerum, quas in animis ponunt, una res optima. ergo hæc animorum. Vitæ autem (id enim erat tertium) adjuncta esse dicebant, quæ ad virtutis usum valerent. Jam virtus, animi bonis & corporis cernitur in quibusdam, quæ non tam naturæ, quam beatæ vitæ adjuncta sunt. Hominem esse censebant, quasi partem quandam civitatis, & universi generis humani, eumque esse conjunctum cum hominibus humana quadam societate. Ac de summo quidem, atque naturali bono sic agunt. cetera autem pertinere ad id putant, aut adaugendum, aut tuendum, ut divitias, ut opes, ut gloriam, ut gratiam. Ita tripartita ab iis inducitur ratio bonorum.

VI. Atque hæc illa sunt tria genera, quæ putant plerique Peripateticos dicere. id quidem non falso: est enim hæc partitio illorum: illud imprudenter, si alios

alios esse Academicos, qui tum appellarentur, alios Peripateticos arbitrantur. Communis hæc ratio, & utrisque hic bonorum finis videbatur, adipisci quæ essent prima in natura, quæque ipsa per sese expectanda, aut omnia, aut maxima. ea sunt autem maxima, quæ in ipso animo, atque in ipsa virtute versantur. Itaque omnis illa antiqua philosophia sensit in una virtute esse positam beatam vitam: nec tamen beatissimam, nisi adjungerentur & corporis, & cetera, quæ supra dicta sunt, ad virtutis usum idonea. Ex hac descriptione, agendi quoque aliquid in vita, & officii ipsius initium reperiebatur: quod erat in conservatione earum rerum, quas natura perscriberet. hinc gignebatur fuga desidiæ, voluptatumque contemptio: ex quo laborum, dolorumque susceptio multorum, magnorum, recti honestique causa; & earum rerum, quæ erant congruentes cum descriptione naturæ. unde & amicitia exsistebat, & justitia, atque æquitas. hæque & voluptatibus, & multis vitæ commodis anteponebantur. Hæc quidem fuit apud eos morum institutio, & ejus partis, quam primam posui, forma atque descriptio. De natura autem (id enim sequebatur) ita dicebant, ut eam dividerent in res duas: ut altera esset efficiens, altera autem quasi huic se præbens, ea, quæ efficeretur aliquid. In eo, quod efficeret, vim esse censebant: in eo autem, quod efficeretur, materiam quandam: in utroque tamen utrumque. neque enim materiam ipsam cohærere potuisse, si nulla vi contineretur, neque vim sine aliqua materia. Nihil est enim, quod non alicubi esse cogatur. sed quod ex utroque, id jam corpus, & quasi qualitatem quandam nominabant. dabitis enim profecto, ut in rebus inusitatis, quod Græci ipsi faciunt, a quibus hæc jam diu tractantur, utamur verbis interdum inauditis.

VII. Nos vero, inquit Atticus. quin etiam Græcis licebit utare, cum voles, si te Latina forte deficient. Bene sane facis: sed enitar, ut Latine loquar, nisi in hujuscemodi verbis, ut philosophiam, aut rhetoricam, aut physicam, aut dialecticam appellem, qui-

quibus, ut aliis multis, consuetudo jam utitur pro Latinis. Qualitates igitur appellavi, quas *παιοντες* Græci vocant: quod ipsum apud Græcos non est vulgè verbum, sed philosophorum, atque id in multis dialecticorum vero verba nulla sunt publica: suis utuntur. & id quidem commune omnium fere est artium. aut enim novà sunt rerum novarum faciendà nomina, aut ex aliis transferenda. quod si Græci faciunt, qui in iis rebus tot iam sæcula versantur, quanto id magis nobis concedendum est, qui hæc nunc primum tractare conamur? Tu vero, inquam, Varro, bene etiam meriturus mihi videris de tuis civibus, si eos non modo copia rerum auxeris, ut effecisti, sed etiam verborum. Audebimus ergo, inquit, novis verbis uti, te auctore, si necesse erit. Earum igitur qualitatum sunt aliæ principes, aliæ ex iis ortæ. Principes sunt uniusmodi, & simplices. ex iis autem ortæ, variæ sunt, & quasi multiformes. itaque aer quoque (utimur enim pro Latino) ignis, & aqua, & terra, prima sunt. ex iis autem ortæ animantium formæ earumque rerum, quæ gignuntur e terra. ergo illa initia, & ut e Græco veritam, elementa dicuntur: e quibus aer, & ignis, movendi vim habent, & efficiendi: reliquæ partes, accipiendi, & quasi patiendi: aquam dico, & terram. Quintum genus, e quo essent astra mentesque, singulare, eorumque quattuor, quæ supra dixi, dissimile Aristoteles quoddam esse rebatur. Sed subjectam putant omnibus sine ulla specie, atque carentem omni illa qualitate (faciamus enim tractando usitatus hoc verbum, & tritius) materiam quandam, ex qua omnia expressa atque effusa sint: quæ tota omnia accipere possint, omnibusque modis mutari, atque ex omni parte; eoque etiam interire, non in nihilum, sed in suas partes, quæ infinite secari ac dividi possint, cum sit nihil omnino in rerum natura minimum, quod dividi nequeat: quæ autem moveantur, omnia intervallis moveri; quæ intervalla item infinite dividi possint. Et cum ita moveatur illa vis, quam qualitatem esse diximus, & cum sic ultro citroque versetur: & materiam ipsam
totam

totam penitus commutari putant, & illa effici, quæ appellat qualia, e quibus in omni natura cohærente & continua cum omnibus suis partibus effectum esse mundum: extra quem nulla pars materiæ sit, nullumque corpus: partes autem esse mundi, omnia, quæ insint in eo, quæ natura sentiente teneantur: in qua ratio perfecta insit, quæ sit eadem sempiterna. nihil enim valentius esse, a quo intereat: quam vim animum esse dicunt mundi, eandemque esse mentem, sapientiamque perfectam: quem deum appellant, omniumque rerum, quæ sunt ei subjectæ, quasi prudentiam quandam, procurantem cælestia maxime; deinde in terris ea, quæ pertinent ad homines: quam interdum eandem necessitatem appellant; quia nihil aliter possit, atque ab ea constitutum sit, inter quasi fatalem & immutabilem continuationem ordinis sempiterni: nonnumquam quidem eandem fortunam, quod efficiat multa improvisa hæc, nec opinata nobis, propter obscuritatem, ignorationemque causarum.

VIII. Tertia deinde philosophiæ pars, quæ erat in ratione, & in disserendo, sic tractabatur ab utrisque: quamquam oriretur a sensibus, tamen non esse iudicium veritatis in sensibus. mentem volebant rerum esse iudicem: solam censebant idoneam, cui crederetur. quia sola cerneret id, quod semper esset simplex, & uniusmodi, & tale, quale esset. hanc illi *ideam* appellabant, jam a Platone ita nominatam: nos recte speciem possumus dicere. Sensus autem omnes, hebetes, & tardos esse arbitrabantur, nec percipere ullo modo res eas, quæ subjectæ sensibus viderentur; quæ essent aut ita parvæ, ut sub sensum cadere non possent: aut ita mobiles, & concitatæ, ut nihil umquam unum esset constans; ne idem quidem, quia continenter laberentur, & fluere omnia. itaque hanc omnem partem rerum, opinabilem appellabant. Scientiam autem nusquam esse censebant, nisi in animi motionibus atque rationibus: qua de causa definitiones rerum probabant, & has ad omnia, de quibus disceptabatur, adhibebant. verborum etiam explicatio probabatur, id est, qua de causa quæque essent

essent ita nominata; quam etymologiam appellabant: post argumentis, & quasi rerum notis ducibus, utebantur ad probandum, & ad concludendum id, quod explanari volebant: in qua tradebatur omnis dialecticæ disciplina, id est, orationis ratione conclusæ. huic quasi ex altera parte, oratoriæ vis dicendi adhibebatur, explicatrix orationis perpetuæ ad persuadendum accommodatæ. Hæc erat illis prima a Platone tradita: cujus quas acceperim disputationes, si vultis, exponam. Nos vero volumus, inquam, ut pro Attico etiam respondeam.

IX. Et recte, inquit, respondes. præclare enim explicatur Peripateticorum, & Academiæ veteris auctoritas. Aristoteles primus species, quas paullo ante dixi, labefactavit: quas mirifice Plato erat amplexatus; ut in his quiddam divinum esse diceret. Theophrastus autem, vir & oratione suavis, & ita moratus, ut præ se probitatem quandam & ingenuitatem ferret, vehementius etiam fregit quodam modo auctoritatem veteris disciplinæ. spoliavit enim virtutem suo decore, imbecillamque reddidit, quod negavit in ea sola positum esse, beate vivere. Nam Strato, ejus auditor, quamquam fuit acri ingenio, tamen ab ea disciplina omnino semovendus est: qui cum maxime necessariam partem philosophiæ, quæ posita est in virtute, & in moribus, reliquisset, totumque se ad investigationem naturæ contulisset, in ea ipsa plurimum dissedit a suis. Speusippus autem, & Xenocrates, qui primi Platonis rationem, auctoritatemque susceperant; & post hos Polemo, & Crates, unaque Crantor, in Academia congregati, diligenter ea, quæ a superioribus acceperant, tuebantur. Jam Polemonem audiverant assidue Zeno, & Arcefilas. Sed Zeno cum Arcefilam anteciret ætate, valdeque subtiliter differeret, & peracute moveretur: corrigere conatus est disciplinam. eam quoque, si videtur, correctionem explicabo, sicut solebat Antiochus. Mihi vero, inquam, videtur: quod vides idem significare Pomponium.

X. Zeno igitur nullo modo is erat, qui, ut Theophrastus nervos virtutis incideret: sed contra, qui omnia, quæ ad beatam vitam pertinerent, in una virtute poneret: nec quidquam aliud numeraret in bonis, idque appellaret honestum, quod esset simplex quoddam, & solum & unum bonum. Cetera autem etsi nec bona, nec mala essent, tamen alia secundum naturam dicebat, alia naturæ esse contraria. iis ipsis alia interjecta, & media numerabat. quæ autem secundum naturam essent, ea sumenda, & quædam æstimatione dignanda docebat: contraque contraria: neutra autem in mediis relinquebat: in quibus ponebat nihil omnino esse momenti. Sed quæ essent sumenda, ex iis alia pluris esse æstimanda, alia minoris. quæ pluris, ea proposita appellabat; rejecta autem, quæ minoris. atque ut hæc non tam rebus, quam vocabulis commutaverat; sic inter recte factum atque peccatum, officium & contra officium, media locabat quædam: recte facta sola in bonis actionibus ponens; prave, id est, peccata, in malis. officia autem & servata, prætermittaque, media putabat, ut dixi. Cumque superiores non omnem virtutem in ratione esse dicerent, sed quasdam virtutes natura, aut more perfectas: hic omnes in ratione ponebat: cumque illi ea genera virtutum, quæ supra dixi, se jungi posse arbitrarentur; hic nec id ullo modo fieri posse diserebat: nec virtutis usum modo, ut superiores, sed ipsum habitum per se esse præclarum, nec tamen virtutem cuiquam adesse, quin ea semper uteretur. cumque perturbationem animi illi ex homine non tollerent, naturaque & condolefcere, & concupiscere, & extimescere, & efferri lætitia dicerent, sed eam contraherent, in augmentumque deducerent: hic omnibus his quasi morbis voluit carere sapientem. Cumque eas perturbationes antiqui naturales esse dicerent, & rationis expertes, aliaque in parte animi cupiditatem, alia rationem collocarent, ne his quidem assentiebatur. nam & perturbationes, voluntarias esse putabat, opinionisque iudicio suscipi, & omnium perturbationum arbitrabatur esse matrem, im-

mode,

moderatam quandam intemperantiam. Hæc fere de moribus.

XI. De naturis autem sic sentiebat, primum, ut quattuor initiis rerum illis quintam hanc naturam, ex qua superiores sensus & mentem effici rebantur, non adhiberet. statuebat enim ignem esse ipsam naturam, quæ quidque gigneret, & mentem atque sensus. discrepabat etiam ab iisdem, quod nullo modo arbitrabatur quidquam effici posse ab ea, quæ expers esset corporis. cujus generis Xenocrates & superiores etiam animum esse dixerunt: nec vero, aut quod efficeret aliquid, aut quod efficeretur, posse esse non corpus. Plurima autem in illa tertia philosophiæ parte mutavit. in qua primum de sensibus ipsis quædam dixit nova; quos junctos esse censuit a quadam quasi impulsione oblata extrinsecus: quam ille *φαινοσιαι*, nos visum appellemus licet; & teneamus hoc verbum quidem: erit enim utendum in reliquo sermone sæpius. sed ad hæc, quæ visa sunt, & quasi accepta sensibus, assensionem adjungit animorum: quam esse vult in nobis positam, & voluntariam. Visis non omnibus adjungebat fidem, sed iis solum, quæ propriam quandam haberent declarationem earum rerum, quæ viderentur: id autem visum, cum ipsum per se cerneretur, comprehensibile. Peretis hæc? Nos vero, inquit, quonam enim modo *καταληπτος* diceres? sed, cum acceptum jam & approbatum esset, comprehensionem appellabat, similem iis rebus, quæ manu prenderentur: ex quo etiam nomen hoc duxerat, cum eo verbo ante nemo tali in re usus esset: plurimisque idem novis verbis (nova enim dicebat) usus est. quod autem erat sensu comprehensum, id ipsum sensum appellabat, & si ita erat comprehensum, ut convelli ratione non posset, scientiam: sin aliter, inscientiam nominabat: ex qua existeret etiam opinio, quæ esset imbecilla, & cum falso, incognitoque communis. Sed inter scientiam, & inscientiam, comprehensionem illam, quam dixi, collocabat, eaque neque in rectis, neque in pravis numerabat, sed soli credendum esse dicebat. e quo sensibus etiam

etiam fidem tribuebat, quod ut supra dixi, comprehensio facta sensibus & vera esse illi, & fidelis videbatur: non quod omnia, quæ essent in re, comprehenderet: sed quia nihil, quod cadere in eam posset, relinqueret, quodque natura quasi normam scientiæ, & principium sui dedisset, unde postea notiones rerum in animis imprimerentur; e quibus non principia solum, sed latiores quædam ad rationem inveniendam viæ reperirentur. errorem autem, & temeritatem, & ignorantiam, & opinionem, & suspicionem, & uno nomine omnia, quæ essent aliena firmæ & constantis assentionis, a virtute sapientiæque removebat. Atque in his fere commutatio consistit omnis dissensioque Zenonis a superioribus.

XII. Quæ cum dixisset: Et breviter sane, minimeque obscure exposita est, inquam, a te, Varro, & veteris Academiæ ratio, & Stoicorum. verum esse autem arbitror, ut Antiocho, nostro familiari, placebat, correctionem veteris Academiæ potius, quam aliquam novam disciplinam putandam. Tunc Varro, Tuæ sunt nunc partes, inquit, qui ab antiquorum ratione nunc desciscis, & ea, quæ ab Arcefila novata sunt, probas, docere, quod, & qua de causa discidium factum sit; ut videamus, satisne ista sit iusta defectio. Tum ego, Cum Zenone, inquam, ut accepimus, Arcefilas sibi omne certamen instituit, non pertinacia, aut studio vincendi, ut mihi quidem videtur, sed earum rerum obscuritate, quæ ad confessionem ignorationis adduxerant Socratem, & veluti amantes Socratem, Democritum, Anaxagoram, Empedoclem, omnes pæne veteres: qui nihil cognosci, nihil percipi, nihil sciri posse [dixerunt]: angustos sensus, imbecillos animos, brevia curricula vitæ, & (ut Democritus) in profundo veritatem esse demersam: opinionibus, & institutis omnia teneri: nihil veritati relinquere: deinceps omnia tenebris circumfusa esse dixerunt. Itaque Arcefilas negabat esse quidquam, quod sciri posset, ne illud quidem ipsum, quod Socrates sibi reliquisset. sic omnia latere censebat in occulto: neque esse quidquam, quod cerni,

18 ACADEM. QUÆST. LIBER PRIMUS.

aut intelligi posset: quibus de causis nihil oportere neque profiteri, neque affirmare quemquam, neque assensione approbare: cohibereque semper, & ab omni lapsu continere temeritatem: quæ tum esset insignis, cum aut falsa, aut incognita res approbaretur: neque hoc quidquam esse turpius, quam cognitioni & perceptioni assensionem approbationemque præcurrere. Huic rationi quod erat consentaneum, faciebat, ut contra omnium sententias dies jam plerosque deduceret: ut, cum in eadem re paria contrariis in partibus momenta rationum invenirentur, facilius ab utraque parte assensio sustineretur. Hanc Academicam novam appellant; quæ mihi vetus videtur: si quidem Platonem ex illa vetere numeramus. cujus in libris nihil affirmatur, & in utramque partem multa differuntur, de omnibus quæritur, nihil certi dicitur. sed tamen illa, quam exposui, vetus; hæc, nova nominetur: quæ usque ad Carneadem perducta, qui quartus ab Arcesila fuit, in eadem Arcesilæ ratione permansit. Carneades autem nullius philosophiæ partis ignarus, & ut cognovi ex iis, qui illum audierant, maximeque ex Epicureo Zenone, qui cum ab eo plurimum dissentiret, unum tamen præter ceteros mirabatur, incredibili quadam fuit facultate ****.

Multa ex hoc primo libro Academicarum quæst. ad Varronem, & secundus, tertius, quartus desiderantur: nisi quis velit eum, qui inscribitur, Lucullus, qui deinceps sequitur, quartum numerare: quod facit Nonius. Sed vid. argumentum.

M. TUL.

US.

ortere
neque
& ab
set in-
retur:
itioni
æcur-
facie-
osque
is in
us ab
cade-
ur: si
jus in
multa
citur.
nova
, qui
tione
e par-
udie-
m ab
teros
*.

ft. ad
ntur:
dein-
onius.

L.

M. TULLII CICERONIS
ACADEMICARUM
QUÆSTIONUM

LIBER SECUNDUS,

*seu potius, ut eum numerat Nonius, quartus,
qui inscribitur*

LUCULLUS.

ARGUMENTUM.

Liber hic Ciceronis, qui Lucullus dicitur, idem ab aliis L. IV. ab aliis secundus Disputationum Academicarum putatur; quorum utrumque quidem falsum esse, ex ipso Cicerone demonstrari potest. Scripsit Cicero primo duos Disp. Acad. libros, quorum primum Catulum, alterum Lucullum inscripserat, quod uterque huic Disputationi interfuerat. c. 3. horum alter ergo restat, primus perit. Deinde Cicero quatuor libros Disp. Acad. edidit, in quibus fufius & accuratius explicavit, que antea libris duobus exposuerat. v. Ep. ad Attic. XIII. 16. 19. &c. Horum primi fragmentum superest, reliqui tres perierunt. Ex fragmentis autem L. IV. que apud Nonium occurrunt, intelligas, que in Lucullo disputantur, ea maximam partem, iisdem verbis servatis Librum IVum secundæ editionis translata esse. In hoc libro autem post præfationem, de laudibus Luculli, de instituto suo, & occasione Disputationis, Lucullus c. 4. s. ingreditur di-

B 2

spura-

sputationem contra Academicos & Philonem, & ab An-
 riocho acceptam quocum saepe fuerat. Ejus summa hæc
 est: Esse κατανόητα, quæ comprehendi possint. hoc
 est, e definitione Zenonis, quam rejiciebat Philo, talia
 visa (φαντασίαι) impressa & efficta ex eo, unde es-
 sent, qualia esse non possent eo, unde non essent,
 c. 6. in fin. in quo tota controversia agitur. Initio factò
 a sensibus, ostendit sensuum judicia vera & certa esse,
 si sani sint & valentes, & omnia removeantur, quæ ob-
 stent & impediunt, in primis si exercitatio & ars adhi-
 beat: qualia autem sint, quæ sensibus percipiuntur,
 talia esse etiam, quæ sensibus quidem non percipiuntur
 ipsis, sed quodammodo tamen, nempe genera & formas.
 Ex his oriri νοήσιαι, notitias, quæ si falsæ aut incertæ
 essent, neque uti iis, neque repugnans a consensaneo di-
 scernere possimus, memoriam, omnes artes, virtutes-
 que tolli, sapientiam, rationem, decreta philosophiæ, quæ
 non modo non falsa sed fixa & rata esse debeant, omnia
 menti humanæ attributa vitæ cum instrumenta & adju-
 menta tum ornamenta: c. 7-10. Rejicit deinde cum
 hos, qui certum negabant, verisimile concedebant,
 quod sublata veri & falsi notione, & constituta com-
 munitate veri cum falso, similitudo vero judicari non
 posset; tum eos, qui præcepta cum negent, perspicua
 largiuntur: neque enim perspicuum esse aliquid posse, v.
 c. avem albam esse, quamdiu accidere possit, ut ea ni-
 gra sit. c. 10-11. Quoniam autem perceptio cum ad-
 sensione conjuncta est, de ejus firmitate perpaucâ dicit.
 c. 13. His disputatis, ad objectiones Academicorum re-
 spondet, & expositis c. 13. totius rationis eorum fun-
 damentis, ostendit, aut eorum ratiocinationes, quibus
 nihil comprehendi pugnent, incertas esse, aut falsum id,
 quod disputent. c. 14. Sed ut pares esse Academicis
 possimus, neque a veritate desciscamus, opus esse primo,
 ut quæ pro perspicuitate responderi possint, teneamus,
 deinde captiosis eorum interrogationibus occurrere pos-
 simus. c. 15. Itaque explicatis c. 15. tribus Academi-
 corum argumentis, (quorum primum & ultimum est ge-
 nus illud interrogandi, quod Soriten veteres vocabant)
 qui-

quibus contendunt, nihil inter visa falsa & vera interesse, iis e. 16. 17. 18. responder, & totum illud genus interrogandi rejicit & vitiosum putat. His singulis deinde respondet Cicero, posteaquam primo se Lucullo excusaverat de Philosophiæ Academicæ studio, confessusque erat, se magnum esse opinatorem, b. e. sæpe assentiri etiam non perceptis, negare autem sapientis esse, vel ex ipsa Stoica disciplina, adsentiri incertis, quoniam, qui assentiatur, non possit non interdum falsis assentiri, atque adeo opinari tantum, quod sit a sapientis gravitate disjunctissimum, c. 20. 21: deinde vero de Antiochi in deserenda Philonis disciplina levitate pauca dixerat c. 22. Commemoratis ergo summorum hominum auctoritatibus, qui nihil certi esse cenzenderint, c. 23. 24. sensuum veritatem impugnat. Aut cum Epicuro dicendum esse, sensus numquam fallere hominem, & si semel mentiti sint, numquam iis credendum, quod esset absurdum, cum propter hebetudinem oculorum multa non videamus, multa aliter, ac sint, & ipsius Stoicorum causæ periculosum; aut cum Lucullo, alia sensuum visa esse vera, alia falsa: quo sumto, nullam verorum a falsis discernendorum notam relinquui. c. 25. 26. Male autem objici, artificii adhibitis & cogitatione effici posse, ut intelligamus, aliter res esse ac videantur, somnia, ubi evigilaverimus, falsa putari, & visa vinolentorum & furiosorum, ubi se receperint. Nam de hoc non disputari, sed qualia hæc videantur, cum videntur, id quæri. Non enim esse dubium, quin, cum videntur, probentur; ex quo efficiatur, inter visa vera & falsa ad animi assensum nihil interesse. c. 26-28. Neque rationem magis quicquam ac sensus percipere. Nam quod Dialecticæ multum Stoici tribuant, primo Dialecticum non posse de rebus v. c. Geometricis judicare, nisi Geometriam didicerit, deinde non posse solvere Soritas, propterea, quod natura rerum nullam nobis dederit cognitionem finium, ut ulla in re statuere possimus, quatenus; idque magno argumento esse, falsam esse illam definitionem, effatum esse id, quod aut verum aut falsum sit. c. 28-30. Quod sublata perceptione,

quamvis relicta probabilitate, vitam omnem, sensum memoriam, artem, &c. tolli putet, in eo valde errare. Nam in plerisque actionibus, vel Stoicis consentientibus, tamquam in navigando, probabilitate homines duci, eamque ad actiones sufficere; eadem sentire Academicum, que Stoicum, nihil mutari, iudicio tantum utrumque discrepare, quod in ipsos sensus nullam vim habeat: memoria etiam errores, non tantum comprehensa, teneri, in artibus autem plerisque nos probabilitate duci, nihil Dialectica opus esse c. 30-34. Neque repugnantia dicere, ex Antiochi mente, qui concedat, visa esse vel vera vel falsa, & contendat tamen, ea nihil inter se differre. Neque enim verum ab Academicis omnino tolli, sed tantum percipiendi signum. c. 34. A. cap. 35. deinde usque ad 47. addit longam & jucundam dissertationem de dissensionibus Philosophorum summorum in omnibus philosophiæ partibus: ex quo intelligatur, nihil exploratum esse, sed in omnibus probabilitatem esse sequendam, adeoque, id quod omnes, præter Stoicos, concedant, sapientem opinari posse.

I.

Magnum ingenium L. Luculli, magnumque optimarum artium studium, tum omnis liberalis & digna homine nobili ab eo præcepta doctrina, quibus florere in foro maxime potuit, caruit omnino rebus urbanis. Ut enim, admodum adolescens, cum fratre, pari pietate & industria prædito, paternas inimicitias magna cum gloria est persecutus: in Asiam quæstor profectus, ibi permultos annos admirabili quadam laude provinciæ præfuit: deinde absens factus ædilis, continuo prætor: (licebat enim celerius legis præmio) post in Africam: inde ad consulatum: quem ita gessit, ut diligentiam admirarentur omnes, ingenium agnoscerent. Post ad Mithridaticum bellum missus a senatu, non modo opinionem vicit omnium, quæ de virtute ejus erat, sed etiam gloriam superiorum. Idque eo fuit mirabilius, quod ab eo laus imperatoria non admodum expectabatur, qui adolescentiam

tiam in forenſi opera, quaſtura diuturnum tempus, Murena bellum in Ponto gerente, in Aſia pace conſumferat. Sed incredibilis quaſdam ingenii magnitudo non deſideravit indocilem uſus diſciplinam. Itaque cum totum iter & navigationem conſumſiſſet partim in percunſtando a peritis, partim in rebus geſtis legendis, in Aſiam factus imperator venit, cum eſſet Roma profeſtus rei militaris rudis. Habuit enim divinam quandaſ memoriam rerum, verborum majorem Hortenſius. Sed, quo plus in negotiis gerendis res, quam verba profunt, hoc erat memoria illa praſtantior: quam fuiſſe in Themiftocele, quem facile Graecia principem ponimus, ſingularem ferunt. Qui quidem etiam pollicenti cuidam ſe artem ei memoriae, qua tum primum proferebatur, traditurum, reſponſiſſe dicitur, obliſci ſe malle diſcere: credo, quod haerebant in memoria quaecumque audierat vel viderat. Tali ingenio praeditus Lucullus adjunxerat etiam illam, quam Themiftocles ſpreverat, diſciplinam. Itaque, ut litteris conſignamus, qua monu- mentis mandare volumus: ſic illo in animo res inſculptas habebat. Tantus ergo imperator in omni genere belli fuit, praeliis, oppugnationibus, navali- bus pugnis, totiusque belli inſtrumento & apparatu, ut ille rex poſt Alexandrum maximus hunc a ſe majorem ducem cognitum, quam quemquam eorum, quos legiſſet, fateretur. In eodem tanta prudentia fuit in conſtituendis, temperandisque civitatibus, tanta aequitas, ut hodie ſtet Aſia Luculli inſtitutis ſervandis, & quaſi veſtigiis perſequendis. Sed, eſi magna cum utilitate reipublicae, tamen diutius, quam vellem, tanta vis virtutis, atque ingenii, peregrinata abſuit ab oculis & fori, & curiae. Quin etiam, cum victor a Mithridatico bello revertiſſet, inimicorum calumnia triennio tardius, quam debuerat, triumphavit. nos enim conſules introduximus pane in urbem currum clariffimi viri: cujus mihi conſilium, & auctoritas quid tum in maximis rebus profuiſſet, dicereſ, niſi de me ipſo dicendum eſſet: quod hoc tempore non eſt neceſſe. itaque privabo illum po-
tius

tius debito testimonio, quam id cum mea laude communicem.

II. Sed, quæ populari gloria decorari in Lucullo debuerunt, ea fere sunt & Græcis litteris, celebrata & Latinis. Nos autem illa externa, cum multis: hæ interiora, cum paucis ex ipso sæpe cognovimus. majore enim studio Lucullus cum omni litterarum generi, tum philosophiæ deditus fuit, quam, qui illum ignorabant, arbitrabantur. nec vero ineunte ætate solum, se pro quæstore aliquot annos, & in ipso bello: in quo ita magna rei militaris esse occupatio solet, ut non multum imperatori sub ipsis pelli- bus otii relinquatur. Cum autem e philosophis, ingenio, scientiaque putaretur Antiochus, Philonis auditor, excellere, eum secum & quæstor habuit, & post aliquot annos, imperator. cumque esset ea memoria, quam ante dixi, ea sæpe audiendo facile cognovit, quæ vel semel audita meminisse potuisset. Delectabatur autem mirifice lectione librorum, de quibus audiebat. Ac vereor interdum, ne talium, personarum, cum amplificare velim, minuam etiam gloriam. Sunt enim multi, qui omnino Græcas non ament litteras: plures qui philosophiam: reliqui, etiam si hæc non improbent, tamen earum rerum disputationem principibus civitatis non ita decoram putent. Ego autem, cum Græcas litteras M. Catonem in senectute didicisse acceperim, P. autem Africani, historiæ loquantur, in legatione illa nobili, quam ante censuram obiit, Panætium unum omnino comitem fuisse: nec litterarum Græcarum, nec Philosophiæ jam ullum auctorem requiro. Restat, ut iis respondeam, qui sermonibus ejusmodi nolint personas tam graves illigari. Quasi vero clarorum virorum aut tacitos congressus esse oporteat, aut ludicros sermones, aut rerum colloquia leviorum. Etenim, si quodam in libro vere est a nobis philosophia laudata, profecto ejus tractatio optimo atque amplissimo quoque dignissima est: nec quidquam aliud videndum est nobis, quos populus Romanus hoc in gradu colloca- vit, nisi ne quid privatis studiis de opera publica de- traha-

trahamus. Quod si, cum fungi munere debeamus, non modo operam nostram numquam a populari cœtu removemus, sed ne litteram quidem ullam facimus, nisi forensem: quis reprehendet nostrum otium, qui in eo non modo nosmetipsos hebescere & languere nolumus, sed etiam ut plurimis profimus, enitimur? Gloriam vero non modo non minui, sed etiam augeri arbitramur eorum, quorum ad populares, illustresque laudes, has etiam minus notas, minusque pervulgatas adjungimus. Sed etiam, qui negent, in iis, qui in nostris libris disputent, fuisse earum rerum, de quibus disputatur, scientiam. Qui mihi videntur non solum vivis, sed etiam mortuis invidere.

III. Restat unum genus reprehensorum, quibus Academia ratio non probatur. Quod gravius feremus, si quisquam ullam disciplinam philosophiæ probaret, præter eam, quam ipse sequeretur. Nos autem, quoniam contra omnes dicere, qui scire sibi videntur, solemus, non possumus, quin alii a nobis dissentiant, reculare. Quamquam nostra quidem causa facilis est, qui verum invenire sine ulla contentione volumus; idque summa cura studioque conquirimus. Etsi enim omnis cognitio multis est obstructa difficultatibus, eaque est, & in ipsis rebus obscuritas, & in judiciis nostris infirmitas, ut non sine causa, & doctissimi, & antiquissimi invenire se posse, quod euperent, diffisi sint, tamen nec illi defecerunt, neque nos studium exquirendi defatigati relinquimus: neque nostræ disputationes quidquam aliud agunt, nisi ut in utramque partem dicendo, eliciant, & tamquam expriment aliquid, quod aut verum sit, aut ad id quam proxime accedat. Neque inter nos, & eos, qui se scire arbitrantur, quidquam interest, nisi quod illi non dubitant, quin ea vera sint, quæ defendunt: nos probabilia multa habemus, quæ sequi facile, affirmare vix possumus. Hoc autem liberiores & solutiores sumus, quod integræ nobis est judicandi potestas: nec, ut omnia, quæ præscripta & quasi imperata sint, defendamus, necessitate ulla cogimur. Nam ceteri primum ante tenentur adstricti, quam,

B §

quid

quid esset optimum, judicare potuerunt: deinde in firmissimo tempore ætatis aut obsecuti amico cuidam, aut una alicujus, quem primum audierunt oratione capti, de rebus incognitis judicant, & ad quamcumque sunt disciplinam quasi tempestate delati, ad eam, tamquam ad saxum, adhærescunt. Nam, quod dicunt omnia se credere ei, quem judicent fuisse sapientem: probarem, si id ipsum rudes & indocti judicare potuissent: (Statuere enim, qui sit sapiens, vel maxime videtur esse sapientis) sed, ut potuerunt, omnibus rebus auditis, cognitis etiam reliquorum sententiis, judicaverunt: aut re semel audita ad unius se auctoritatem contulerunt. Sed nescio quo modo plerique errare malunt, eamque sententiam, quam adamaverunt, pugnacissime defendere, quam sine pertinacia, quid constantissime dicatur, exquirere. Quibus de rebus & alias sæpe nobis multa quæsitæ & disputata sunt, & quondam in Hortensii villa, quæ est ad Baulos, cum eo Catulus, & Lucullus, nosque ipsi postridie venissemus, quam apud Catulum fuisset quo quidem etiam maturius venimus, quod erat constitutum, si ventus esset, Lucullo in Neapolitanum, mihi in Pompejanum navigare. Cum igitur pauca in xysto locuti essemus, tum eodem in spacio confedimus.

IV. Hic Catulus, Etsi heri, inquit, id, quod quærebatur, pæne explicatum est, ut tota fere quæstio tractata videatur; tamen exspecto ea, quæ te pollicitus es, Luculle, ab Antiocho audita, dicturum. Equidem, inquit Hortensius, feci plus; quam vellem, totam enim rem Lucullo integram servari oportuit. & tamen fortasse servata est. a me enim ea, quæ in promptu erant, dicta sunt: a Lucullo autem reconditiora desidero. Tum ille, Non sane, inquit, Hortensii, conturbat, me exspectatio tua; etsi nihil est iis, qui placere volunt, tam adversarium: sed quia non laboro, quam valde ea, quæ dico, probaturus sim, eo minus conturbor. dicam enim, nec mea, nec ea, in quibus; si vera non fuerint, non vincere me malim, quam vincere. Sed mehercule, ut quidem

dem nunc se causa hæret, etsi hesternò sermone labefacta est, mihi tamen videtur esse verissima. Agam igitur sicut Antiochus agebat. nota enim mihi res est. nam & vacuo animo illum audiebam, & magno studio, eadem de re etiam sapius: ut etiam majorem expectationem mei faciam, quam modo fecit Hortensius. Cum ita esset exorsus, ad audiendum animos ereximus. At ille, Cum Alexandria pro quaestore, inquit, essem, fuit Antiochus mecum, & erat jam antea Alexandria familiaris Antiochi Heraclitus Tyrius: qui & Clitomachum multos annos, & Philonem audierat, homo sane in ista philosophia, quæ nunc prope dimissa revocatur, probatus, & nobilis: cum quo & Antiochum sæpe disputantem audiebam: sed utrumque leniter. Et quidem illi libri duo Philonis, de quibus heri dictum a Catulo est, tum erant allati Alexandriam, tumque primum in Antiochi manus venerant: & homo natura lenissimus (nihil enim poterat fieri illo mitius) stomachari tamen cæpit. Mirabar. neque enim unquam antea videram. At ille Heracliti memoriam implorans, querere ex eo, viderentur illa Philonis, aut ea num vel e Philone, vel ex ullo Academico audivisset aliquando? negabat, Philonis tamen scriptum agnoscebat: nec id quidem dubitari poterat. nam aderant mei familiares, docti homines, P. & C. Selli, & Tetrilius Rogus: qui se illa audisse Romæ de Philone, & ab eo ipso duos illos libros dicerent descripsisse. Tum & illa dixit Antiochus, quæ heri Catulus commemoravit a patre suo dicta Philoni, & alia plura: nec se tenuit, quin contra suum doctorem librum etiam ederet, qui Sosus inscribitur. Tum igitur & cum Heraclitum studiose audirem contra Antiochum disserentem, & item Antiochum contra Academicos, dedi Antiocho operam diligentius, ut causam ex eo totam cognoscerem. Itaque complures dies, adhibito Heraclito, doctisque compluribus, & in his Antiochi fratre Aristo, & præterea Aristone, & Dione, quibus ille secundum fratrem plurimum tribuebat, multum temporis in ista una disputatione consumimus. Sed ea pars, quæ

quæ contra Philonem erat, prætermittenda est. minus enim acer est adversarius is, qui ista, quæ sunt heri defensa, negat Academicos omnino dicere. etsi enim mentitur, tamen est adversarius lenior. Ad Arcefilam, Carneademque veniamus.

V. Quæ cum dixisset, sic rursus exorsus est: Primum mihi videmini (me autem nomine appellabat) cum veteres philosophos nominatis, facere idem, quod seditiosi cives solent, cum aliquos ex antiquis claros viros proferunt, quos dicant fuisse populares, ut eorum ipsi similes esse videantur. Repetunt a P. Valerio, qui, exactis regibus, primo anno consul fuit: commemorant reliquos, qui leges populares de provocationibus tulerint, cum consules essent: tum ad hos notiores, C. Flaminium, qui legem agrariam aliquot annis ante secundum Punicum bellum tribunus plebis tulerit, invito senatu, & postea bis consul sit. L. Cassium, Q. Pompejum illi quidem, etiam P. Africanum referre in eundem numerum solent. Duos vero sapientissimos, & clarissimos fratres, P. Crassum, & P. Scævolum, ajunt Ti Graccho auctores legum fuisse, alterum quidem, ut videmus, palam: alterum, ut suspicamur, obscurius. Addunt etiam C. Marium. & de hoc quidem nihil mentiuntur. horum nominibus tot virorum atque tantorum expositis, eorum se institutum sequi dicunt. Similiter vos cum perturbare, ut illi rempublicam, sic (vos) philosophiam bene jam constitutam velitis, Empedoclem, Anaxagoram, Democritum, Parmenidem, Xenophanem, Platonem etiam, & Socratem profertis. Sed neque Saturninus (ut nostrum inimicum potissimum nominem) similem quidquam habuit veterum illorum, nec Arcefilæ calumnia conferenda est cum Democriti verecundia. Et tamen isti philosophi raro admodum, cum hærent aliquo loco, exclamant, quasi mente incitati, Empedocles quidem, ut interdum mihi furere videatur: abstrusa esse omnia, nihil nos sentire, nihil cernere: nihil omnino, quale sit, posse reperire. Majorem autem partem mihi quidem omnes isti videntur nimis etiam quædam

dam affirmare, plus profiteri se scire, quam sciunt. Quod si illi tum in novis rebus, quasi modo nascentes, hæsitaverunt, nihilne tot sæculis, summis ingeniiis, maximis studiis, explicatum putamus? nonne, cum jam philosophorum disciplinæ gravissimæ constitissent, tum ut exortus est, in optima republica Ti. Gracchus, qui otium perturbaret, sic Arcefilas, qui constitutam philosophiam everteret, & in eorum auctoritate delitesceret, qui negassent quidquam sciri, aut percipi posse? quorum e numero tollendus est & Plato, & Socrates: alter, quia reliquit perfectissimam disciplinam, Peripateticos, & Academicos, nominibus differentes, re congruentes: a quibus Stoici ipsi verbis magis, quam sententiis dissenserunt. Socrates autem de se ipse detrahens in disputatione, plus tribuebat iis, quos volebat refellere. Ita cum aliud diceret atque sentiret, libenter uti solitus est ea dissimulatione, quam Græci *negassias* vocant: quam ait etiam in Africano fuisse Fannius: idque proterea vitiosum in illo non putandum, quod idem fuerit in Socrate.

VI. Sed fuerint illa vetera, si vultis, incognita. Nihilne est igitur actum, quod investigata sunt, posteaquam Arcefilas Zenoni ut putatur, obtrectans, nihil novi reperienti, sed emendanti superiores, immutatione verborum, dum hujus definitiones labefactare vult, conatus est clarissimis rebus tenebras obducere? Cujus primo non admodum probata ratio, quamquam floruit cum acumine ingenii, tum admirabili quodam lepore dicendi, proxime a Lacyde solo tentata est: post autem confecta a Carneade, qui est quartus ab Arcefila. audivit enim Egesinum, qui Evandrum audierat, Lacydis discipulum, cum Arcefilæ Lacydes fuisset. Sed ipse Carneades diu tenuit. nam nonaginta vixit annos: & qui illum audierant, admodum floruerunt; e quibus industriæ plurimum in Clitomacho fuit: declarat multitudo librorum; ingenii non minus in hoc, quam in Charmada eloquentiæ, in Melanthio Rhodio suavitatis. Bene autem nosse Carneadem, Stratonicæus Metrodorus
puta;

putabatur. Jam Clitomacho Philo vester operam multos annos dedit. Philone autem vivo patrocini-um Academiae non defuit. Sed, quod nos facere nunc ingredimur, ut contra Academicos differamus: id quidem e philosophis, & ii quidem non mediocres, faciendum omnino non putabant: nec verum esse ullam rationem disputare cum iis, qui nihil probarent: Antipatrumque Stoicum, qui multus in eo fuisset, reprehendebant: nec definiri aiebant necesse esse, quid esset cognitio, aut receptio, aut, si verbum e verbo volumus, comprehensio, quam *κατανύψιν* illi vocant: eosque, qui persuadere vellent, esse aliquid, quod comprehendi & percipi posset, inscienter facere dicebant, propterea quod nihil esset clarius *ἑναργεια*, ut Græci: (perspicuitatem, aut evidentiam nos, si placet, nominemus, fabricemurque, si opus erit, verba; ne hic sibi (me appellat jocans) hoc licere putet soli.) sed tamen orationem nullam putabant illustriorem ipsa evidentia reperiri posse, nec ea, quæ tam clara essent, definienda censebant. Alii autem negabant se pro hac evidentia quidquam priores fuisse dicturos: sed ad ea, quæ contra dicerentur, dici oportere putabant; ne qui fallerentur. Plerique tamen & definitiones ipsarum etiam evidentium rerum non improbant: & rem idoneam, de qua quærat, & homines dignos, quibuscum differatur, putant. Philo autem, dum nova quædam commovet, quod ea sustinere vix poterat, quæ contra Academicorum pertinaciam dicebantur, & aperte mentitur, ut est reprehensus a patre Catulo, &, ut docuit Antiochus, in id ipsum se induit, quod timebat. Cum enim ita negaret quidquam esse, quod comprehendi posset (id enim volumus esse *κατανύψιν* si illud esset, sicut Zeno definiret, tale visum (iam enim hoc pro *φαντασια* verbum satis hesterno sermone trivimus) visum igitur impressum, effictumque ex eo, unde esset, quale esse non posset, ex eo, unde non esset: id nos a Zenone definitum restissime dicimus. qui enim potest quidquam comprehendi, ut plane confidas, id perceptum, cognitumque esse, quod est tale, quale

quale vel falsum esse possit? hoc cum infirmat, tollitque Philo, iudicium tollit incogniti, & cogniti. ex quo efficitur, nihil posse comprehendi. ita imprudens eo, quo minime vult, revolvitur. Quare omnis oratio contra Academiam suscipitur a nobis, ut retineamus eam definitionem, quam Philo voluit evertere. Quam nisi obtineamus, percipi nihil posse concedimus.

VII. Ordiamur igitur a sensibus. quorum ita clara iudicia, & certa sunt, ut si optio naturæ nostræ datur, & ab ea Deus aliquis requirat, contentane sit suis integris, incorruptisque sensibus, an possulet melius aliquid: non videam, quid quærat amplius. Neque vero hoc loco expectandum est, dum de remo inflexo, aut de collo columbæ respondeam. non enim is sum, qui, quidquid videtur, tale dicam esse, quale videatur. Epicurus hoc viderit, & multa alia. meo autem iudicio ita est maxima in sensibus veritas, si & sani sunt, & valentes, & omnia removentur, quæ obstant, & impediunt. itaque & lumen mutari sæpe volumus, & situs earum rerum, quas intuemur, & intervalla aut contrahimus; aut diducimus: multaque facimus usque eo, dum adspexus ipse fidem faciat sui iudicii. quod idem fit in vocibus, in odore, in sapore: ut nemo sit nostrum, qui in sensibus sui cuiusque generis iudicium requirat acrius. Adhibita vero exercitatione & arte, ut oculi pictura teneantur, & aures cantibus, quis est, quin cernat, quanta vis sit in sensibus? Quam multa vident pictores in umbris, & in eminentia, quæ nos non videamus? quam multa, quæ nos fugiunt in cantu, exaudiunt in eo genere exercitati? qui primo inflatu tibicinis Antio-pam esse ajunt, aut Andromachum, cum id nos ne suspicemur quidem. nihil necesse est de gustatu & odoratu loqui; in quibus intelligentia, etsi vitiosa, est quædam tamen. quid de tactu, & eo quidem, quem philosophi interiorem vocant, aut doloris, aut voluptatis? in quo Cyrenaici solo putant veri esse iudicium, quia sentiatur. Potestne igitur quisquam dicere, inter eum, qui doleat, & inter eum, qui in
volu,

voluptate sit, nihil interesse? aut, ita qui sentiat, non apertissime insaniat? atqui alia sunt hæc, quæ sensibus percipi dicimus; talia sequuntur ea, quæ non sensibus ipsis percipi dicuntur, sed quodam modo sensibus: ut hæc; illud est album, hoc dulce, canorum illud, hoc bene olens, hoc asperum. animo jam hæc tenemus comprehensa, non sensibus. ille deinceps equus est, ille canis. cetera series deinde sequitur, majora nectens, ut hæc, quæ quasi expletam rerum comprehensionem amplectuntur, si homo est, animal est mortale, rationis particeps. quo e genere nobis notitiæ rerum imprimuntur: sine quibus nec intelligi quidquam, nec quæri, aut disputari potest. Quod si essent falsæ notitiæ (errores enim notitias appellare tu videbære) si igitur essent hæc falsæ, aut ejusmodi visis impressæ, qualia visa a falsis discerni non possent: quo tandem his modo uteremur? quo modo autem, quid cuique rei consentaneum esset, quid repugnaret, videremus? memoriæ quidem certe, quæ non modo philosophiam, sed omnis vitæ usum, omnesque artes una maxime continet, nihil omnino loci relinquatur. quæ potest enim esse memoria falsorum? aut quid quisquam meminit, quod non animo comprehendit, & tenet? ars vero quæ potest esse, nisi quæ non ex una, aut duabus, sed ex multis animi perceptionibus constat? quas si subtraxeris, qui distinguas artificem ab inscio? non enim fortuito hunc artificem dicemus esse, illum negabimus: sed cum alterum percepta & comprehensa tenere videmus, alterum non item. cumque artium aliud ejusmodi genus sit, ut tantummodo animo rem cernat; aliud, ut molliatur aliquid & faciat: quomodo aut geometres cernere ea potest, quæ aut nulla sunt, aut inter nosci a falsis non possunt: aut is, qui fidibus utitur, explere numeros, & conficere versus? quod idem in similibus quoque artibus continget: quarum omne opus est in faciendo atque agendo. Quid enim est, quod arte effici possit, nisi is, qui artem tractabit, multa perceperit?

VIII. Maxime vero virtutum cognitio confirmat, percipi & comprehendere multa posse. in quibus solis inesse etiam scientiam dicimus; quam nos non comprehensionem modo rerum, sed eam stabilem quoque atque immutabilem esse censemus: itemque sapientiam, artem vivendi, quæ ipsa ex sese habeat constantiam. ea autem constantia si nihil habeat percepti, & cogniti, quæro, unde nata sit, & quomodo? Quæro etiam, ille vir bonus, qui statuit omnem cruciatum perferre, intolerabili dolore lacerari potius, quam aut officium prædat, aut fidem, cur has sibi tam graves leges imposuerit, cum, quamobrem ita oporteret, nihil haberet comprehensi, percepti, cogniti, constituti? Nullo igitur modo fieri potest, ut quisquam tanti æstimet æquitatem, & fidem, ut eius conservandæ causa nullum supplicium recuset, nisi iis rebus assensus sit, quæ falsæ esse non possunt. Ipsa vero sapientia, si se ignorabit, sapientia sit, necne; quo modo primum obtinebit nomen sapientiæ? deinde quo modo suscipere aliquam rem, aut agere fidenter audebit, cum certi nihil erit, quod sequitur? cum vero dubitabit, quid extremum, & ultimum, bonorum, ignorans, quo omnia referantur, qui poterit esse sapientia? Atque etiam illud perspicuum est, constitui necesse esse initium, quod sapientia, cum quid agere incipiat, sequatur: idque initium esse naturæ accommodatum. nam aliter appetitio, (eam enim esse volumus *sequi*) qua ad agendum impellimur, & id appetimus, quod est visum, moveri non potest. Illud autem, quod movet, prius oportet videri, eique credi: quod fieri non potest, si id, quod visum erit, discerni non poterit a falso. Quo modo autem moveri animus ad appetendum potest, si id, quod videtur, non percipitur, accommodatumne naturæ sit, an alienum? itemque, si, quid officii sui sit, non occurrit animo, nihil unquam omnino aget, ad nullam rem unquam impelletur, numquam movebitur. quod si aliquid aliquando acturus est, necesse est id ei verum, quod occurrit, videri. Quid quod si ista vera sunt, ratio omnis tollitur,

Cic. Acad. Quæst.

C

tur,

tur, quasi quædam lux lumenque vitæ? tamenne in ista pravitate perstabitis? nam quærendi initium ratio attulit: quæ perfecit virtutem, cum esset ipsa ratio confirmata quærendo. quæstio autem, est appetitio cognitionis: quæstionisque finis, inventio. At nemo invenit falsa: nec ea, quæ incerta permanent, inventa esse possunt: sed, cum ea, quæ quasi involuta fuerunt, aperta sunt, tum inventa dicuntur. sic & initium quærendi, & exitus percipiendi & comprehendendi tenet. itaque argumenti conclusio, quæ est Græce ἀποδείξις, ita definitur: Ratio, quæ ex rebus perceptis ad id, quod non percipiebatur, adducit.

IX. Quod si omnia visa ejusmodi essent, qualia isti dicunt, ut ea vel falsa esse possent, neque ea posset ulla notio discernere: quo modo quempiam aut conclusisse aliquid, aut invenisse diceremus? aut quæ esset conclusi argumenti fides? Ipsa autem philosophia, quæ rationibus progredi debet, quem habebit exitum? sapientiæ vero quid futurum est? quæ neque de se ipsa dubitare debet, neque de suis decretis, quæ philosophi vocant δόγματα: quorum nullum sine scelere prodi poterit. cum enim decretum proditur, lex veri ressi- que proditur. quo e vitio & amicitiarum proditioes, & rerum publicarum nasci solent. Non potest igitur dubitari, quin decretum nullum falsum possit esse, sapientique fatis non sit, non esse falsum, sed etiam stabile, fixum, ratum esse debeat: quod movere nulla ratio queat. talia autem neque esse, neque videri possunt eorum ratione, qui illa visa, e quibus omnia decreta sunt nata, negant quidquam a falsis interesse. Ex hoc illud est natum, quod postulabat Hortensius, ut id ipsum saltem perceptum a sapiente diceretis, nihil posse percipi. Sed Antipatro hoc idem postulanti, cum diceret, ei, qui affirmaret nihil posse percipi, consentaneum esse unum tamen illud dicere percipi posse, ut alia non possent, Carneades acutius resistebat. nam tantum abesse dicebat, ut id consentaneum esset, ut maxime etiam repugnaret. qui enim negaret quidquam esse, quod perciperetur, eum nihil excipere, ita necesse esse, ne id ipsum qui-

dem,

dem, quod exceptum non esset, comprehendi, & percipi ullo modo posse. Antiochus ad istum locum pressius videbatur accedere, quoniam enim id habent Academici decretum (sentitis enim jam hoc me *δογμα* dicere) nihil posse percipi, non debere eos in suo decreto, sicut in ceteris rebus, fluctuare, præsertim cum in eo summa consisteret, hanc enim esse regulam totius philosophiæ, constitutionem veri, falsi, cogniti, incogniti: quam rationem quoniam susciperent, docereque vellent, quæ a quovis accipi oporteret, & quæ repudiari, certe hoc ipsum, ex quo omne veri, falsique iudicium esset, percipere eos debuisse. etenim duo esse hæc maxima in philosophia, iudicium veri, & finem bonorum, nec sapientem posse esse, qui aut cognoscendi initium ignoret, aut extremum expetendi, ut, aut unde proficiatur, aut quo perveniendum sit, nesciat. hæc autem habere dubia, neque his ita confidere, ut moveri non possint, abhorrere a sapientia plurimum. Hoc igitur modo potius erat ab his postulandum, ut hoc unum saltem, percipi nihil posse, perceptum esse dicerent. Sed de inconstantia totius illorum sententiæ, si ulla sententia cujusquam esse potest nihil approbantis, est, ut opinor, dictum satis.

X. Sequitur disputatio copiosa illa quidem, sed paullo abstrusior. habet enim aliquantum a physicis: ut verear, ne majorem largiar ei, qui contra dicturus est, libertatem, & licentiam. nam quid eum facturum putem de abditis rebus, & obscuris, qui lucem eripere conetur? Sed disputari poterat subtiliter, quanto quasi artificio natura fabricata esset primum animal omne: deinde hominem maxime: quæ vis esset in sensibus: quemadmodum primo visa nos pellerent: deinde appetitio ab his pulsa sequeretur: tum ut sensus ad res percipiendas intenderemus. Mens enim ipsa, quæ sensuum fons est, atque etiam ipsa sensus est, naturalem vim habet, quam intendit ad ea, quibus movetur. itaque alia visa sic arripit, ut his statim utatur: aliqua recondit: e quibus memoria oritur. cetera autem similitudinibus constituit: ex quibus efficiuntur:

ciuntur notitiæ rerum: quas Græci tum *ἔννοιαι*, tum *προληψίαι* vocant. eo cum accessit ratio, argumentique conclusio, rerumque innumerabilium multitudo, tum & perceptio eorum omnium apparet, & eadem ratio perfecta his gradibus, ad sapientiam pervenit. Ad rerum igitur scientiam, vitæque constantiam aptissima cum sit mens hominis, amplectitur maxime cognitionem: & istam *καταληψιν*, quam, ut dixi, verbum e verbo exprimentes, comprehensionem dicemus, cum ipsam per se amat (nihil est enim ei veritatis luce dulcius) tum etiam propter usum. quocirca & sensibus utitur, & artes efficit, quasi sensus alteros: & usque eo philosophiam ipsam corroborat, ut virtutem efficiat, ex qua re una vita omnis apta sit. Ergo hi, qui negant quidquam posse comprehendere, hæc ipsa eripiunt vel instrumenta, vel ornamenta vitæ: vel potius etiam totam vitam evertunt funditus, ipsamque animal orbant animo: ut difficile sit de temeritate eorum, perinde ut causa postulat, dicere. Neque vero satis constituere possum, quod sit eorum consilium, aut quid velint. Interdum enim cum adhibemus ad eos orationem huiusmodi: Si ea, quæ disputentur, vera non sint, tum omnia fore incerta: respondent: Quid ergo istud ad nos? num nostra culpa est? naturam accusa, quæ in profundo veritatem, ut ait Democritus, penitus abstruserit. Alii autem elegantius, qui etiam queruntur, quod eos insimulemus omnia incerta dicere: quantumque intersit inter incertum, & id, quod percipi non possit, docere conantur, eaque distinguere. Cum his igitur agamus, qui hæc distinguunt: illos, qui omnia sic incerta dicunt, ut, stellarum numerus, par, an impar sit, quasi desperatos aliquos relinquamus. volunt enim (& hoc quidem vel maxime animadvertendam vos moveri) probabile aliquid esse, & quasi verisimile, eaque se uti regula & in agenda vita, & in quærendo ac differendo.

XI. Quæ ista regula est, si notionem veri & falsi, propterea quod ea non possunt internosci, nullam habemus? nam, si habemus, interesse oportet, ut inter

ter rectum, & pravum, sic inter verum, & falsum. si nihil interest, nulla regula est: nec potest is, cui est visio veri falsique communis, ullum habere iudicium, aut, ullam omnino veritatis notam. nam, cum dicunt, hoc se unum tollere, ut quidquam possit ita videri, ut non eodem modo falsum etiam possit videri, cetera autem concedere: faciunt pueriliter. quo enim omnia iudicantur, sublato, reliqua se negant tollere. ut, si quis quem oculis privaverit, dicat, ea, quæ cerni possent, non se ei ademisse. ut enim illa oculis modo cognoscuntur, sic reliqua visis: sed propria veri, non communi veri, & falsi nota. Quamobrem, sive tu probabilem visionem, sive probabilem, & quæ non impediatur, ut Carneades volebat, sive aliud quid proferes, quod sequare: ad visum illud, de quo agimus, tibi erit revertendum. In eo autem, si erit communitas cum falso, nullum erit iudicium, quia proprium in communi signo notari non potest. sin autem commune nihil erit: habeo, quod ita mihi videatur verum, ut non possit idem falsum videri. simili in errore versantur, cum convicti, ac vi veritatis coacti, perspicua a perceptis volunt distinguere, & conantur ostendere, esse aliquid perspicui; verum illud quidem impressum in animo, atque mente, neque tamen id percipi, ac comprehendendi posse. quo enim modo perspicue dixeris album esse aliquid, cum possit accidere, ut id, quod nigrum sit, album esse videatur? aut quo modo ista aut perspicua dicemus, aut menti impressa subtiliter, cum sit in-eertum, vere, inaniterve moveatur? Ita neque color, neque corpus, nec veritas, nec argumentum, nec sensus, neque perspicuum ullum relinquitur. Ex hoc illud his usu venire solet, ut, quidquid dixerint, a quibusdam interrogentur: Ergo istuc quidem percipis? Sed qui ita interrogant, ab his irridentur. non enim urgent: ut coarguant, neminem ulla de re posse contendere, neque asseverare, sine aliqua ejus rei, quam sibi quisque placere dicit, certa, & propria nota. Quod est igitur istuc vestrum probabile? nam si, quod cuique occurrit, & primo quasi adspectu pro-

babile videtur, id confirmatur, quid eo levius? *fin* ex circumspeditione aliqua, & accurata consideratione, quod visum sit, id se dicent sequi; tamen exitum non habebunt. Primum quia his visis, inter quæ nihil interest, æqualiter omnibus abrogatur fides: deinde, cum dicant posse accidere sapienti, ut, cum omnia fecerit, diligentissimeque circumspexerit, exsiltat aliquid, quod & verisimile videatur, & absit longissime a vero: quo modo, si magna parte quidem (ut solent dicere) ad verum ipsum, aut quam proxime accedant, conficere sibi poterunt? ut enim confidant, notum his esse debet in signe veri. quo obscuro & oppresso, quod tandem verum sibi videbuntur attingere? Quid autem tam absurde dici potest, quam cum ita loquuntur? Est hoc quidem rei illius singnum, aut argumentum, & ea re id sequor: sed fieri potest, ut id quod significatur, aut falsum sit, aut nihil sit omnino.

XII. Sed de perceptione hætenus. si quis enim ea, quæ dicta sunt, labefactare volet, facile, etiam absentibus nobis, veritas se ipsa defendet. His satis cognitis, quæ jam explicata sunt, nunc de assensione, atque approbatione, Græci *συγκατάθεσις* vocant, pauca dicemus: non quo non latus locus sit; sed paulo ante iacta sunt fundamenta. nam cum vim, quæ esset in sensibus, explicabamus, simul illud aperiebatur, comprehendendi multa, & percipi sensibus; quod fieri sine assensione non potest. deinde cum inter inanimum, & animal hoc maxime intersit, quod inanimum (nihil enim agens ne cogitari quidem potest quale sit) aut ei sensus adimendus est: aut ea, quæ est in nostra sita potestate, reddenda assensio. At vero animus quodam modo eripitur his, quos neque sentire, neque assentiri volunt. ut enim necesse est, lancem in libra, ponderibus impositis, deprimi; sic animum perspicuis cedere. nam, quomodo non potest animal ullum non appetere id, quod accommodatum ad naturam appareat: (Græci id *κατασκευασίαν* appellant) sic non potest objectam rem perspicuam non approbare. quamquam, si illa, de quibus disputatum est, ve-

sunt,

sunt, nihil attinet de assensione omnino loqui. qui enim quid percipit, assentitur statim. sed hæc etiam sequuntur, nec memoriam sine assensione posse constare, nec notitias rerum, nec artes: idque quod maximum est, ut sit aliquid in nostra potestate, in eo, qui rei nulli assentietur, non erit. Ubi igitur virtus, si nihil situm est in ipsis nobis? Maxime autem absurdum, vitia in ipsorum esse potestate, neque peccare quemquam, nisi assensione: hoc idem in virtute non esse: cujus omnis constantia, & firmitas ex his rebus constat, quibus assensa est, & quas approbavit: omninoque ante videri aliquid, quam agamus, necesse est: eique, quod visum sit, assentiamur. quare qui aut visum, aut assensum tollit, is omnem actionem tollit e vita.

XIII. Nunc ea videamus, quæ contra ab his disputari solent. Sed prius potestis totius eorum rationis quasi fundamenta cognoscere. Componunt igitur primum artem quandam de his, quæ visa dicimus, eorumque & vim, & genera definiunt: in his, quale sit id, quod percipi & comprehendi possit: totidem verbis, quod Stoici. deinde illa exponunt duo, quæ quasi contineant omnem hanc questionem: quæ ita videantur, ut etiam alia eodem modo videri possint, nec his quidquam interfit, non posse eorum alia percipi, alia non percipi: nihil interesse autem, non modo si ex omni parte ejusdem modi sint, sed etiam si discerni non possint. quibus positus, unius argumenti conclusione tota ab his causa comprehenditur. composita autem ea conclusio sic est: Eorum, quæ videntur, alia vera sunt, alia falsa: & quod falsum est, id percipi potest: quod autem verum visum est, id omne tale est, ut ejusdem modi falsum etiam possit videri. Et, quæ visa sunt ejusmodi, ut in iis nihil interfit, non posse accidere, ut eorum alia percipi possint, alia non possint. nullum igitur est visum, quod percipi possit. Quæ autem sumunt, ut concedant id, quod volunt: ex his duo sibi putant concedi. neque enim quisquam repugnat. ea sunt hæc: Quæ visa falsa sint, ea percipi non posse: & alterum,

Inter quæ visa nihil interfit, ex his non posse alia talia esse, ut percipi possint, alia ut non possint: reliqua vero multa & varia ratione defendunt. quæ sunt item duo: unum, eorum, quæ videntur, alia vera esse, alia falsa: alterum, omne visum, quod sit a vero, tale esse, quale etiam a falso possit esse. Hæc duo proposita non prætervolant, sed ita dilatant, ut non mediocrem curam adhibeant & diligentiam. dividunt enim in partes, & eas quidem magnas: primum in sensus: deinde in ea, quæ ducuntur a sensibus, & ab omni consuetudine, quam obscurari volunt. tum perveniunt ad eam partem, ut ne ratione quidem, & conjectura ulla res percipi possit. Hæc autem universa concidunt etiam minutius. Ut enim de sensibus hesternò sermone vidistis, item faciunt de reliquis: in singulisque rebus, quas in minima dispertiunt, volunt efficere, his omnibus, quæ visa sint, veris, adjuncta esse falsa, quæ a veris nihil differant: ea cum talia sint, nihil posse comprehendi.

XIV. Hanc ego subtilitatem, philosophia quidem dignissimam iudico, sed ab eorum causa, qui ita differunt, remotissimam. definitiones enim, & partitiones, & horum luminibus utens oratio, tum similitudines dissimilitudinesque, & earum tenuis & acuta distinctio, fidentium est hominum; illa vera, & firma, & certa esse, quæ tutentur: non eorum, qui clamant, nihilo magis vera illa esse, quam falsa quid enim agant, si, cum aliquid definierint, roget eos quispiam, num illa definitio possit in aliam rem transferri quamlibet: si posse dixerint: quid dicere habeant, cur illa vera definitio sit? si negaverint: fatendum sit, quoniam vel illa vera definitio transferri non possit in falsum; quod ea definitione explicetur, id percipi posse: quod minime illi volunt. eadem dici poterunt in omnibus partibus. Si enim dicent, ea, de quibus differant, se dilucide perspicere, nec ulla communione visorum impediri: comprehendere ea se posse fatebuntur. sin autem negabunt vera visa a falsis posse distingui, qui poterunt longius progredi? occurreret enim, sicut occursum est. nam concludi

argu-

argumentum non potest, nisi his, quæ ad concludendum sumpta erunt, ita probatis, ut falsa ejusdem modi nulla possint esse. ergo si, rebus comprehensis & perceptis, nisi & progressa ratio hoc efficiet, nihil posse comprehendi: quid potest reperiri, quod ipsum sibi repugnet magis? cumque ipsa natura accuratæ orationis hoc profiteatur, se aliquid patefacturam, quod non appareat, &, quo id facilius assequatur, adhibituram & sensus, & ea, quæ perspicua sint: qualis est istorum oratio, qui omnia non tam esse, quam videri volunt? Maxime autem convincuntur, cum hæc duo pro congruentibus sumunt, tam vehementer repugnantia: primum esse quædam falsa visa: deinde, inter falsa visa, & vera nihil interesse. At primum sumferas, tamquam interesset. ita priore posterius, posteriori superioris non jungitur. Sed progrediamur longius, & ita agamus, ut nihil nobis assentari esse videamur: quæque ab his dicuntur, sic persequamur, ut nihil in præteritis relinquamus. Primum igitur perspicuitas illa, quam diximus, satis magnam habet vim, ut ipsa per sese, ea, quæ sint, nobis, ita ut sint, indicet. Sed tamen, ut maneamus in perspicuis firmiter, & constantius, majore quadam opus est vel arte, vel diligentia, ne ab iis, quæ clara sint ipsa per sese, quasi præstigiis quibusdam, & captionibus depellamur.

XV. Nam, qui voluit subvenire erroribus Epicurus, iis, qui videntur conturbare veri cognitionem, dixitque sapientis esse, opinionem perspicuitate se jungere: nihil profecit. ipsius enim opinionis errorem nullo modo sustulit. Quamobrem cum duæ causæ perspicuis, & evidentibus rebus adversentur: auxilia totidem sunt contra comparanda. adversatur enim primum, quod parum defigunt animos, & intendunt in ea, quæ perspicua sunt, ut, quanta luce ea circumfusa sint, possint agnoscere: alterum est, quod fallacibus, & captiosis interrogationibus circumscripti atque decepti quidam, cum eas dissolvere non possunt, desciscunt a veritate. oportet igitur & ea, quæ pro perspicuitate responderi possunt, in promptu

habere, de quibus jam diximus: & esse armatos, ut occurrere possimus interrogationibus eorum, captionesque discutere. quod deinceps facere constitui. Exponam igitur generatim argumenta eorum, quoniam ipsi etiam illa solent non confuse loqui. Primum conantur ostendere, multa posse videri esse, quæ omnino nulla sint, cum animi inaniter moveantur eodem modo rebus iis, quæ nullæ sint, ut iis, quæ sint. Nam cum dicatis, inquit, visa quædam mitti a deo, velut ea, quæ in somnis videantur, quæque oraculis, auspiciis, extis declarentur: hæc enim ajunt probari Stoicis, quos contra disputant) quarunt, quoniam modo, falsa visa quæ sint, ea deus efficere possit probabilia: quæ autem plane proxime ad verum accedant, efficere non possit? aut, si ea quoque possit, cur illa non possit, quæ perdifficiliter, internoscantur tamen? & si hæc, cur non inter quæ nihil sit omnino? Deinde, cum mens moveatur ipsa per sese, ut & ea declarant, quæ cogitatione depingimus, & ea, quæ vel furiosis, vel dormientibus videntur, nonne, inquit, verisimile sit, sic etiam mentem moveri, ut non modo non internoscat, visa vera illa sint, anne falsa, sed ut in his nihil intersit omnino? ut si qui tremere & exalbescere vel ipsi per se, motu mentis aliquo, vel objecta terribili re extrinsecus, nihil esset, qui distingueretur tremor ille & pallor, neque quidquam interresset inter intestinum & oblatum. Postremo si nulla visa sunt probabilia, quæ falsa sint, alia ratio est. sin autem sunt: cur non etiam, quæ non facile internoscantur? cur non ut plane nihil intersit? præsertim cum ipsi dicatis, sapientem in furore sustinere se ab omni assensu, quia nulla in visis distinctio apparet.

XVI. Ad has omnes visiones inanes Antiochus quidem permulta dicebat, & erat de hac una re unius diei disputatio. mihi autem non idem faciendum puto: sed ipsa capita dicenda: & primum quidem hoc reprehendendum, quod captiosissimo genere interrogationis utuntur: quod genus minime in philosophia probari solet, cum aliquid minutatim, & gradatim
addi-

additur, aut demitur. Soritas hos vocant, qui acervum efficiunt uno addito grano: vitiosum fane, & captiosum genus. sic enim ascenditis: si tale visum obiectum est a deo dormienti, ut probabile sit, cur non etiam ut valde verisimile? cur deinde non, ut difficiliter a vero internoscatur? deinde, ut ne internoscatur quidem? postremo ut nihil inter hoc & illud intersit? Huc si perveneris, me tibi primum quidque concedente: meum vitium fuerit. sin ipse tua sponte processeris: tuum. Quis enim tibi dederit, aut omnia deum posse; aut ita facturum esse, si possit? Quomodo autem sumis, ut, si quid cui simile esse possit, sequatur, ut etiam internosci difficiliter possit? deinde, ut ne internosci quidem? postremo, ut eadem sint? ut si lupi canibus similes: eosdem dices ad extremum. Et quidem honestis similia sunt quædam non honesta, & bonis non bona, & artificiosis minime artificiosa. quid dubitamus igitur affirmare, nihil inter hæc interesse? Ne repugnantia quidem videmus? nihil est enim, quod de suo genere in aliud genus transferri possit. at si efficeretur, ut inter visa differentium generum nihil interesset: reperirentur quæ & in suo genere essent, & in alieno. Quod fieri qui potest? omnium deinde inanium visorum una depulsio est, sive illa cognitione informantur, quod fieri solere concedimus; sive in quiete, sive per vinum, sive per insaniam. nam ab omnibus ejusdem modi visis perspicuitatem, quam mordicus tenere debemus, abesse dicimus. Quis enim, cum sibi fingit aliquid, & cogitatione depingit, non, simul ac se ipse commovit, atque ad se revocavit, sentit quid intersit inter perspicua, & inania? Eadem ratio est somniorum. num censes Ennium, cum in hortis cum Ser. Galba, vicino suo, ambulavisset, dixisse, visus sum mihi cum Galba ambulare? At, cum somniavit, ita narravit:

Visus Homerus adesse poeta.

Idemque in Epicharmo;

Nam videbar somniare me & esse mortuum.

Ita-

Itaque, simul experrecti sumus, visa illa contemnimus: neque ita habemus, ut ea, quæ in foro gesimus.

XVII. At enim dum videntur, eadem est in somnis species horum & eorum, quæ vigilantes videmus. Plurimum interest. sed id omittamus. illud enim dicimus, non eandem esse vim, neque integritatem dormientium, & vigilantium, nec mente, nec sensu. Ne vinolenti quidem quæ faciunt, eadem approbatione faciunt, qua sobrii: dubitant, hæsitant, revocant se interdum, iisque, quæ videntur, imbecillius assentiuntur: cumque edormiverunt, illa visa quam levia fuerint, intelligunt. quod idem contingit insanis; ut & incipientes furere, sentiant, & dicant, aliquid, quod non sit, id videri sibi: & cum relaxantur, sentiant, atque illa dicant Alcmaëonis;

Sed mihi neuriquam cor consensit cum oculorum aspectu.

At enim ipse sapiens sustinet se in furore, ne approbet falsa pro veris. Et alias quidem sæpe, si aut in sensibus ipsius est aliqua forte gravitas, aut tarditas, aut obscuriora sunt quæ videntur, aut a perspicendo temporis brevitate excluditur, quamquam totum hoc, sapientem aliquando sustinere assensionem, contra vos est. si enim inter visa nihil interesset, aut semper sustineret, aut numquam. Sed ex hoc genere toto perspicari potest levitas orationis eorum, qui omnia cupiunt confundere. Quærimus gravitatis, constantiæ, firmitatis, sapientiæ iudicium: utimur exemplis somniantium, furiosorum, ebriosorum. illud attendimus in hoc omni genere, quam inconstanter loquamur. non enim proferremus vino, aut somno oppressos, aut mente captos, tam absurde, ut cum diceremus interesse inter vigilantium visa, & sobriorum, & sanorum, & eorum qui essent aliter affecti: tum nihil interesse. Ne hoc quidem cernunt, omnia se reddere incerta, quod nolunt. ea dico incerta, quæ ἀδηλα Græci. Si enim res se ita habeant, ut nihil intersit, utrum ita cui videatur, ut insano, an sano: cui possit expli-

exploratum esse de sua sanitate? quod velle efficere, non mediocris infania est. Similitudines vero aut geminorum, aut signorum annulis impressorum, pueriliter confectantur. quis enim nostrum similitudines negat esse, cum ex plurimis in rebus appareant? sed, si satis est ad tollendam cognitionem, similia esse multa multorum; cur ea non estis contenti, praesertim concedentibus nobis? & cur id potius contenditis, quod rerum natura non patitur, ut non suo quidque genere sit tale, quale est? nec sit in duobus aut pluribus nulla re differens ulla communitas? ut sibi sint & ova ovorum, & apes apium simillima. Quid pugnas igitur? aut quid tibi vis in geminis? conceditur enim similes esse: quo contentus esse potueras. tu autem vis eosdem plane esse, non similes. quod fieri nullo modo potest. Dein confugis ad physicos eos, qui maxime in Academia irridentur: a quibus ne tu quidem jam te ablinebis: & ais Democritum dicere, innumerabiles esse mundos, & quidem sic quosdam inter se non solum similes, sed undique perfecte, & absolute ita pares, ut inter eos nihil profusus intersit, & eos quidem innumerabiles: itemque homines. deinde postulas, ut, si mundus ita sit par alteri mundo, ut inter eos ne minimum quidem intersit, concedatur tibi, ut in hoc quoque nostro mundo aliquid alicui par sit, ut nihil differat, nihil intersit. cur enim, inquires, cum ex illis individuis, unde omnia Democritus gigni affirmat, in reliquis mundis, & in his quidem innumerabilibus innumerabiles Q. Lutatii Catuli non modo possint esse, sed etiam sint, in hoc tanto mundo Catulus alter non possit effici?

XVIII. Primum quidem me ad Democritum vocas, cui non assentior: potius refello, propter id, quod dilucide docetur a politioribus physicis, singularum rerum singulas proprietates esse. fac enim antiquos illos Servilios, qui gemini fuerunt, tam similes, quam dicuntur: num censeres etiam eosdem fuisse? non cognoscebantur, foris: at domi. non ab alienis; at a suis. An non videmus, hoc usu venire, ut quos

num:

nunquam putassemus a nobis internosci posse, eos, consuetudine adhibita, tam facile internosceremus, uti ne minimum quidem similes viderentur? Hic, pugnes licet, non repugnabo: quin etiam concedam, illum ipsum sapientem, de quo omnis hic sermo est, cum ei res similes occurrant, quas non habeat denotatas, retenturum assensum, nec umquam ulli viso assensurum, nisi quod tale fuerit, quale falsum esse non possit. Sed ad ceteras res habet quandam artem, qua vera a falsis possit distinguere: & ad similitudines istas usus adhibendus est. ut mater geminos internoscit consuetudine oculorum: sic tu internosces, si assueveris. Videsne, ut in proverbio sit ovorum inter se similitudo? tamen hoc accepimus, Deli fuisse complures (salvis rebus illis) qui gallinas alere per multas quæstus causa solerent. hi cum ovum inspexerant, quæ id gallina peperisset, dicere solebant. neque id est contra nos. Nam nobis satis est, ova illa internoscere. nihil enim magis assentiri potest, hoc illud esse, quam si inter illa omnino nihil interesset. habeo enim regulam, ut talia visa vera iudicem, quæ talia falsa esse non possint. ab hac mihi non licet transversum, ut ajunt, digitum discedere, ne confundam omnia. Veri enim & falsi non modo cognitio, sed & natura tollitur, si nihil erit, quod intersit: ut etiam illud absurdum sit, quod interdum soletis dicere, cum visa in animos imprimantur, non vos id dicere, inter ipsas impressiones nihil interesse, sed inter species, & quasdam formas eorum. Quasi vero non specie visa iudicentur: quæ fidem nullam habebunt, sublata veri & falsi nota. Illud vero perabsurdum, quod dicitis, probabilia vos sequi, si re nulla impediamini. Primum qui potestis non impediri, cum a veris falsa non distant? deinde quod iudicium est veri, cum sit commune falsi? Ex his illa necessario nata est *ἁπορίας*, id est assensionis retentio: in qua melius sibi constitit Arcefilas, si vera sunt, quæ de Carneade nonnulli existimant. si enim percipi nihil potest, quod utriusque visum est: tollendus assensus est. Quid enim est tam futile, quam quidquam approbare non cognitum?

Car.

Carneadem autem etiam heri audiebamus, solitum esse delabi interdum, ut diceret, opinaturum, id est, peccaturum esse sapientem. Mihi porro non tam certum est, esse aliquid, quod comprehendi possit, de quo jam nimium etiam diu disputo, quam sapientem nihil opinari, id est, nunquam assentiri rei vel falsæ, vel incognitæ. Restat illud, quod dicunt, veri inveniendi causa contra omnia dici oportere, & pro omnibus. Volo igitur videre, quid invenerint. Non solemus, inquit, ostendere. Quæ sunt tandem ista mysteria? aut cur celatis, quasi turpe aliquid, sententiam vestram? Ut, qui audient, inquit, ratione potius, quam auctoritate ducantur. Quid si utroque? num pejus est? unum tamen illud non celant, nihil esse, quod percipi possit. an in eo auctoritas nihil obest? mihi quidem videtur vel plurimum. quis enim ista tam aperte, perspicueque & perversa, & falsa secus esset, nisi tanta in Arcesila, non etiam major in Carneade & copia rerum, & dicendi vis fuisset?

XIX. Hæc Antiochus fere & Alexandria tum, & multis annis post, multo etiam asseverantius in Syria, cum esset mecum paullo ante quam est mortuus. Sed jam confirmata causa, te, hominem amicissimum, (me autem appellabat) & aliquot annis minorem natu, non dubitabo monere: Tunc, cum tantis laudibus philosophiam extuleris, Hortensiumque nostrum dissentientem commoveris, eam philosophiam sequere, quæ confundit vera cum falsis, spoliat nos iudicio, privat approbatione, omnibus orbat sensibus? Et Cimmeriis quidem, quibus adspæctum solis sive deus aliquis, sive natura ademerat sive ejus loci, quem incolebant, situs, ignes tamen aderant, quorum illis uti lumine licebat. isti autem, quos tu probas, tantis offusis tenebris, ne scintillam quidem ullam nobis ad dispiciendum reliquerunt. quos si sequamur, iis vinculis simus adstricti, ut nos commovere nequeamus. Sublata enim assensione, omnem & motum animorum, & actionem rerum sustulerunt. quod non modo recte fieri, sed omnino fieri non potest. provide etiam, ne uni tibi istam sententiam minime liceat

ceat defendere. an tu, cum res occultissimas aperueris, in lucemque protuleris, juratusque dixeris, ea te comperisse: quod mihi quoque licebat, qui ex te illa cognoveram: negabis esse rem ullam, quæ cognosci, comprehendi, percipi possit? vide quæso, etiam atque etiam, ne illarum quoque rerum pulcherrimarum a te ipso minuatur auctoritas. Quæ cum dixisset ille, finem fecit. Hortensius autem vehementer admirans, (quod quidem perpetuo Lucullo loquente fecerat, ut etiam manus sæpe tolleret. nec mirum. nam numquam arbitror contra Academiam dictum esse subtilius) me quoque, jocosne, an ita sentiens, (non enim satis intelligebam) cœpit hortari, ut sententia desisterem. Tum mihi Catulus, Si te, inquit, Luculli oratio flexit, quæ est habita memoriter, accurate, copiose: taceo, neque te, quo minus, si tibi ita videatur, sententiam mutes, deterrendum puto. illud vero non censuerim, ut ejus auctoritate moveare. tantum enim non te modo monuit, inquit, arridens, ut caveres, ne quis improbus tribunus plebis, quorum vides quanta copia semper futura sit, arriperet te, & in concione quæreret, qui tibi constares, cum idem negares quidquam certi posse reperiri, idem te comperisse dixisses. Hoc, quæso, ne te terreat. de causa autem ipsa malim quidem te ab hoc dissentire sin cesseris, non magnopere mirabor. memini enim Antiochum ipsum, cum annos multos talia sensisset, simul ac visum sit, sententia stitisse. Hæc cum dixisset Catulus: me omnes intueri.

XX. Tum ego non minus commotus, quam soleo in causis majoribus, hujusmodi quadam oratione sum exorsus: Me, Catule, oratio Luculli de ipsa re ita movit, ut docti hominis, & copiosi, & parati, & nihil prætereuntis eorum, quæ pro illa causa dici possent, non tamen ut rei respondere posse diffiderem. auctoritas autem tanta plane me movebat, nisi tu opposuisses non minorem tuam. aggrediar igitur, si pauca ante quasi de fama mea dixero. Ego enim si aut studio certandi, ad hanc potissimum philosophiam me applicavi; non modo stultitiam meam, sed etiam

etiam mores, & naturam condemnandam puto. nam, si in minimis rebus pertinacia reprehenditur, calumnia etiam coercetur: ego de omni statu, consilioque totius vitæ aut certare cum aliis pugnaciter, aut frustrari cum aliis, tum etiam me ipsum velim? Itaque, nisi ineptum putarem, in tali disputatione id facere, quod, cum de republica disceptatur, fieri interdum solet: jurarem per Jovem, deosque penates, me & ardere studio veri reperiendi, & ea sentire, quæ dicerem. Qui enim possum non cupere verum invenire, cum gaudeam, si simile veri quid invenerim? sed, ut hoc pulcherrimum esse judicem, vera videre: sic, pro veris probare falsa, turpissimum est. nec tamen ego is sum, qui nihil umquam falsi approbem, qui numquam assentiar, qui nihil opiner: sed quærimus de sapiente. ego vero ipse & magnus quidem sum opinator (non enim sum sapiens) & meas cogitationes sic dirigo, non ad illam parvulam Cynosuram,

Qua fidunt duce nocturna Phænices in alto,

ut ait Aratus, eoque directius gubernant, quod eam tenent,

Quæ cursu interiore, brevi convertitur orbe:

sed ad Helicen, & clarissimos Septemtriones, id est, rationes has, latiore specie, non ad tenue elimatas: eo fit, ut errem, & vager latius. sed non de me, ut dixi, sed de sapiente quæritur. visa enim ista cum acriter mentem, sensumve pepulerunt, accipio, hisque interdum etiam assentior, nec percipio, tamen. nihil enim arbitror posse percipi. non sum sapiens. itaque visis cedo, neque possum resistere. sapientis autem hanc censet Arcefilas vim esse maximam, Zenoni assentiens, cavere ne capiatur: ne fallatur, videre. nihil est enim ab ea cogitatione, quam habemus de gravitate sapientis, errore, levitate, temeritate dijunctius. Quid igitur loquar de firmitate sapientis? quem quidem nihil opinari tu quoque, Lu-

Cic. Acad. Quæst.

D

culle,

culle, concedis. quod quoniam a te probatur (ut præpostere tecum agam, mox referam me ad ordinem) hæc primum conclusio, quam habeat vim, considera.

XXI. Si ulli rei sapiens assentietur umquam, aliquando etiam opinabitur. numquam autem opinabitur: nulli igitur rei assentietur. hanc conclusionem Arcefilas probabat: confirmabat enim & primum, & secundum. Cerneades nonnumquam secundum illud dabat assentiri aliquando. ita sequebatur etiam opinari: quod tu non vis, & reste, ut mihi videris. Sed illud primum, sapientem, si assensurus esset, etiam opinaturum, falsum esse & Stoici dicunt, & eorum adstipulator Antiochus. posse enim eum falsa a veris, & quæ non possint percipi, ab iis, quæ possint, distinguere. Nobis autem primum, etiamsi quid percipi possit, tamen ipsa consuetudo assentiendi, periculosa esse videtur & lubrica. quamobrem cum tam vitiosum esse constet, assentiri quidquam aut falsum, aut incognitum: sustinenda est potius omnis assensio, ne præcipitet, si temere processerit. ita enim finitima sunt falsa veris, eaque quæ percipi non possunt ab iis, quæ possunt, (si modo ea sunt quædam: jam enim videbimus) ut tam præcipitem in locum non debeat se sapiens committere. sin autem, omnino nihil esse, quod percipi possit, a me sumsero, & quod tu mihi das, accepero, sapientem nihil opinari: effectum illud erit, sapientem assensus omnes cohibiturum: ut tibi videntum sit, idne malis, an aliquid opinaturum esse sapientem. neutrum, inquires, illorum. nitamur igitur, nihil posse percipi. etenim de eo omnis est controversia.

XXII. Sed prius pauca cum Antiocho: qui hæc ipsa, quæ a me defenduntur, & didicit apud Philonem tam diu, ut constaret, diutius didicisse neminem, & scripsit de his rebus acutissime, & idem hæc non acrius accusavit in senectute, quam antea defenditaverat. Quamvis igitur fuerit acutus, ut fuit: tamen inconstantia levatur auctoritas. Quis, inquam, enim iste dies illuxerit, quæro, qui illi ostenderit eam, quam multos annos esse negavisset, veri & falsi notam

notam. excogitavit aliquid: eadem dicit, quæ Stoici: pœnituit eum illa sensisse. cur non se transtulit ad alios, & maxime ad Stoicos? eorum enim erat propria ista dissensio. quid? eum Mnesarchi pœnitebat? quid? Dardani? qui erant Athenis tum principes Stoicorum. numquam a Philone discessit, nisi postquam ipse cœpit, qui se audirent, habere. Unde autem subito vetus Academia revocata est? nominis dignitatem videtur, cum a re ipsa descisceret, retinere voluisse; quod erant, qui illum gloriæ causa facerent sperare, etiam fore, ut ii, qui se sequerentur, Antiochii vocarentur. Mihi autem magis videtur non potuisse sustinere concursum omnium philosophorum. etenim de ceteris sunt inter illos nonnulla communia: hæc Academicorum est una sententia, quam reliquorum philosophorum nemo probet. itaque cessit. & ut ii, qui sub Novis solem non ferunt: item ille, cum æstualet, veterum, ut Mœnianorum, sic Academicorum umbram secutus est. Quoque solebat uti argumento tum, cum ei placebat, nihil posse percipi, cum quæreret, Dionysius ille Heracleotes, utrum comprehendisset certa illa nota, qua assentiri dicitis oportere, illudne, quod multos annos tenuisset, Zenonique magistro credidisset, honestum quod esset, id bonum solum esse; an quod postea defenditavisset, honesti inane nomen esse, voluptatem esse summum bonum: qui ex illius commutata sententia docere vellet, nihil ita signari in animis nostris a vero posse, quod non eodem modo possit a falso, is curavit, quod argumentum ex Dionysio ipse summisset, ex eo ceteri fumerent.

XXIII. Sed cum hoc alio loco plura, nunc ad ea, quæ a te, Luculle, dicta sunt: Et primum quod initio dixisti, videamus, quale sit: similiter a nobis de antiquis philosophis commemorari, atque seditiosi solerent claros viros, sed tamen populares aliquos nominare. illi cum res non bonas traſent, similes bonorum videri volunt. nos autem dicimus, ea nobis videri, quæ vosmetipsi nobilissimis philosophis placuisse conceditis. Anaxagoras nivem nigram dixit

esse. ferres me, si ego idem dicerem? tu, ne si dubitarem quidem. at quis est hic? num sophistes? sic enim appellantur ii, qui ostentationis, aut quæstus causa philosophantur. maxima fuit & gravitatis & ingenii gloria. Quid loquar de Democrito? quem cum eo conferre possumus non modo ingenii magnitudine, sed etiam animi? qui ita sit ausus ordiri, Hæc loquor de universis. nihil excipit, de quo non profiteatur. quid enim esse potest extra universa? quis hunc philosophum non anteponit Cleanthi, Chrysippo, reliquisque inferioris ætatis? qui mihi cum illo collati, quintæ classis videntur. atque is non hoc dicit, quod nos, qui veri esse aliquid non negamus, percipi posse negamus: ille verum esse plane negat: esse sensus quidem non obscuros dicit, nec tenebriocos: (sic enim appellat eos is, qui hunc maxime est admiratus, Chius Metrodorus initio libri, qui est de natura.) Nego, inquit, scire nos, sciamusne aliquid, an nihil sciamus: ne idipsum quidem nescire, an scire: nec omnino, sitne aliquid, an nihil sit. Furere tibi Empedocles videtur: at mihi dignissimum rebus iis, de quibus loquitur, sonum fundere. num ergo is excæcat nos, aut orbat sensibus, si parum magnam vim censet in iis esse ad ea, quæ sub eos subiecta sunt, judicanda? Parmenides, Xenophanes, minus bonis quamquam versibus, sed tamen illis versibus increpant eorum arrogantiam, quasi irati, qui cum sciri nihil possit, audeant se scire dicere. Et ab his ajebas removendum Socratem & Platonem. cur? an de ullis certius possum dicere? vixisse cum his equidem videor: ita multi sermones perscripti sunt, e quibus dubitari non possit, quin Socrati nihil sit visum sciri posse. exceptit unum tantum, scire se, nihil se scire: nihil amplius. Quid dicam de Platone? qui certe tam multis libris hæc persecutus non esset, nisi probavisset. ironiam enim alterius, perpetuam præsertim, nulla fuit ratio persequi.

XXIV. Videorne tibi, non ut Saturnius, nominare modo illustres homines, sed etiam imitari numquam, nisi clarum, nisi nobilem? Atqui habebam mole-

molestos vobis, sed minutos, Stilponem, Diodorum, Alexinum: quorum sunt contorta & aculeata quædam sophismata. sic enim appellantur fallaces conclusivæ. Sed quid eos colligam, cum habeam Chrysippum, qui fulcire putatur porticum Stoicorum? quam multa ille contra sensus, quam multa contra omnia, quæ in consuetudine probantur, dissolvit: idem mihi quidem non videtur: sed dissolverit sane. certe tam multa non collegisset, quæ nos fallerent probabilitate magna, nisi videret, his resisti non facile posse. Quid Cyrenæi videntur? minime contenti philosophi: qui negant esse quidquam, quod percipi possit extrinsecus: ea se sola percipere, quæ tactu intimo sentiant, ut dolorem, ut voluptatem: neque se, quo quid colore, aut quo sono sit, scire, sed tantum sentire, affici se quodammodo. Satis multa de auctoribus. quamquam ex me quæsieras, nonne putarem post illos veteres, tot seculis, inveniri verum potuisse, tot ingeniiis, tantisque studiis quærentibus. Quid inventum sit, paulo post videro, te ipso quoque iudice. Arcefilam vero non obtrectandæ causa cum Zenone pugnavisse, sed verum invenire voluisse, sic intelligitur. Nemo, inquam, superiorum non modo expresserat, sed ne dixerat quidem, posse hominem nihil opinari: nec solum posse, sed ita necesse esse sapienti. visa est Arcefila cum vera sententia, tum honesta, & digna sapiente. quæsit de Zenone fortasse, quid futurum esset, si nec percipere quidquam posset sapiens, nec opinari sapientis esset. Ille, credo, Nihil opinatur; quoniam esset, quod percipi posset. Quid ergo id esset? Visum, credo. Quale igitur visum? tum illum ita definitum, ex eo, quod esset, sicut esset impressum, & signatum, & effictum. Post requisitum, etiamne, si ejusmodi esset visum verum, quale vel falsum. Hic Zenonem vidisse acute, nullum esse visum, quod percipi posset, si id tale esset ab eo, quod est, ut ejusdemmodi ab eo, quod non est, posset esse. Recte consensit Arcefila; ad definitionem additum. neque enim falsum percipi posse, neque verum, si esset tale, quale vel falsum. In-

cubuit autem in eas disputationes, ut doceret, nullum tale esse visum a vero, ut non ejusmodi etiam a falso posset esse. Hæc autem est una contentio, quæ adhuc permanferit. nam illud, nulli rei assensurum esse sapientem, nihil ad hanc controversiam pertinebat. licebat enim nihil percipere, & tamen opinari: quod a Carneade dicitur probatum. Equidem Clitomacho plus, quam Philoni, aut Metrodoro, credens, hoc magis ab eo disputatum, quam probatum puto. Sed id omittamus.

XXV. Illud certe, opinacione, & perceptione sublata, sequitur omnium assensionum retentio: ut, si ostendero, nihil posse percipi, tu concedas nunquam assensurum esse. Quid ergo est, quod percipi possit, si ne sensus quidem vera nuntiant? quos tu, Luculle, communi loco defendis quod ne id facere posses, idcirco heri, non necessario loco contra sensus tam multa dixeram: tu autem te negas infracto remo, neque columbæ collo commoveri. primum cur? nam & in remo sentio non esse id, quod videatur: & in columba plures videri colores, nec esse plus uno. deinde nihilne præterea diximus? maneat illa omnia: lacerat ista causa; veraces suos esse sensus dicit. Igitur semper auctorem habes eum, qui magno suo periculo causam agat. eo enim rem demittit Epicurus, si unus sensus semel in vita mentitus sit, nulli umquam esse credendum. Hoc est verum esse, confidere suis testibus, & importune insistere. Itaque Timagoras Epicureus negat sibi umquam, cum oculum torfisset, duas ex lucerna flammulas esse visas. opinionis enim esse mendacium, non oculorum. quasi quærat, quid sit, non quid videatur. Sed hic quidem majorum similis. Tu vero, qui visa sensibus alia vera dicas esse, alia falsa: qui ea distinguis? define, quæso, communibus locis. domi nobis ista nascuntur. Si quis deus te interroget, sanis modo, & integris sensibus, num amplius quid defideras? quid respondeas? Utinam quidem roget! audias, quam nobiscum male egerit. ut enim vera videamus, quam longe videmus? Ego Catuli Cumanam

nam ex hoc loco regionem video, Pompejanum non cerno: neque quidquam interjectum est, quod obftet: Sed intendi longius acies non potest. O præclarum prospectum! Puteolos videmus: at familiarem nostrum Avianum fortasse in porticu Neptuni ambulantem, non videmus. At ille nescio qui, qui in scholis nominari solet, mille & octoginta stadia quod abesset, videbat: quædam volucres longius. Responderem igitur audacter isti vestro deo, me plane his oculis non esse contentum. Dicit me acrius videre, quam ullos pisces fortasse; qui neque videntur a nobis, & nunc quidem sub oculis sunt: neque ipsi nos suspicere possunt. Ergo ut illis aqua, sic nobis aer crassus offunditur. At amplius non desideramus. Quid? talpam? non desiderare lumen putas? neque tam quereretur cum deo, quod parum longe, quam quod falsum videret. videsne navem illam. stare nobis videtur: at iis, qui in navi sunt, moveri hæc villa. quære rationem, cur ita videatur: quam ut maxime inveneris, quod haud scio, an non possis: non tu verum testem habere, sed eum non sine causa falsum testimonium dicere ostenderis.

XXVI. Quid ego de navi? vidi enim a te remum contemni. majora fortasse quæris. quid potest esse sole majus? quem mathematici amplius duodeviginti partibus confirmant majorem esse, quam terram. quantulus nobis videtur? mihi quidem quasi pedalis. Epicurus autem posse putat etiam minorem esse eum, quam videatur, sed non multo. ne majorem quidem multo putat esse, vel tantum esse, quantus videatur: ut oculi aut nihil mentiantur, aut non multum mentiantur. Ubi igitur illud est, SEMEL? Sed ab hoc credulo, qui numquam sensus mentiri putat, discedamus: qui ne nunc quidem, cum ille sol, qui tanta incitatione fertur, ut, celeritas ejus quanta sit, ne cogitari quidem possit, tamen nobis stare videatur. Sed, ut miniam controversiam: videte, quæso, quam in parvulis sitis. Quattuor sunt capita, quæ concludant, nihil esse, quod nosci, percipi, comprehendi possit; de quo hæc tota quæstio est. e quibus primum

est, esse aliquod visum falsum: secundum, non posse id percipi: tertium, inter quæ visa nihil interfit, fieri non posse, ut eorum alia percipi possint, alia non possint: quartum, nullum esse visum verum a sensu profectum, cui non appositum sit visum aliud, quod ab eo nihil interfit, quodque percipi non possit. Horum quattuor capitum secundum, & tertium, omnes concedunt. primum Epicurus non dat. vos, quibuscum res est, id quoque conceditis. omnis pugna de quarto est. Qui igitur P. Servilium Geminum videbat, si Quintum se videre putabat, incidebat in ejusmodi visum, quod percipi non posset: quia nulla nota verum distinguebatur a falso: qua distinctione sublata, quam haberet in C. Cotta, qui bis cum Geminio consul fuit, agnoscendo ejusmodi notam, quæ falsa esse non posset? Negas tantam similitudinem in rerum natura esse. Pugnas omnino, sed cum adversario facili. ne sit sane. videri certe potest. fallit igitur sensum: & si una fefellerit similitudo, dubia omnia reddiderit. sublato enim judicio illo, quo oportet agnosci: etiam si ipse erit, quem videris, qui tibi videtur, tamen non ea nota judicabis, qua dicis oportere, ut non possit esse ejusdemmodi falsa. Quando igitur potest tibi P. Geminus, Quintus videri, quid habes explorati, cur non possit tibi Cotta videri, qui non sit, quoniam aliquid videtur esse, quod non est? Omnia dicis sui generis esse, nihil esse idem, quod sit aliud. Stoicum est quidem, nec admodum credibile; nullum esse pilum omnibus rebus talem, qualis sit pilus alius, nullum granum. hæc refelli possunt: sed pugnare nolo. ad id enim, quod agitur, nihil interest, omnibusne partibus visa res nihil differat, an internosci non possit, etiam si differat. sed, si hominum similitudo tanta esse non potest, ne signorum quidem? dic mihi, Lyfippus eodem aere, eadem temperatione, eodem cælo, aqua, ceteris omnibus, centum Alexandros ejusdem modi facere non posset: qua igitur notione discerneres? Quid si in ejusdemmodi cera centum sigilla hoc annulo impressero? ecquæ poterit

terit in agnoscendo esse distinctio? an tibi erit quærendus annularius aliqui, quoniam gallinarium invenisti Deliacum illum, qui ova agnosceret?

XXVII. Sed adhibes artem advocatam etiam sensibus. pictor videt, quæ nos non videmus: & simul inflavit tibicen, a perito carmen agnoscitur. Quid? hoc nonne videtur contra te valere, si sine magnis artificiis, ad quæ pauci accedunt, nostri quidem generis, admodum, nec videre, nec audire possumus? Jam illa præclara, quanto artificio esset sensus nostros, mentemque, & totam constructionem hominis fabricata natura, cur non extimescam opinandi temeritatem? Etiamne hoc affirmare potes, Luculle, esse aliquam vim, cum prudentia & consilio scilicet, quæ fixerit, vel, ut tuo verbo utar, quæ fabricata sit hominem? qualis ista fabrica est? ubi adhibita? quando? cur? quo modo? tractantur ista ingeniose: disputantur etiam eleganter, denique videantur sane, ne afferantur modo. Sed de physicis mox, & quidem ob eam causam, ne tu, qui idem me facturum paullo ante dixeris, videre mentitus. sed ut ad ea, quæ clariora sunt, veniam: res jam universas profundam; de quibus volumina impleta sunt non a nostris solum, sed etiam a Chrysippo. de quo quæri solent Stoici: dum studiose omnia conquiescit contra sensus, & perspicuitatem, contraque omnem consuetudinem, contraque rationem, ipsum sibi respondentem, inferiorem fuisse: itaque ab eo armatum esse Carneadem. Ea sunt ejusmodi, quæ a te diligentissime tractata sunt. dormientium, & vinolentorum, & furiosorum visa imbecilliora esse dicebas, quam vigilantium, siccorum, sanorum. quo modo? quia cura experrectus esset Ennius, non diceret se vidisse Homerum, sed visum esse: Alcmaeo autem,

Sed mihi neutiquam cor consentit.

Similia de vinolentis. Quasi quisquam neget, & qui experrectus sit, eum somnia; & cuius furor confederit, putare non fuisse ea vera, quæ essent sibi visa in furore. Sed non id agitur: tum, cum videntur,

tur, quo modo videantur, id quæritur. nisi vero En-
nium non putamus ita totum illud audivisse,

O pietas animi,

si modo id fomniavit? ut si vigilans audiret. exper-
rectus enim potuit illa visa putare, ut erant, & somnia:
dormienti vero æque ac vigilanti probabantur. Quid?
Illona fomno illo

Mater te appello:

nonne ita credit filium locutum, ut experrecta etiam
crederet? unde enim illa?

Age adsta: mane: audi iteradum eademmet ista mihi?

num videtur minorem habere visis, quam vigilantes,
fidem?

XXVIII. Quid loquar de insanis? qualis tandem
fuit affinis tuus, Catule, Tuditanus? quisquam sanis-
simus tam certa putat, quæ videt, quam is putabat,
quæ videbantur? quid ille, qui,

Video, video te vivum, Ulysses, dum licet:

nonne etiam bis exclamavit se videre, cum omnino
non videret? Quid? apud Euripidem Hercules, cum
ut Eurysthei filios, ita suos configebat sagittis: cum
uxorem interimebat, cum conabatur etiam patrem,
non perinde movebatur falsis, ut veris moveretur?
Quid? ipse Alcmao tuus, qui negat cor sibi cum ocu-
culis consentire, nonne ibidem incitato furore:

Unde hæc flamma oritur?

& illa deinceps,

Incede, incede: adsunt, adsunt: me, me expetunt.

Quid, cum virginis fidem implorat?

Fer mi auxilium: pestem abige a me:

Flammiferam hanc vim, quæ me excruciat.

Ceruleæ incinctæ igni incedunt:

Circumstant cum ardentibus tædis.

Num

Num dubitas, quin sibi hæc videre videatur? itemque cetera:

Intendit crinitus Apollo

Arcum aurarum luna innixus.

Diana facem jacit a lava.

Qui magis hæc crederet, si essent, quam credebat, quia videbantur? apparet enim cor cum oculis consentire. omnia autem hæc proferuntur, ut illud efficiatur, quo certius nihili potest esse: inter visa vera, & falsa, ad animi assensum, nihil interesse. Vos autem nihil agitis, cum falsa illa vel furiosorum, vel somniantium, recordatione ipsorum refellitis. non enim id quaritur, qualis recordatio fieri soleat eorum, qui experrecti sint; aut eorum, qui furere deliterint: sed qualis visio fuerit aut furentium, aut somniantium tum, cum commovebantur. Sed ab eo a sensibus. Quid est, quod ratione percipi possit? dialecticam inventam esse dicitis, veri, & falsi quasi disceptatricem, & judicem: cujus veri & falsi? & in qua re? in geometriane, quid sit verum, vel falsum, dialecticus judicabit, an in litteris, aut in musicis? At ea non novit. In philosophia igitur: sol quantus sit, quid ad illum? quod sit summum bonum, quid habet, ut queat judicare? quid igitur judicabit? quæ conjunctio, quæ disjunctio vera sit, quid ambigue dictum sit, quid sequatur quamque rem, quid repugnet? si hæc, & horum similia judicat, de se ipsa judicat. plus autem pollicebatur. nam hæc quidem judicare ad ceteras res, quæ sunt in philosophia multæ, atque magnæ, non est satis. Sed quoniam tantum in ea arte ponitis: videte, ne contra vos tota nata sit. quæ primo progressu festive tradit elementa loquendi, & ambiguum intelligentiam, concludendique rationem: tum, paucis additis, venit ad foritas, lubricum sane, & periculosum locum: quod tu modo dicebas esse vitiosum interrogandi genus.

XXIX. Quid ergo? istius vitii num nostra culpa est? rerum natura nullam nobis dedit cognitionem finium, ut ulla in re statuere possimus, quatenus, nec
hoc

hoc in acervo tritici solum, unde nomen est, sed nulla omnino in re minutatim interrogati: dives, pauper: clarus, obscurus sit: multa, pauca: magna, parva: longa, brevia: lata, angusta: quanto aut addito, aut demto, certum respondeamus, non habemus. At vitiosi sunt sortitæ. Frangite igitur eos, si potestis, ne molesti sint. erunt enim, nisi cavetis. cautum est, inquit, placet enim Chrysippo, cum gradatim interrogetur, verbi causa, tria, pauca sint, anne multa: aliquanto prius, quam ad multa perveniat, quiescere, id est, quod ab iis dicitur, *ἠνοχησθαι*. Per me vel stertas licet, inquit Carneades, non modo quiescas. sed quid proficit? sequitur enim, qui te ex somno excitet, & eodem modo interroget. Quo in numero conticivisti: si ad eum numerum unum addidero, multatim erunt? progrediere rursus, quoad videbitur. Quid plura? hoc enim fateris: neque ultimum te paucorum, neque primum multorum respondere posse. cuius generis error ita manat, ut non videam, quo non possit accedere. Nihil me lædit, inquit, ego enim, ut agitator callidus, prius quam ad finem veniam, equos sustinebo: eoque magis, si locus is, quo ferentur equi, præceps erit. sic me, inquit, ante sustinebo, nec diutius captiose interroganti respondebo. Si habes, quod liqueat, neque respondes; superbis. si non habes; ne tu quidem percipis. si, quia obscura; concedo. sed negas te usque ad obscura progredi. illustribus igitur rebus insistis: si id tantummodo, ut taceas, nihil assequeris. quid enim ad illum, qui te captare vult, utrum tacentem irretiat te, an loquentem? sin autem usque ad novem, verbi gratia, sine dubitatione respondes pauca esse, in decimo insistis: etiam a certis, & illustrioribus cohibes assensum; hoc idem me in obscuris facere non sinis. nihil igitur te contra sortitas ars ista adjuvat: quæ nec augenti, nec minuenti, quid aut primum sit, aut postremum, docet. Quid, quod eadem illa ars, quasi Penelope telam retexens, tollit ad extremum superiora? utrum ea vestra, an nostra culpa est? nempe fundamentum dialecticæ est, quidquid enuntinetur

tietur (id autem appellatur *αἴσιμα*: quod est quasi effatum) aut verum esse, aut falsum. quid igitur? hæc vera, an falsa sunt? Si te mentiri dicis: idque verum dicis: mentiri, verum dicis. Hæc scilicet inexplicabilia esse dicitis: quod est odiosius, quam illa, quæ nos incomprehensa, & non percepta dicimus.

XXX. Sed hæc omitto. illud quæro, si ista explicari non possunt, nec eorum ullum iudicium invenitur, ut respondere possitis, verane, an falsa sint: ubi est illa definitio, effatum est id, quod aut verum, aut falsum sit? Rebus sumtis, adjungam, ex his sequendas esse alias, alias improbandas, quæ sint in genere contrario. Quo modo igitur hoc conclusum esse iudicas? Si dicis, nunc lucere, & verum dicis: lucet igitur. probatis certe genus, & rectissime conclusum dicitis. itaque in docendo, eum primum concludendi modum traditis. aut, quidquid igitur eodem modo concluditur, probabitis, aut ars ista nulla est. Vide ergo, hanc conclusionem probaturusne sis: si dicis te mentiri, verumque dicis: mentiris. dicis autem te mentiri, verumque dicis. mentiris igitur. Qui potes hanc non probare, cum probaveris ejusdem generis superiorem? Hæc Chrysispea sunt, ne ab ipso quidem dissoluta. quid enim faceret huic conclusioni? si lucet, lucet. lucet autem. lucet igitur. cederet scilicet. ipsa enim ratio connexi, cum concesseris superius, cogit inferius concedere. Quid ergo hæc ab illa conclusione differt? Si mentiris; mentiris. mentiris autem; mentiris igitur. Hoc negas te posse nec approbare, nec improbare. Qui igitur magis illud, Si ars, si ratio, si via, si vis denique conclusionis valet; eadem est in utroque. Sed hoc extremum eorum est. postulat, ut excipiantur hæc inexplicabilia. Tribunum aliquem censeo adeant. a me istam exceptionem numquam impetrabunt. etenim cum ab Epicuro, qui totam dialecticam & contemnit, & irridet, non impetrent, ut verum esse concedat, quod ita effabimur, aut vivet cras Hermachus, aut non vivet, cum dialectici sic statuunt, omne, quod ita disjunctum sit,

fit, quasi, aut etiam, aut non, non modo verum esse, sed etiam necessarium: vide, quam sit catus is, quem isti tardum putant. Si enim, inquit, alterutrum concessero: necessarium esse. necesse erit, cras Hermachum aut vivere, aut non vivere. nulla autem est in natura rerum talis necessitas. Cum hoc igitur dialectici pugnent, id est, Antiochus, & Stoici. totam enim evertit dialecticam. nam si e contrariis disjunctio (contraria autem ea dico, eum alterum ait, alterum negat) si talis disjunctio, falsa potest esse, nulla vera est. Mecum vero quid habent litium, qui ipsorum disciplinam sequor? Cum aliquid hujusmodi incidat, sic ludere Carneades solebat: Si recte conclusi: teneo. sin vitiose: minam Diogenes reddet. ab eo enim Stoico dialecticam didicerat. hanc autem merces erat dialecticorum. sequor igitur eas vias, quas didici ab Antiocho: nec reperio, quomodo judicem, Si lucet, lucet, verum esse, ob eam causam, quod ita didici, omne, quod ipsum ex se connexum sit, verum esse: non judicem, Si mentiris, mentiris; eodem modo esse connexum. Aut igitur hoc, & illud: aut nisi hoc, ne illud quidem judicabo.

XXXI. Sed ut omnes istos aculeos, & totum tortuosum genus disputandi relinquamus, ostendamusque, qui simus: jam, explicata tota Carneadis sententia, Antiochia ista corruent universa. Nec vero quidquam ita dicam, ut quisquam id fingi suspicetur: a Clitomacho sumam, qui usque ad senectutem cum Carneade fuit, homo & acutus, ut Pænus, & valde studiosus, ac diligens. & quattuor ejus libri sunt de suslinendis assensionibus. hæc autem, quæ jam dicam, sunt sumta de primo. Duo placet esse Carneadi genera visorum: in uno hanc divisionem, Alia visa esse, quæ percipi possint: alia quæ non possint: in altero autem, Alia visa esse probabilia, alia non probabilia. itaque, quæ contra sensus, contraque perspicuitatem dicantur, ea pertinere ad superiorem divisionem: contra posteriorem nihil dici oportere. quare ita placere, tale visum nullum esse, ut perceptio consequeretur: ut autem probatio, multa. etenim contra naturam es-

set,

set, si probabile nihil esset. & sequitur omnis vitæ ea, quam tu, Luculle, commemorabas, everfio. itaque & sensibus probanda multa sunt: teneatur modo illud, non inesse in his quidquam tale, quale non etiam falsum nihil ab eo differens esse possit. sic, quidquid acciderit specie probabile, si nihil se offeret, quod sit probabilitati illi contrarium, utetur eo sapiens: ac sic omnis ratio vitæ gubernabitur. etenim is quoque, qui a vobis sapiens inducitur, multa sequitur probabilia, non comprehensa, neque percepta, neque assensa, sed similia veri: quæ nisi probet, omnis vita tollatur. Quid enim? conscendens navem sapiens, num comprehensum animo habet atque perceptum, se ex sententiâ navigaturum? qui potest? sed si jam ex hoc loco proficiscatur Puteolos stadia triginta, probo navigio, bono gubernatore, hac tranquillitate: probabile videatur, se illuc venturum esse salvum. Hujusmodi igitur visis consilia capiet & agendi, & non agendi: faciliorque erit, ut albam esse nivem probet, quam erat Anaxagoras: qui id non modo ita esse negabat, sed sibi, quia sciret aquam nigram esse, unde illa concreta esset, albam ipsam esse, ne videri quidem. & quæcumque res eum sic attinget, ut sit visum illud probabile, neque ulla re impeditum, movebitur. non enim est e saxo sculptus, aut e robore dolatus. habet corpus; habet animum: movetur mente; movetur sensibus: ut ei multa vera videantur: neque tamen habere insignem illam, & propriam percipiendi notam: eoque sapientem non assentiri, quia possit ejusdem modi existere falsum aliquod, cujusmodi hoc verum. neque nos contra sensus aliter dicimus, ac Stoici; qui multa falsa esse dicunt, longeque aliter se habere, ac sensibus videantur.

XXXII. Hoc autem si ita sit, ut unum modo sensibus falsum videatur: præsto est, qui neget, rem ullam percipi posse sensibus. ita, nobis tacentibus, ex uno Epicuri capite, altero veltro, perceptio & comprehensio tollitur. Quod est caput Epicuri? Si ullum sensibus visum, falsum est: nihil percipi potest.

test. quod vestrum? Sunt falsa sensus visa. Quid sequitur? ut taceam; conclusio ipsa loquitur, nihil posse percipi. Non concedo, inquit, Epicuro. Certa igitur cum illo, qui a te totus diversus est: noli mecum, qui hoc quidem certe, falsi esse aliquid in sensibus, tibi assentior. Quanquam nihil mihi tam mirum videtur, quam ista dici, ab Antiocho quidem maxime, cui erant, quæ paullo ante dixi, notissima. licet enim hæc quivis arbitrato suo reprehendat, quod negemus rem ullam percipi posse; certe levior reprehensio est. quod tamen dicimus esse quædam probabilia; non videtur hoc satis esse vobis. ne sit. illa certe debemus effugere, quæ a te vel maxime agitata sunt. nihil igitur cernis? nihil audis? nihil tibi est perspicuum? Explicavi paullo ante, Clitomacho auctore, quo modo ista Carneades diceret. accipe, quemadmodum eadem dicantur a Clitomacho, in eo libro, quem ad C. Lucilium scripsit poetam, cum scripsisset iisdem de rebus ad L. Censorium, eum, qui consul cum M. Manilio fuit. scripsit igitur his fere verbis. sunt enim mihi nota, propterea quod earum ipsarum rerum, de quibus agimus, prima institutio, & quasi disciplina illo libro continetur, sed scriptum est ita. Academicis placere, esse rerum ejusmodi dissimilitudines, ut aliæ probabiles videantur, aliæ contra: id autem non esse satis, cur alia percipi posse dicas, alia non posse; propterea quod multa falsa probabilia sint: nihil autem falsi perceptum, & cognitum possit esse. Itaque, ait, vehementer errare eos, qui dicant, ab Academia sensus eripi, a quibus numquam dictum sit, aut colorem, aut saporem, aut sonum nullum esse. illud sit disputatum, non inesse in his propriam, quæ nusquam alibi esset, veri & certi notam. Quæ cum exposuisset, adjungit, dupliciter dici assensus sustinere sapientem: uno modo, cum hoc intelligatur, omnino eum rei nulli assentiri: altero, cum se a respondendo, ut aut approbet quid, aut improbet, sustineat, ut neque neget aliquid, neque ajat. Id cum ita sit: alterum placere, ut numquam assentiatur; alterum tenere, ut sequens probabilia-

bilitatem, ubicumque hæc autem occurrat, aut deficiat; aut etiam, aut non, respondere possit: nec, ut placeat, eum, qui de omnibus rebus contineat se ab assentiendo, moveri tamen, & agere aliquid, reliquit ejusmodi visa, quibus ad actionem excitemur: item ea, quæ interrogati in utramque partem respondere possimus, sequentes tantummodo quod ita visum sit, dum sine assensu: neque tamen omnia ejusmodi visa approbari, sed ea, quæ nulla re impediuntur. Hæc si vobis non probamus, sint falsa sane: invidiosa certe non sunt. non enim lucem eripimus: sed ea, quæ vos percipi, comprehendique, eadem nos, si modo probabilia sint, videri dicimus.

XXXIII. Sic igitur inducto & constituto probabili, & eo quidem expedito, soluto, libero, nulla re implicato, vides profecto, Luculle, jacere jam illud tuum perspicuitatis patrocinium. iisdem enim hic sapiens, de quo loquor, oculis, quibus iste vester cælum, terram, mare intuebitur: iisdem sensibus reliqua, quæ sub quemque sensum cadunt, sentiet. Mare illud, quod nunc Favonio nascente, purpureum videtur, idem huic nostro videbitur, nec tamen assentietur; qua nobismetipsis modo caruleum videbatur, mane flavum; quodque nunc, quia a sole collucet, albescit, & vibrat, dissimileque est proximo ei continenti: ut, etiam si possis rationem reddere, cur id eveniat, tamen non possis id verum esse, quod videbatur oculis, defendere. Unde memoria, si nihil percipimus? (sic enim quærebas,) quod meminisse visa, nisi comprehensa non possumus. Quid? Polyanus, qui magnus mathematicus fuisse dicitur, is posteaquam Epicuro assentiens, totam geometriam esse falsam credidit, num illa etiam, quæ sciebat, oblitus est? Atqui, falsum quod est, id percipi non potest, ut vobismetipsis placet. Si igitur memoria, perceptarum, comprehensarumque rerum est: omnia, quæ quisque meminit, habet ea comprehensa, atque percepta. falsi autem comprehendi nihil potest: & omnia meminit Scryron Epicuri dogmata. vera igitur illa sunt nunc omnia. Hoc per me licet, sed tibi

Cic. Acad. Quest.

E

aut

aut concedendum est ita esse, quod minime vis: aut memoriam mihi remittas, oportet, & facile esse ei locum, etiam si comprehensio, perceptioque nulla sit. Quid fiet artibus? quibus? iisne, quæ ipsæ fatentur conjectura se plus uti, quam scientia: an his, quæ tantum id, quod videtur, sequuntur, nec habent istam artem veltram, qua vera & falsa dijudicent? Sed illa sunt lumina duo, quæ maxime causam istam continent. primum enim negatis fieri posse, ut quisquam nulli rei assentiatur. At id quidem perspicuum est: cum Panætius, princeps prope, meo quidem iudicio, Stoicorum, ea de re dubitare se dicat, quam omnes, præter eum, Stoici certissimam putant, vera esse haruspicum auspicia, oracula, somnia, vaticinationes, sequæ ab assensu sustineat. Quod is potest facere de iis rebus, quas illi, a quibus ipse didicit, certas habuerint; cur id sapiens de reliquis rebus facere non possit? an est aliquid, quod positum vel improbare, vel approbare possit, dubitare non possit? an tu in sortitis poteris hoc, cum voles: ille in reliquis rebus non poterit eodem modo insistere, præsertim cum possit sine assensione ipsam verisimilitudinem non impeditam sequi? Alterum est, quod negatis actionem ullius rei posse in eo esse, qui nullam rem assensu suo comprobet. primum enim videri oportet, in quo sit etiam assensus. dicunt enim Stoici, sensus ipsos assensus esse: quos quoniam appetitio consequatur, actionem sequi. tolli autem omnia, si visa tollantur.

XXXIV. Hac de re in utramque partem & dicta sunt, & scripta multa, sed brevi res potest tota confici. ego enim etsi maximam actionem puto, repugnare visis, obistere opinionibus, assensus lubricos sustinere, credoque Clitomacho ita scribenti, Herculi quendam laborem exantlatum a Carneade, quod, ut feram, & immanem beluam, sic ex animis nostris assensionem, id est, opinionem, & temeritatem extraxisset: tamen, ut ea pars defensionis relinquatur, quid impedit actionem ejus, qui probabilia sequitur, nulla re impediante? Hoc, inquit ipsum impedit, quod statuet, ne id quidem, quod probet, posse

posse percipi. Jam istuc te quoque impedit, in navigando, & in conferendo, in uxore ducenda, in liberis procreandis, plurimisque in rebus, in quibus nihil sequere, præter probabile. Et tamen illud usitatum, & sæpe repudiatum refers, non ut Antipater, sed, ut ais, pressius. nam Antipatrum reprehensum, quod diceret, consentaneum esse ei, qui affirmaret, nihil posse comprehendi, id ipsum saltem dicere posse comprehendi: quod ipsi Antiocho pingue videbatur, & sibi ipsum contrarium. non enim potest convenienter dici, nihil comprehendi posse, si ipsum comprehendi posse dicatur. illo modo potius putat urgendum fuisse Carneadem: cum sapientis nullum decretum esse possit, nisi comprehensum, perceptum, cognitum; ut hoc ipsum decretum, quod sapientis esset, nihil posse percipi, fateretur esse perceptum: proinde quasi sapiens nullum aliud decretum habeat, & sine decretis vitam agere possit. Sed ut illa habet probabilita, non percepta, sic hoc ipsum, nihil posse percipi. nam si in hoc haberet cognitionis notam, eadem uteretur in ceteris. quam quoniam non habet, utitur probabilibus. Itaque non metuit, ne confundere omnia videatur, & incerta reddere. non enim, quemadmodum, si quæsitum ex eo sit, stellarum numerus par, an impar sit: item, si de officio, multisque aliis de rebus, in quibus versatus, exercitatusque sit, nescire se dicat. in incertis enim nihil est probabile: in quibus autem est, in his non deerit sapienti, nec quid faciat, nec quid respondeat. Ne illam quidem prætermisisti, Luculle, reprehensionem Antiochi (nec mirum: in primis enim est nobilis) qua solebat dicere Antiochus, Pilonem maxime perturbatum. cum enim sumeretur unum, esse quædam falsa visa: alterum, nihil ea differre a veris; non attendere, superius illud ea re a se esse concessum, quod videretur esse quædam in visis differentia: eam tolli altero, quo neget visa a falsis vera differre: nihil tam repugnare. Id ita esset, si nos verum omnino tolleremus. non facimus. nam tam vera quam falsa cerni-

mus. sed probandi species est: percipiendi signum nullum habemus.

XXXV. Ac mihi videor nimis etiam nunc agere jejune. cum sit enim campus, in quo possit exultare oratio: cur eam in tantas angustias, & in Stoicorum dumeta compellimus? si enim mihi cum Peripatetico res esset, qui id percipi posse diceret, quod impressum esset e vero: neque adhiberet illam magnam accessionem, quo modo imprimi non posset a falso: cum simplici homine simpliciter agerem, nec magnopere contenderem, atque etiam, si, cum ego nihil dicerem posse comprehendi, diceret ille, sapientem interdum opinari: non repugnarem; præsertim ne Carneade quidem huic loco valde repugnante: nunc quid facere possum? Quæro enim, quid sit, quod comprehendi possit. respondet mihi non Aristoteles, aut Theophrastus, ne Xenocrates quidem, aut Polemo; sed mihi minor est; tale verum, quale falsum esse non possit. Nihil ejusmodi invenio. itaque incognito nimirum assentiar, id est, opinabor. hoc mihi Peripatetici, & vetus Academia concedit: vos negatis, Antiochus in primis: qui me valde movet; vel quod amavi hominem, sicut ille me; vel quod ita judicio, politissimum, & acutissimum omnium nostræ memoriæ philosophorum. a quo primum quæro, quo tandem modo sit ejus Academiæ, cujus esse se profiteatur? Ut omittam alia: hæc duo, de quibus agitur, quis unum dixit aut veteris Academiæ, aut Peripateticorum? vel id solum percipi posse, quod esset verum tale, quale falsum esse non posset: vel sapientem nihil opinari? certe nemo. horum neutrum ante Zenonem magnopere defensus est. ego tamen utrumque verum puto: nec dico temporis causa: sed ita plane probo.

XXXVI. Illud ferre non possum. Tu, cum me incognito assentiri vetes, idque turpissimum esse dicas, & plenissimum temeritatis; tantum tibi arroges, ut exponas disciplinam sapientiæ, naturam rerum omnium evolvas, mores fingas, fines bonorum malorumque constituas, officia describas, quam vitam ingrediar,

grediar, definias: idemque etiam disputandi & intelligendi iudicium dicas te & artificium traditurum: perfricias, ut ego ista innumerabilia complectens, nusquam labar? nihil opiner? quæ tandem ea est disciplina, ad quam me deducas, si ab hac abstraxeris? vereor, ne subarroganter facias, si dixeris tuam. atqui ita dicas, necesse est. Neque vero tu solus, sed me ad suam quisque rapiet. Age, reslitem Peripateticis, qui sibi cum oratoribus cognationem esse, qui claros viros a se instructos, dicant, rempublam sæpe rexisse: sustinero Epicureos, tot meos familiares, tam bonos, tam inter se amantes viros: Diodoto quid faciam Stoico, quem a puero audiui? qui mecum vivit tot annos? qui habitat apud me? quem & admiror, & diligo? qui ista Antiochea contemnit? Nostra, inquit, sola vera sunt. Certe sola, si veraplura enim vera discrepantia esse non possunt. Utrum igitur nos impudentes, qui labi nolumus: an illi arrogantes, qui sibi persuaserint, scire se solos omnia? Non me quidem, inquit, sed sapientem dico scire. Optime: nempe ista scire, quæ sunt in tua disciplina. Hoc primum quale est, a non sapiente explicari sapientiam? sed discedamus a nobismetipsis: de sapiente loquamur: de quo (ut sæpe jam dixi) omnibus hæc quæstio est. In tres igitur partes & a plerisque, & a nobismetipsis distributa sapientia est. primum ergo, si placet, quæ de natura rerum sunt quæsitæ, videamus: velut illud, ante. Estne quisquam tanto inflatus errore, ut sibi se illa scire persuaserit? non quero rationes, eas, quæ ex conjectura pendent: quæ disputationibus huc, & illuc trahuntur, nullam adhibent persuadendi necessitatem. Geometra provideant, qui se profitentur non persuadere, sed cogere: & qui omnia vobis, quæ describunt, probant. non quero ex his illa initia mathematicorum: quibus non concessis, digitum progredi non possunt. Punctum esse, quod magnitudinem nullam habeat. Extremitatem, & quasi libramentum, in quo nulla omnino crassitudo sit, lineamento sine ulla latitudine carentem. Hæc cum vera esse concessero: si adjiciam jusjurandum,

sapientemne prius, quam Archimedes eo inspectante rationes omnes descripserit eas, quibus efficitur, multis partibus solem majorem esse, quam terram, juraturum putas? si fecerit: solem ipsum, quem deum censet esse, contemserit. Quodsi geometricis rationibus non est crediturus, quæ vim afferunt in docendo, vos ipsi ut dicitis: nã ille longe aberit, ut argumentis credat philosophorum: aut, est crediturus, quorum potissimum? Omnia physicorum licet explicare. sed longum est. quæro tamen, quem sequatur. Finge aliquem nunc fieri sapientem, nondum esse: quam potissimum sententiam eliget & disciplinam? etsi quamcumque eliget, insipiens eliget. Sed sit ingenio divino, quem unum e physicis potissimum probabit? nec plus uno poterit. non persequor quæstiones infinitas: tantum de principiis rerum, e quibus omnia constant, videamus quem probet. est enim inter magnos homines summa dissensio.

XXXVII. Princeps Thales, unus e septem, cui sex reliquos concessisse primas ferunt, ex aqua dixit constare omnia. At hoc Anaximandro, populari, & sodali suo, non persuasit. is enim infinitatem naturæ dixit esse, e qua omnia gignerentur. post ejus auditor Anaximenes, infinitum aera: sed ea, quæ ex eo orirentur, definita: gigni aut terram, aquam, ignem, tum ex his omnia: Anaxagoras, materiam infinitam: sed ex ea particulas, similes inter se, minutas; eas primum confusas, postea in ordinem ad ductas a mente divina: Xenophanes paullo etiam antiquior, unum esse omnia, neque id esse mutabile, & id esse deum, neque natum, & sempiternum, conglobata figura: Parmenides, ignem, qui moveat terram, quæ ab eo formetur: Leucippus, plenum, & inane: Democritus huic in hoc similis, uberior in ceteris: Empedocles, hæc pervulgata, & nota quatuor: Heraclitus, ignem: Melissus, hoc, quod esset infinitum, & immutabile, & fuisse semper, & fore. Plato ex materia in se omnia recipiente mundum esse factum censet a deo sempiternum. Pythagorei, ex numeris, & mathematicorum initiis proficisci

cisci volunt omnia. Ex his eliget vester sapiens unum aliquem, credo, quem sequatur: ceteri tot viri, & tanti, repudiati ab eo, condemnatique discedent. Quamcumque vero sententiam probaverit, eam sic animo comprehensam habebit, ut ea quæ sensibus: nec magis approbabit nunc lucere: quam, quoniam Stoicus est; hunc mundum esse sapientem, habere mentem, quæ & se, & ipsum fabricata sit, & omnia moderetur, moveat, regat. Erit ei persuasum etiam, solem, lunam, stellas omnes, terram, mare, deos esse, quod quædam animalis intelligentia per omnia ea permeet & transeat: fore tamen aliquando, ut omnis hic mundus ardore deflagret.

XXXVIII. Sint ista vera: vides enim jam me fateri aliquid esse veri: comprehendi ea tamen & percipi, nego. cum enim tuus iste Stoicus sapiens syllabam tibi ista dixerit; veniet, flumen orationis aureum fundens Aristoteles, qui illum desipere dicat: neque enim ortum esse unquam mundum, quod nulla fuerit, novo consilio inito, tam præclari operis inceptio, & ita eum esse undique aptum; ut nulla vis tantos queat motus, mutationemque moliri, nulla senectus diuturnitate temporum existere, ut hic ornatus unquam dilapsus occidat. Tibi hoc repudiare, illud autem superius, sicut caput & famam tuam, defendere necesse erit: mihi, ne ut dubitem quidem, relinquatur? Ut omittam levitatem temere assentientium, quanti libertas ista æstimanda est, non mihi necesse esse, quod tibi est? Cur deus, omnia nostri causa eum faceret (sic enim vultis) tantam vim natricum viperarumque fecerit? cur mortifera tam multa perniciofa, terra marique disperserit? negatis hæc tam polite, tamque subtiliter effici potuisse sine divina aliqua solertia. cujus quidem vos majestatem deducitis usque ad apium, formicarumque perfectionem: ut etiam inter deos Myrmecides aliquis, minorum opusculorum fabricator, fuisse videatur. Negas sine deo posse quidquam. Ecce tibi e transverso Lampſacenus Strato, qui det isti deo immunitatem magni quidem muneris? sed cum facerdoes deorum vacat-

tionem habeant, quanto est æquius habere ipsos deos? negat opera deorum se uti ad fabricandum mundum. quæcumque sint, docet, omnia esse effecta natura: nec, ut ille, qui asperis, & lævibus, & hamatis, uncinatisque corporibus concreta hæc esse dicat, interjecto inani somnia censet hæc esse Democriti, non docentis, sed optantis. ipse autem singulas mundi partes persequens., quidquid aut sit, aut fiat, naturalibus fieri, aut factum esse docet ponderibus & motibus. Sic ille & deum opere magno liberat, & metu timore. Quis enim potest (cum existimet a deo se curari) non & dies, & noctes divinum numen horrere? &, si quid adversi acciderit, (quod cui non accidit?) extimescere, ne id jure evenerit? Nec Straton tamen assentior: nec vero tibi. modo hoc, modo illud probabilius videtur.

XXXIX. Latent ista omnia, Luculle, crassis occultata & circumfusa tenebris, ut nulla acies humani ingenii tanta sit, quæ penetrare in cælum, terram intrare possit. corpora nostra non novimus: qui sint situs partium; quam vim quæque pars habeat, ignoramus. itaque medici ipsi, quorum intererat ea nosse, aperuerunt, ut viderentur. nec eo tamen ajunt empirici notiora esse illa: quia possit fieri, ut patefacta & detecta mutantur. Sed equid nos eodem modo rerum naturas persequere, aperire, dividere possumus, ut videamus, terra penitusne defixa sit, & quasi radicibus suis hæreat, an media pendeat? Habitari ait Xenophanes in luna, eamque esse terram multarum urbium, & montium. portenta videntur: sed tamen neque ille, qui dixit, jurare posset ita se rem habere, neque ego non ita. etiam dicitis, esse e regione nobis, e contraria parte terræ, qui adversis vestigiis stent contra nostra vestigia, quos Antipodas vocatis? cur mihi magis succensetis, qui ista non aspernor, quam eis, qui, cum audiunt, desipere vos arbitrantur? Hicetas Siracusius, ut ait Theophrastus, cælum, solem, lunam, stellas, supera denique omnia, stare censet: neque præter terram, rem ullam in mundo moveri: quæ cum circum axem se summa ce-
leri.

leritate convertat, & torqueat, eadem effici omnia, quasi stante terra cælum moveretur. atque hoc etiam Platonem in Timæo dicere quidam arbitrantur, sed paullo obscurius. Quid tu, Epicure? loquere. putas solem esse tantulum? Ego ne vobis quidem tantum. sed & vos ab illo irridemini: & ipsi illum vicissim eluditis. Liber igitur a tali irrisione Socrates, liber Aristo Chius, qui nihil istorum sciri putat posse. Sed redeo ad animum, & corpus. Satisne tandem ea nota sunt nobis, quæ nervorum natura sit, quæ venarum? tenemusne quid animus sit? ubi sit? denique, aut ut Dicæarcho visum est, ne sit quidem ullus? si est: tresne partes habeat, ut Platoni placuit, rationis, iræ, cupiditatis: an simplex, unusque sit? si unus & simplex, utrum sit ignis, an anima, an sanguis? an, ut Xenocrates, mens nullo corpore? quod intelligi, quale sit, vix potest. &, quidquid est, mortale sit an æternum? nam utramque in partem multa dicuntur.

XL. Horum aliquid vestro sapienti certum videtur: nostro, ne quid maxime quidem probabile sit, occurrit. ita sunt in plerisque contrariarum rationum paria momenta. Sin agis verecundius, & me accusas, non quod tuis rationibus non assentiar, sed quod nullis: vincam animum: cuique assentiar, deligam. quem potissimum? quem? Democritum? semper enim (ut scitis) studiosus nobilitatis fui. Urgebor jam omnium vestrum convicio. Tunc aut inane quidquam putes esse, cum ita completa, & conferta sint omnia, ut & quod movebitur corporum cedat, & qua quodque cesserit, aliud illico subsequatur? aut atomos ullas, e quibus quidquid efficiatur, illarum sit dissimillimum? aut sine aliqua mente rem ullam effici posse præclaram? &, cum in uno mundo ornatus hic tam sit mirabilis, supra, infra, dextra, sinistra, ante, post, alios dissimiles, alios ejusdemmodi mundos esse? &, ut nos nunc sumus ad Baulos, Puteolosque videmus; sic innumerabiles paribus in locis esse, eisdem nominibus, honoribus, rebus gestis, ingenii, formis, ætatibus,

dem de rebus disputantes? & si nunc, aut si etiam dormientes, aliquid animi videre videamur, imagines extrinsecus in animos nostros per corpus irrumperere? Tu vero ista ne asciveris, neve fueris commenticiis rebus assensus. nihil sentire, est melius, quam tam prava sentire. Non ergo id agitur, ut aliquid assensu meo comprobem. quæ tu vide, ne impudenter, etiam postules, non solum arroganter: præsertim cum ista tua mihi ne probabilia quidem videantur. nec enim divinationem, quam probatis, ullam esse arbitrator: fatumque illud etiam, quo omnia contineri dicitis, contemno. ne exædificatum quidem hunc mundum divino consilio existimo. atque haud scio, an ita sit.

XLI. Sed cur rapior in invidiam? licetne per vos nescire, quod nescio? an Stoicis ipsis inter se disceptare, mihi cum iis non licebit? Zenoni, & reliquis fere Stoicis Æther videtur summus deus, mente præditus, qua omnia regantur. Cleanthes, qui quasi majorum est gentium Stoicis, Zenonis auditor, Solem dominari, & rerum potiri putat. itaque cogimur dissensione sapientum, dominum nostrum ignorare: quippe qui nesciamus, Soli, an Ætheri serviamus. Solis autem magnitudo (ipse enim hic radiatus me intueri videtur) admonet, ut crebro faciam mentionem sui. Vos ergo hujus magnitudinem quasi decempeda (hinc enim me quasi malis architectis mensuræ vestræ nego hoc) perimensi refertis. ergo credere dubium est, uter nostrum sit, leniter ut dicam, verecundior? Neque tamen istas quæstiones physicorum, exterminandas puto. est enim animorum, ingeniorumque naturale quoddam quasi pabulum consideratio, contemplatioque naturæ: erigimur; elatiores fieri videmur; humana despiciamus: cogitantesque supera, atque cælestia, hæc nostra, ut exigua, & minima, contemnimus. indagatio ipsa rerum tum maximarum; tum etiam occultissimarum, habet oblectationem. si vero aliquid occurreret, quod verisimile videatur; humanissima completur animus voluptate. Quæret igitur hæc & vester sapiens &

hic

hic noster: sed vesler, ut assentiatur, credat, affirmet. noster, ut vereatur temere opinari; præclareque agi secum putet, si in ejusmodi rebus, verisimile quod sit, invenerit. Veniamus nunc ad bonorum, malorumque notionem. sed paullulum ante dicendum est. non mihi videntur considerare, cum physica ista valde affirmant, earum etiam rerum auctoritatem, si quæ illustriores videantur, amittere. non enim magis assentiuntur neque approbant, lucere nunc, quam, cum cornix cecinerit, tum aliquid eam aut jubere, aut vetare: nec magis affirmabunt, signum illud, si erunt mensi, sex pedum esse, quam solem, quem metiri non possunt, plus quam terram. Ex quo illa conclusio nascitur: si, sol quantum sit, percipi non potest, qui ceteras res eodem modo, quo magnitudinem solis, approbat, is eas res non percipit. magnitudo autem solis percipi non potest. qui igitur approbat, quasi percipiat, nullam rem percipit. Responderint, posse percipi, quantum sol sit. non repugnabo, dummodo eodem pacto cetera percipi, comprehendique dicant. nec enim possunt dicere, aliud alio magis, minusve comprehendi: quoniam omnium rerum una est definitio comprehendendi.

XLII. Sed, quod cæperam: Quid habemus in rebus bonis, & malis explorati? nempe fines constituendi sunt, ad quos & bonorum & malorum summa referatur. Qua de re est igitur inter summos, viros major dissensio? & omitto illa, quæ relicta jam videntur, & Herillum, qui in cognitione & scientia summam bonum ponit: qui cum Zenonis auditor esset, vides quantum ab eo dissenserit, & quam non multum a Platone Megarici. quorum fuit nobilis disciplina, cujus, scriptum video, princeps Xenophanes, quem modo nominavi: deinde eum secuti, Parmenides, & Zeno: itaque ab his Elatici philosophi nominabantur. post Euclides, Socratis discipulus, Megareus: a quo iidem illi Megarici dicti: qui id bonum solum esse dicebant, quod esset unum, & simile, & idem semper. hi quoque multa a Platone. A Menedemo autem, quod is Eretria fuit, Eretrici appellata:

pellati: quorum omne bonum in mente positum, & mentis acie, qua verum cerneretur. Illi similia, sed, opinor, explicata uberius & ornatus. Hos si contemnimus, & jam objectos putamus; illos certe minus despiciere debemus, Aristonem, qui, cum Zenonis fuisset auditor, re probavit ea, quæ illæ verbis, Nihil esse bonum, nisi virtutem; neque malum, nisi quod virtuti esset contrarium: in mediis ea momenta, quæ Zeno voluit, nulla esse censuit. Huic summum bonum est, in his rebus neutram in partem moveri: quæ ἀδιαφορία ab ipso dicitur. Pyrrho autem, ea ne sentire quidem sapientem: quæ ἀπραξία nominatur. Has igitur tot sententias ut omittamus; hæc nunc videamus, quæ diu, multumque defensa sunt. Alii voluptatem, finem esse voluerunt: quorum princeps Aristippus, qui Socratem audierat; unde Cyrenaici. post Epicurus: cujus est disciplina nunc notior: neque tamen cum Cyrenaicis de ipsa voluptate consentiens. voluptatem autem, & honestatem finem esse Callipho censuit: vacare omni molestia, Hieronymus: hoc idem cum honestate, Diodorus. ambo hi Peripatetici. Honestate autem vivere, fruentem rebus iis, quas primas homini natura conciliet, & vetus Academia censuit, ut indicant scripta Polemonis, quem Antiochus probat maxime, & Aristoteles: ejusque amici nunc proxime videntur accedere. Introducebat etiam Carneades, non quo probaret, sed ut opponeret Stoicis, summum bonum esse, frui iis rebus, quas primas natura conciliavisset. Honestum autem, quod ducatur a conciliatione naturæ, Zeno statuit finem esse bonorum: qui inventor & princeps Stoicorum fuit.

XLIII. Jam illud perspicuum est, omnibus iis finibus bonorum, quos exposui, malorum fines esse contrarios. Ad vos nunc refero, quem sequar? modo ne quis illud tam ineruditum, absurdumque respondeat: Quemlibet, modo aliquem. Nihil potest dici inconsideratius. Cupio sequi Stoicos. licetne? omitto per ipsum Aristotelem, meo judicio in philosophia prope singularem: per ipsum Antiochum, qui appellaba-

labatur Academicus: erat quidem, si perpauca mutavisset, germanissimus Stoicus. erit igitur res jam in discrimine. nam aut Stoicus constituatur sapiens, aut veteris Academiæ. utrumque non potest. est enim inter eos non de terminis, sed de tota possessione contentio. nam omnis ratio vitæ definitione summi boni continetur: de qua qui dissident, de omni ratione vitæ dissident. non potest igitur uterque esse sapiens, quoniam tantopere dissentiunt, sed alter. si Polemoneus peccat Stoicus, rei falsæ assentiens; vos quidem nihil dicitis a sapiente tam alienum esse: sin vera sunt Zenonis, eadem in veteres Academicos Peripateticosque dicenda. Hic igitur neutri assentiens si numquam, uter est prudentior? Quid? cum ipse Antiochus dissentit quibusdam in rebus ab iis, quos amat, Stoicis? nonne indicat, non posse illa probanda esse sapienti? Placet Stoicis, omnia peccata esse paria. at hoc Antiocho vehementissime displicet. liceat tandem mihi considerare, utram sententiam sequar. Præcide, inquit: statue aliquando quidlibet. Quid? quæ dicuntur quidem & acuta mihi videntur in utramque partem, & paria; nonne caveam, ne scelus faciam? scelus enim dicebas esse, Luculle, dogma prodere. contineo igitur me, ne incognito assentiar: quod mihi tecum est dogma commune. Ecce multo major etiam dissensio. Zeno in una virtute positam beatam vitam putat. Quid Antiochus? Etiam, inquit: beatam, sed non beatissimam. Deus ille, qui nihil censuit deesse virtuti: homuncio hic, qui multa putat præter virtutem homini partim cara esse, partim etiam necessaria. Sed ille vereor, ne virtuti plus tribuat, quam natura patiatur, præsertim Theophrasto multa diserte copiosèque dicente. & hic metuo, ne vix sibi constet: qui cum dicat esse quædam & corporis, & fortunæ mala, tamen eum, qui in his omnibus sit, beatum fore censet, si sapiens sit. Distrahor: cum hoc mihi probabilius, tum illud videtur: & tamen, nisi alterutrum sit, virtutem jacere plane puto. Verum in his discrepant. Quid? illa, in quibus consentiunt, num pro veris probare possumus?

mus? Sapientis animum numquam nec cupiditate moveri, nec lætitia efferri.

XLIV. Age, hæc probabilia sane sint: num etiam illa? numquam timere, numquam dolere. sapiensne non timeat? nec, si patria deleatur, non doleat? Satis durum: sed Zenoni necessarium: cui, præter honestum, nihil est in bonis: tibi vero, Antioche, minime: cui, præter honestatem, multa bona: præter turpitudinem, multa mala videntur: quæ venientia metuat sapiens necesse est, & venisse doleat. Sed quæro, quando ista fuerint ab Academia vetere decreta, ut animum sapientis commoveri, & conturbari negarent? mediocritates illi probabant, & in omni permotione naturalem volebant esse quendam modum legimus omnes Crantoris, veteris Academici, de lustu. est enim non magnus, verum aureolus, & ut Tuberoni Panætius præcipit, ad verbum ediscendus libellus. Atque illi quidem etiam utiliter a natura dicebant permotiones istas animis nostris datas: metum cavendi causas: misericordiam ægritudinemque, clementiæ: ipsam iracundiam, fortitudinis quasi contem esse dicebant: recte, secusne, alias viderimus. atrocitas quidem ista tua quo modo in veterem Academiam iruperit, nescio. Illa vero ferre non possum, non quo mihi displiceant: sunt enim Socratica pleraque mirabilia Stoicorum, quæ *παράδοξα* nominantur: sed ubi Xenocrates, ubi Aristoteles ista tetigit? hos enim quasi eosdem esse vultis: illi unquam dicerent, sapientes solos reges? solos divites? solos formosos? omnia, quæ ubique essent sapientis esse? neminem consulem, prætorem, imperatorem, nescio an ne quinquevirum quidem quemquam, nisi sapientem: postremo, solum civem, solum liberum? insipientes omnes, peregrinos, exsules, servos, furiosos? denique scripta Lycurgi, Solonis, duodecim tabulas nostras, non esse leges? ne urbes denique, aut civitates, nisi quæ essent, sapientium? Hæc tibi, Luculle, si es assensus Antiocho, familiari tuo, tam sunt, defendenda, quam mœnia: mihi autem, bono modo: tantum, quantum videbitur.

XLV.

XLV. Legi apud Clitomachum, cum Carneades, & Stoicus Diogenes ad senatum in Capitolio starent, A. Albinum, qui tum, P. Scipione, & M. Marcello coss. prætor esset, eum, qui cum avo tuo, Luculle, consul fuit, doctum sane hominem, ut indicat ipsius historia, scripta Græce, jocantem dixisse Carneadi: ego tibi, Carneade, prætor esse non videor, quia sapiens non sum: nec hæc urbs, nec in ea civitas. Tum ille, huic Stoico non videris. Aristoteles, aut Xenocrates, quos Antiochus sequi volebat, non dubitavisset, quin & prætor ille esset, & Roma urbs, & eam civitas incoleret. sed ille noster est plane, ut supra dixi, Stoicus, perpauca balbutiens. Vos autem mihi veremini, ne labor ad opinionem, & aliquid adsciscam, & comprobem incognitum: quod minime vultis. quid consilii datis? testatur sæpe Chrysippus, tres solas esse sententias, quæ defendi possint, de finibus bonorum: circumcidit, & amputat multitudinem. aut enim honestatem esse finem, aut voluptatem, aut utrumque. nam qui summum bonum dicant id esse, si vacemus omni molestia, eos invidiosum nomen voluptatis fugere: sed in vicinitate versari. quod facere eos etiam, qui illud idem cum honestate conjungerent: nec multo secus eos, qui ad honestatem prima naturæ commoda adjungerent. ita tres relinquit sententias, quas putet probabiliter posse defendi. Sit sane ita. a Polemonis, & Peripateticorum, & Antiochi finibus non facile divellor: neque quidquam habeo adhuc probabilius. verumtamen video, quam suaviter voluptas sensibus nostris blandiatur. labor eo ut assentiar Epicuro, aut Aristippo. revocat virtus, vel potius reprehendit manu: pecudum illos motus esse dicit: hominem jungit deo. possim esse medius: ut, quoniam Aristippus, quasi animum nullum habeamus, corpus solum tuetur; Zeno, quasi corporis simus expertes, animum solum complectitur: ut Calliphontem sequar; cujus quidem sententiam Carneades ita studiose defendebat, ut eam probare etiam videretur. quamquam Clitomachus affirmabat, numquam se intelligere potuisse,

quid

quid Carneadi probaretur. Sed, si ipsum finem velim sequi; nonne ipsa veritas, & gravis & recta ratio mihi obversetur? Tu, cum honestas in voluptate contemnenda consistat, honestatem cum voluptate, tamquam hominem cum belua, copulabis?

XLVI. Unum igitur par, quod depugnet, reliquum est, voluptas cum honestate. de quo Chrysippo fuit, quantum ego sentio, non magna contentio. alterum si sequere, multa ruunt, & maxime communitas cum hominum genere, caritas, amicitia, justitia, reliquæ virtutes: quarum esse nulla potest, nisi erit gratuita. nam quæ voluptate, quasi mercede aliqua, ad officium impellitur, ea non est virtus, sed fallax imitatio simulatioque virtutis. Audi contra illos, qui nomen honestatis a se ne intelligi quidem dicant, nisi forte quod gloriosum sit in vulgus, id honestum velimus dicere: fontem omnium bonorum in corpore esse: hanc normam, hanc regulam, hanc præscriptionem esse naturæ: a qua qui aberravisset, eum nunquam, quid in vita sequeretur, habiturum. Nihil igitur me putatis, hæc, & alia innumerabilia cum audiam moveri? tam moveor, quam tu, Luculle: neque me minus hominem, quam te putaveris. Tantum interest, quod tu, cum es commotus, acquiescis, assentiris, approbas; verum illud, certum comprehensum, perceptum, ratum, firmum, fixum vis: deque eo nulla ratione neque pelli, neque moveri potes. ego nihil ejusmodi esse arbitror, cui si assensus sim, non assentiar sæpe falso, quoniam vera a falsis nullo discrimine separantur, præsertim cum judicia ista dialecticæ, nulla sint. Venio enim jam ad tertiam partem philosophiæ. aliud judicium Protagoræ est, qui putet id cuique verum esse, quod cuique videatur: aliud Cyrenaicorum, qui præter permotiones intimas, nihil putant esse judicii: aliud Epicuri, qui omne judicium in sensibus, & in rerum notitiis, & in voluptate constituit. Plato autem omne judicium veritatis, veritatemque ipsam, abductam ab opinionibus, & a sensibus cogitationis ipsius & mentis esse voluit. Numquid horum probat noster Antiochus?

chus? ille vero ne majorum quidem suorum. ubi enim aut Xenocratem sequitur, cujus libri sunt de ratione loquendi multi, & multum probati? aut ipsum Aristotelem, quo profecto nihil est acutius, nihil politius? a Chrysippo pedem nusquam.

XLVII. Qui ergo Academici appellamur, an abutimur gloria nominis? aut cur cogimur eos sequi, qui inter se dissident? In hoc ipso, quod in elementis dialectici docent, quo modo judicare oporteat, verum, falsumne sit, si quid ita connexum est, ut hoc; Si dies est, lucet; quanta contentio est? aliter Diodoro, aliter Philoni, Chrysippo aliter placet. Quid cum Cleanthe, doctore suo, quam multis rebus Chrysippus diffidet? quid? duo vel principes dialecticorum, Antipater, & Archidemus, opiniosissimi homines nonne multis in rebus dissentiant? Quid me igitur, Luculle, in invidiam, & tamquam in concionem vocas? & quidem, ut seditiosi tribuni solent, ocludi tabernas jubes? quo enim spectat illud, cum artificia tolli quereris a nobis, nisi ut opifices concitentur? qui si undique omnes convenerint, facile contra vos incitabuntur. expromam primum illa invidiosa, quod eos omnes, qui in concione stabunt, exsules, servos, insanos esse dicatis: deinde ad illa veniam, qua jam non ad multitudinem, sed ad vosmetipsos, qui ad estis, pertinet. negat enim vos Zeno, negat Antiochus scire quidquam. quo modo? inquires. nos enim defendimus, etiam insipientem multa comprehendere. At scire negatis quemquam rem ullam, nisi sapientem. & hoc quidem Zeno gestu conficiebat. nam, cum extensis digitis adversam manum ostenderat, visum, inquiebat, hujusmodi est. deinde, cum paululum digitos constrinxerat, assensus hujusmodi. tum cum plane compresserat, pugnumque fecerat; comprehensionem illam esse dicebat. qui ex similitudine etiam nomen ei rei, quod ante non fuerat, *καταληψις* imposuit. cum autem lavam manum admoverat, & illum pugnum arte, vehementerque compresserat, scientiam talem esse dicebat: cujus compotem, nisi sapientem, esse neminem. Sed, qui sapientes sint,

Cic. Acad. Quast.

F

aut

aut fuerint, ne ipsi quidem solent dicere. Ita tu nunc, Catule, lucere nescis; nec tu, Hortensi, in tua villa nos esse. Num minus hæc invidiose dicuntur? nec tamen nimis eleganter: illa subtilius. Sed, quo modo tu, si nihil comprehendi posset, artificia concidere dicebas, neque mihi dabas, id quod probabile esset, satis magnam vim habere ad artes: sic ego nunc tibi refero, artem sine scientia esse non posse. An pateretur hoc Zeuxis, aut Phidias, aut Polycletus, nihil se scire, cum in his esset tanta solertia? quod si eos docuisset aliquis, quam vim habere diceretur scientia, desinerent irasci: ne nobis quidem succenserent, cum didicissent id tollere nos, quod nusquam esset; quod autem satis esset ipsis, relinquere. quam rationem, majorum etiam comprobant diligentia: qui primum jurat ex sui animi sententia quemque voluerunt: deinde ita teneri, si sciens falleret, quod inscientia multa versaretur in vita: tum, qui testimonium diceret, ut arbitrari se diceret, etiam quod ipse vidisset: quæque jurati iudices cognovissent, ut ea non esse facta, sed ut videri pronuntiarent.

XLVIII. Verum, quoniam non solum nauta significat, sed etiam Favonius ipse insuffurat, navigandi nobis, Luculle, tempus esse, & quoniam satis multa dixi, est mihi perorandum. posthac tamen, cum hæc quæremus, potius de dissensionibus tantis summorum virorum disseramus. de obscuritate naturæ, deque errore tot philosophorum, qui de bonis, contrariisque rebus tantopere discrepant, ut, cum plus uno verum esse non possit, jacere necesse sit tot tam nobiles disciplinas; quam de oculorum, sensuumque reliquorum mendacii, & de sorte aut pseudomemo: quas plagas ipsi contra se Stoici texerunt. Tum Lucullus, Non moleste, inquit, fero, nos hæc contulisse. sapius enim congregantes nos, & maxime in Tusculanis nostris, si qua videbuntur, requiremus. Optime, inquam. sed quid Catulus sentit? quid Hortensius? Tum Catulus, Egone? inquit. ad patris revolvor sententiam: quam quidem ille Carneadeam esse dicebat, ut percipi nihil putem posse,
assen-

furum autem non percepto, id est, opinaturum sapientem existimem: sed ita, ut intelligat se opinari, sciatque nihil esse, quod comprehendi & percipi possit: per illam omnium rerum comprobans, illi alteri sententiæ, nihil esse, quod percipi possit, vehementer assentior. Habeo, inquam sententiam tuam, nec eam admodum aspernor. Sed tibi quid tandem videtur, Hortensi? Tum ille ridens, Tollendum. Teneo te, inquam. nam ista Academiæ est propria sententia. Ita sermone confesto, Catulus remansit: nos ad naviculas nostras descendimus.

M. TULLII CICERONIS

D E

F A T O

LIBER SINGULARIS.

A R G U M E N T U M.

Due erant apud veteres philosophos affines scholæ, de quibus magnis animorum motibus contendebatur; altera περὶ μαγνους i. e. de Fato; altera περὶ δυνατων, de eo, quod fieri potest. Prior ad mores referebatur questio, quod, si fatum est, nihilque in potestate nostra, nec laudationes justæ sunt, nec vituperationes, nec honores, nec supplicia: posterior autem ad Dialecticam pertinere putabatur. (vid. c. 1. 17.) Fuere autem due veterum Philosophorum sententiæ. una eorum, qui censerent, omnia ita fato fieri, ut id fatum vim necessitatis afferret; in qua sententia Democritus, Heraclitus, Empedocles Aristoteles fuere: altera eorum, quibus visum fuit sine ullo fato esse animorum motus. Chrysippus autem Stoicus, tanquam arbiter honorarius inter Stoicos & Epicureos medium ferire voluit, & fatuma

ex aliqua parte, h. e. ita probavit, ut motus animorum necessitate liberaret c. 17. Jam quod hic locus conjunctus est cum eo, qui est de natura Deorum, & altero, de Divinatione; eum quoque pertractare ac illustrare litteris latinis suscepit. v. de Divin. l. 1. Duos autem ad minimum libros de hac quaestione scripsisse videtur doctis, quorum alterius pars ad nos, præter eorum primum, pervenerit. Ea versatur in refutandis quibusdam captiosis Stoicorum argumentis; quibus ad confirmandum fatum utebantur; quæ cum in ea parte explicata sint a Cicerone, quæ interit, ea ex Plutarchi libello de Fato, qui ipse mancus ad nos pervenit, & in horum argumentorum commemoratione desinit, offeremus (T. II. f. 574. ed. Wechel.) Κατα των παντων μαλιστα μὲν καὶ πρῶτον ἐνὶ δοξασιν, το μηδὲν ἀναίτιος γίνεσθαι, ἀλλὰ κατὰ προηγουμένης αἰτίας δευτερον δε, το φυσικῶς διοικεῖσθαι τὸνδε τον κοσμον, συμπαννι συμπαση αὐτων αὐτῶν οὐτὰ τρίτον δε, τὰ πρὸς τούτοις μαρτυρία μαλλον ἕσκειν εἶναι, μωντικῆ μὲν ἀπασιν ἀνθρώποις εὐδοκίμος ὡς ἀληθῶς θῶν ὑπαρχοντα· ἢ δε των σαφαν πρὸς τὰ συμβαλλοντα εὐαρεσησις, ὡς πάντα κατὰ μοίρην γιννομενα δευτερα· τρίτον δε το πολυβουλητον τῆτο, ὅτι πᾶν ἀξίωρον ἢ ἀληθῆς ἔστιν, ἢ ψευδῆς. Et primum quidem argumentum, quod a causis rem quamque antecedentibus ducitur distinctione causarum Chrysippea dissolvit, quæ causas alias perfectas & principales, alias adjuvantes & proximas facit; quod omnia quidem antepositis causis fiant, verum non principalibus, quæ solæ absolutam necessitatem afferunt. c. 17. sq. Alterum argumentum, ab ipsa conzatione rerum, hoc tollit, quod illam συμπασην hoc tantum efficere ostendit, ut alii ad alia sint propensiores propter causas naturales & antecedentes, non autem, ut etiam voluntarum nostrarum atque appetitionum tales sint causæ. Nam & propensiones pene tolli posse. c. 4. 5. Divinationem autem, a qua tertium argumentum ducitur, ostendit a nullis perceptis artis proficisci, adeoque zoram esse inanem & fallacem. c. 6. 7. Quarto denique, quod ab illo Dialecticorum placito, arcessitur: omnem enuntiationem esse vel veram vel falsam, duplici modo respon-

responderi posse putat: vel si cum Epicuro placitum illud Dialecticorum rejiciatur, quod se malle ait, quam, fato omnia fieri, concedere; vel cum Carneade defendas, esse posse quendam animi motum voluntarium, ad quem non requiratur causa externa, quod sit in nostra potestate, nobisque pareat, nec sine causa; ejus enim rei causam ipsam naturam esse. c. 10. sq. Rejicit in hac disputatione etiam illam concludendi rationem, quæ ignava ratio dicitur, quod ea omnis e vita tollitur actio; & quidem cum eo modo, quo Chrysippus solebat, qui ostendebat, si fatale esset, ex morbo aliquem convalescere, confatale esse, medicum ab ipso adhiberi; tum eo, quo Carneades, qui ex ea ratione consequi docebat, ut nihil sit in potestate nostra, quod falsum esse existimabar. c. 12. sq. Attingit tandem c. 9. etiam eam *περι δυατων* controversiam, quæ inter Diodorum & Chrysippum erat: quorum ille contendebar, nihil esse possibile, nisi id quod fieret; alter autem, multa fieri posse, putabat, quæ non acciderent: in qua controversia constat, Ciceronem *κατα Αποδωρον* judicasse. v. Ep. ad Div. IX. 4.

Deest principium.

I.

Quia pertinet ad mores, quod *ἠθος* illi vocant, nos eam partem philosophiæ, de moribus appellare solemus: sed decet augmentem linguam Latinam, nominare moralem. explicandaque vis est, ratioque enuntiationum, quæ Græci *ἁπορρησια* vocant: quæ de re futura cum aliquid dicunt, deque eo, quod possit fieri, aut non possit, quam vim habeant, obscura quæstio est: quam *περι δυατων* philosophi appellant: totaque est logicæ; quam rationem differendi voco. Quod autem in aliis libris feci, qui sunt de natura deorum: itemque in iis, quos de divinatione edidi, ut in utramque partem perpetua explicaretur oratio, quo facilius id a quoque probaretur, quod cuique maxime probabile videretur, id in hac disputatione de fato, casus quidam, ne facerem impedi-

vit. Nam cum essem in Puteolano, Hirtiusque noster, consul designatus, iisdem in locis, vir nobis amicissimus, & iis studiis in quibus nos a pueritia viximus, deditus: multum una eramus; maxime nos quidem exquirentes ea consilia, quæ ad pacem, & ad concordiam civium pertinerent cum enim omnes post interitum Cæsaris novarum perturbationum causæ quæri viderentur, hisque esse occurrendum putaremus: omnis fere nostra in iis deliberationibus consumebatur oratio; idque & sæpe alias, & quodam liberiore, quam solebat, & magis vacuo ab interventoribus die, cum ille ad me venisset, primo illa, quæ erant quotidiana, & quasi legitima nobis, de pace, & de otio.

II. Quibus actis, Quid ergo? inquit ille, quoniam oratorias exercitationes non tu quidem, ut spero, reliquisti, sed certe philosophiam illis anteposuisti, possumne aliquid audire? Tu vero, inquam, vel audire, vel dicere. nec enim (quod recte existimas) oratoria illa studia deserui; quibus etiam te incendi, quamquam flagrantissimum acceperam: nec ea, quæ nunc tracto, minuunt, sed augent potius illam facultatem. nam cum hoc genere philosophiæ, quod nos sequimur, magnam habet orator societatem. subtilitatem enim ab Academia mutuatur, & ei vicissim reddit ubertatem orationis, & ornamenta dicendi. Quamobrem, inquam, quoniam utriusque studiis nostra possessio est, hodie, utro frui malis, optio sit tua. Tum Hirtius, Gratissimum, inquit, & tuorum omnium simile. nihil enim umquam abnuvit meo studio voluntas tua. Sed quoniam rhetorica mihi nostra sat nota, teque in iis & audivimus sæpe, & audiemus, atque hanc Academicorum contra propositum disputandi consuetudinem indicant te suscepisse Tusculanæ disputationes; ponere aliquid, ad quod audiam, si tibi non est molestum, volo. An mihi, inquam, potest quidquam esse molestum, quod tibi gratum futurum sit? sed ita audies, ut Romanum hominem, ut timide ingredientem ad hoc genus disputandi, ut longo intervallo hæc studia repetentem. Ita, inquit, audiam

audiam te disputantem; ut ea lego, quæ scripſisti. proinde ordire.

Multa hic desunt.

III. Consideramus hic: quorum in aliis, ut in Antipatro poeta, ut in brumali die natis, ut in simul ægrotantibus fratribus, ut in urina, ut in unguibus, ut in reliquis ejusmodi, naturæ contagio valet: quam ego non tollo: vis est nulla fatalis, in aliis autem fortuita quædam esse possunt, ut in illo naufrago, ut in Icadio, ut in Daphita. Quædam etiam Posidonius (pace magistri dixerim) comminisci videtur. Sunt, inquam, quidem absurda. Quid enim? si Daphitæ fatum fuit de equo cadere, atque ita perire? ex hocne equo, qui, cum equus non esset, nomen habebat alienum? aut Philippus hæc in capulo quadrigulas vitare monebatur? quasi vero capulo sit occisus. Quid autem magnum, & naufragum illum sine nomine in rivo esse lapsum? quamquam huic quidem hic scribit prædictum, in aqua esse pereundum. Ne hercule Icadii quidem prædonis, video fatum ullum. nihil enim scribit ei prædictum. Quid mirum igitur, ex spelunca saxum in crura ejus incidisse? puto enim, etiam si Icadius tum in spelunca non fuisset, saxum tamen illud casurum fuisse. Nam aut nihil est omnino fortuitum, aut hoc ipsum potuit evenire fortuna. Quæro igitur, (atque hoc late patebit) si fati omnino nullum nomen, nulla natura, nulla vis esset, & forte, temere, casu, aut pleraque fierent, aut omnia: num aliter, ac nunc eveniunt, evenirent? quid ergo attinet inculcare fatum, cum sine fato ratio omnium rerum ad naturam, fortunamve referatur?

IV. Sed Posidonium, sicut æquum est, cum bona gratia dimittamus: ad Chryſippi laqueos revertamur. Cui primum quidem de ipsa rerum contagione respondeamus: reliqua postea persequemur. Inter locorum naturas quantum intersit, videmus: alios esse salubres, alios pestilentes: in aliis esse pituitosos, & quasi redundantes, in aliis exsiccatos, atque aridos: multaque sunt alia, quæ inter locum, & lo-

cum plurimum differunt. Athenis tenue cælum, ex quo acutiores etiam putantur Attici: crassum Thebis; itaque pingues Thebani, & valentes. Tamen neque illud tenue cælum efficiet, ut aut Zenonem quis, aut Arcefilam, aut Theophrastum audiat; neque crassum, ut Nemea potius, quam Isthmo victoriam petat. Distingue longius: quid enim? loci natura afferre potest, ut in porticu Pompeji potius, quam in campo ambulemus? tecum, quam cum alio? Idibus potius, quam Kalendis? Ut igitur ad quasdam res natura loci pertinet aliquid, ad quasdam autem nihil: sic affectio astrorum valeat, si vis, ad quasdam res; ad omnes certe non valebit. At enim quoniam in naturis hominum dissimilitudines sunt, ut alios dulcia, alios subamara delectent; alii libidinosi, alii iracundi, aut crudeles, aut superbi sint; alii talibus vitiis abhorreant, quoniam igitur, inquit, tantum natura a natura distat, quid mirum est, has dissimilitudines ex differentibus causis esse factas?

V. Hæc differens, qua de re agatur, & in qua causa consistat, non videt. Non enim, si alii ad alia propensiores sint propter causas naturales, & antecedentes, idcirco etiam nostrarum voluntatum atque appetitionum sunt causæ naturales & antecedentes, nam nihil esset in nostra potestate, si res ita se haberet. nunc vero fatemur, acuti hebetesne; valentes imbecilline simus, non esse id in nobis. Qui autem ex eo cogi putat, ne ut sedeamus quidem, aut ambulemus, voluntatis esse; is non videt, quæ quamque rem res consequatur. Ut enim & ingeniosi & tardi ita nascantur antecedentibus causis, itemque valentes, & imbecilli: non sequitur tamen, ut etiam sedere, & ambulare, & rem agere aliquam, principalibus causis definitum & constitutum sit. Stilponem, Megareum philosophum, acutum sane hominem, & probatum temporibus illis accepimus. Hunc scribunt ipsius familiares & ebriosum, & mulierosum fuisse: neque hoc scribunt vituperantes, sed potius ad laudem. vitiosam enim naturam ab eo sic edomitam & compressam esse doctrina, ut nemo umquam vinolentum

lentum illum, nemo in eo libidinis vestigium viderit. Quid? Socratem nonne legimus, quemadmodum notavit Zopyrus, physiognomon, qui se profitebatur hominum mores naturasque ex corpore, oculis, vultu, fronte pernoscere? Stupidum esse Socratem dixit, & bardum, quod jugula concava non haberet: obstru-ctas eas partes, & obturatas esse dicebat; addidit etiam, mulierosum: in quo Alcibiades cachinnum dicitur sustulisse. Sed hæc ex naturalibus causis vitia nasci possunt: extirpari autem & funditus tolli, ut is ipse, qui ad ea propensus fuerit, a tantis vitiis avocetur, non est id positum in naturalibus causis, sed in voluntate, studio, disciplina. quæ tolluntur omnia, si vis, & natura fati & divinationis ratione firmabitur.

VI. Etenim si est divinatio, qualibusnam a perceptis artis proficiscitur? percepta appello, quæ dicuntur Græce *deagnata*. Non enim credo, nullo percepto aut ceteros artifices versari in suo munere, aut eos, qui divinatione utantur, futura prædicere. Sunt igitur astrologorum percepta hujusmodi. Si quis, verbi causa, oriente Canicula natus est, is in mari non morietur. Vigila, Chrysippe, ne tuam causam, in qua tibi cum Diodoro, valente dialectico, magna luctatio est, deferas. Si enim verum est, quod ita concluditur; Si quis oriente Canicula natus est, in mari non morietur: illud quoque verum est, Si Fabius oriente Canicula natus est, Fabius in mari non morietur. Pugnant ergo hæc inter se, Fabium oriente canicula natum esse, & in mari Fabium moriturum: & quoniam certum in Fabio ponitur, ortum esse eum Canicula oriente; hæc quoque pugnant, & esse Fabium, & in mari moriturum. Ergo hæc quoque conjunctio ex repugnantibus, & est Fabius, & in mari Fabius morietur: quod ut propositum est, ne fieri quidem potest. Ergo illud, Morietur in mari Fabius, ex eo genere est, quod fieri non potest. Omne igitur, quod falsum dicitur in futuro, id fieri non potest.

VII. At hoc, Chryssippe, minime vis: maximeque tibi de hoc ipso cum Diodoro certamen est. ille enim id solum fieri posse dicit, quod aut sit verum, aut futurum sit verum: &, quidquid futurum sit, id dicit fieri necesse esse, &, quidquid non sit futurum, id negat fieri posse. Tu, & quæ non sit futura, posse fieri dicis; ut frangi hanc gemmam, etiam si id nunquam futurum sit: neque necesse fuisse Cypselum regnare Corinthi, quamquam id millesimo ante anno Apollinis oraculo editum esset. At si ista comprobabis divina prædicta; & quæ falsa in futuris dicentur, in his habemus, ut ea fieri non possint: ut, si dicatur, Africanum Karthagine potitarum: & si vere dicatur de futuro, idque ita futurum sit, dicas esse necessarium. quæ est tota Diodori vobis inimica sententia. Etenim si illud vere connectitur, Si oriente Canicula natus es, in mari non morieris: primumque quod in connexo, Natus es oriente Canicula, necessarium est: (omnia enim vera in præteritis, necessaria sunt, ut Chryssippo placet, dissentienti a magistro Cleanthe, quia sunt immutabilia, nec in falsum e vero præterita possunt converti: si igitur, quod primum in connexo est, necessarium est: sit etiam, quod sequitur, necessarium. Quamquam hoc Chryssippo non videtur valere in omnibus. Sed tamen, si naturalis est causa, cur in mari Fabius non moriatur, in mari Fabius mori non potest.

VIII. Hoc loco Chryssippus æstuans, falli sperat Chaldæos, ceterosque divinos, neque eos usuros esse conjunctionibus, ut in sua præcepta pronuntient, Si quis natus est oriente Canicula, is in mari non morietur: sed potius ita dicant, Non & natus est quis oriente Canicula, & is in mari morietur. O licentiam jocularum! ne ipse incidat in Diodorum, docet Chaldæos, quo pacto eos exponere præcepta oporteat. Quæro enim, si Chaldæi ita loquantur, ut negationes infinitarum conjunctionum potius, quam infinita connexa ponant: cur idem medici, cur geometræ, cur reliqui facere non possint? Medicus in primo, quod erit ei perspicuum in arte, non ita proponet:

net: Si cui venæ sic moventur, is habet febrem: sed potius illo modo, Non ei venæ sic moventur, & febrem is non habet. itemque geometres non ita dicet, In sphaera maximi orbis, medii inter se dividuntur: sed potius illo modo, Non & sunt in sphaera maximi orbis, & hi non medii inter se dividuntur. Quid est, quod non possit isto modo ex connexo transferri ad conjunctionum negationem? Et quidem aliis modis eandem res efferre possumus. Modo dixi, In sphaera maximi orbis, medii inter se dividuntur: possum dicere, Si in sphaera maximi orbis erunt; possum dicere, Quia in sphaera maximi orbis erunt. Multa genera sunt enuntiandi, nec ullum distortius, quam hoc, quo Chrysippus sperat Chaldæos contentos Stoicorum causa fore. Illorum tamen nemo ita loquitur: majus est enim, has contortiones orationis, quam signorum ortus obitusque perdiscere.

IX. Sed ad illam Diodori contentionem, quam ^{ἡ ἀποδοτικὴ} *ἀποδοτικὴ* appellant, revertamur: in qua, quid valeat id, quod fieri possit, anquiritur. Placet igitur Diodoro, id solum fieri posse, quod aut verum sit, aut verum futurum sit. Qui locus attingit hanc questionem, Nihil fieri, quod non necesse fuerit: & Quidquid fieri possit, id aut esse jam, aut futurum esse: nec magis commutari ex veris in falsa ea posse, quæ futura sunt, quam ea, quæ facta sunt: sed in factis immutabilitatem apparere; in futuris quibusdam, quia non apparent, ne inesse quidem videri: ut in eo, qui mortifero morbo urgeatur, verum sit, Hic morietur hoc morbo: at hoc idem si vere dicatur in eo, in quo vis morbi tanta non appareat, nihilo minus futurum sit. Ita fit, ut commutatio ex vero in falsum ne in futuro quidem ulla fieri possit. Nam, Morietur Scipio, talem vim habet, ut quamquam de futuro dicitur, tamen ut id non possit converti in falsum. de homine enim dicitur, cui necesse est mori. Sic si diceretur, Morietur noctu in cubiculo suo Scipio vi oppressus; vere diceretur. id enim fore diceretur, quod esset futurum autem fuisse, ex eo, quia factum est, intelligi debet.

nec magis erat verum, Morietur Scipio, quam, Morietur illo modo: nec minus necesse mori Scipionem, quam illo modo mori: nec magis immutabile ex vero in falsum, Necatus est Scipio, quam Necabitur Scipio: nec cum hæc ita sint, causa, cur Epicurus fatum extimescat, & ab atomis petat præsidium, easque de via deducat, & uno tempore suscipiat res duas inenodabiles; unam, ut sine causa fiat aliquid, ex quo existet, ut de nihilo quippiam fiat, quod nec ipsi, nec cuiquam physico placet; alteram, ut cum duo individua per inanitem ferantur, alterum e regione moveatur, alterum declinet. Licet enim Epicuro, concedenti, omne enuntiatum aut verum, aut falsum esse, non vereri, ne omnia fato fieri sit necesse: non enim æternis causis, naturæ necessitate manantibus, verum est id, quod ita enuntiat: Descendit in Academiam Carneades: nec tamen sine causis: sed interest inter causas fortuito antegressas, & inter causas cohibentes in se efficientiam naturalem. Ita & semper verum fuit, Morietur Epicurus, cum duo & septuaginta annos vixerit, Archonte Pytharato; neque tamen erant causæ fatales, cur ita accideret: sed, quod ita cecidisset, certe casurum, sicut cecidit, fuit. Nec ii, qui dicunt immutabilia esse, quæ futura sint, nec posse verum futurum converti in falsum, fati necessitatem confirmant, sed verborum vim interpretantur. At, qui introducunt causarum seriem sempiternam, ii mentem hominis voluntate libera spoliata, necessitate fati devinciunt.

X. Sed hæc hæc haftenus. Alia videamus. Concludit enim Chrysippus hoc modo, Si est motus sine causa, non omnis enuntiatio, quod ἀξίωμα dialectici appellant, aut vera, aut falsa erit. causas enim efficientes quod non habebit, id nec verum, nec falsum erit. omnis autem enuntiatio, aut vera aut falsa est. motus ergo sine causa nullus est. Quod si ita est, omnia, quæ fiunt, causis fiunt antegressis. id si ita est, omnia fato fiunt. efficitur igitur, fato fieri, quæcumque fiunt. Hic primum si mihi libeat assentiri Epicuro, & negare omnem enuntiationem aut veram

ram esse, aut falsam: eam plagam potius accipiam, quam fato omnia fieri comprobem. illa enim sententia aliquid habet disputationis, hæc vero non est tolerabilis. Itaque contendit omnes nervos Chrysisippus, ut persuadeat, omne *ἄξιωμα* aut verum esse, aut falsum. Ut enim Epicurus veretur, ne, si hoc concesserit, concedendum sit, fato fieri, quæcumquæ fiant: (si enim alterutrum ex æternitate verum sit, esse id etiam certum: & si certum, etiam necessarium: ita & necessitatem, & fatum confirmari putat) sic Chrysisippus metuit, ne, si non obtinuerit, omne, quod enuntietur, aut verum esse, aut falsum, non teneat, omnia fato fieri, & ex causis æternis rerum futurarum. Sed Epicurus declinatione atomi vitari fati necessitatem putat. Itaque tertius quidam motus oritur extra pondus & plagam, cum declinat atomus intervallo minimo. id appellat *ἑλαχιστος*. Quam declinationem sine causa fieri si minus verbis, re cogitur confiteri. non enim atomus ab atomo pulsa declinat. nam qui potest pelli ab alia, si gravitate feruntur ad perpendicularum corpora individua, rectis lineis, ut Epicuro placet? sequitur enim, ut, si alia ab alia numquam depellatur, ne contingat quidem alia aliam. ex quo efficitur, ut jam si sit atomus, eaque declinet, declinare sine causa. Hanc rationem Epicurus induxit ob eam rem, quod veritus est, ne, si semper atomus gravitate ferretur naturali, ac necessaria, nihil liberum nobis esset, cum ita moveretur animus, ut atomorum motu cogeretur. Hinc Democritus, auctor atomorum, accipere maluit, necessitate omnia fieri, quam a corporibus individuis naturales motus avellere.

XI. Acutius Carneades, qui docebat, posse Epicureos suam causam sine hac commenticia declinatione defendere. nam cum doceret, esse posse quemdam animi motum voluntarium, id fuit defendi melius, quam introducere declinationem, cujus præsertim causam reperire non possent. quo defenso, facile Chrysisippo possent resistere. Cum enim concessissent, motum nullum esse sine causa, non concederent, omnia,

nia,

nia, quæ fierent, fieri causis antecedentibus. voluntatis enim nostræ non esse causas externas & antecedentes. Communi igitur consuetudine sermonis abutimur, cum ita dicimus, velle aliquid quempiam aut nolle sine causa. ita enim dicimus, sine causa, ut dicamus, sine externa, & antecedenti causa, non sine aliqua. Ut cum vas inane dicimus, non ita loquimur, ut physici, quibus inane esse nihil placet: sed ita, ut, verbî causa, sine aqua, sine vino, sine oleo vas esse dicamus: sic, cum sine causa animum moveri dicimus, sine antecedente & externa causa moveri, non omnino sine causa, dicimus. De ipsa atomo dici potest, cum per inane moveatur gravitate & pondere, sine causa moveri, quia nulla causa accedat extrinsecus. Rursus autem, ne omnes a physicis irrideamur, si dicamus, quidquam fieri sine causa, distinguendum est, & ita dicendum, ipsius individui hanc esse naturam, ut pondere & gravitate moveatur, eamque ipsam esse causam, cur ita feratur. Similiter ad animorum motus voluntarios, non est requirenda externa causa. motus enim voluntarius eam naturam in se ipse continet, ut sit in nostra potestate, nobisque pareat: nec id sine causa. ejus enim rei causa, ipsa natura est. Quod cum ita sit, quid est, cur non omnis pronuntiatio aut vera, aut falsa sit, nisi concesserimus fato fieri quæcumque fiant? quia futurâ vera, inquit, non possunt esse ea, quæ causas, cur futura sint, non habent: habeant igitur causas necesse est, ut ea, quæ vera sunt, ita cum evererint, fato evererint.

XII. Confectum negotium, si quidem tibi concedendum est, aut fato omnia fieri; aut quidquam posse fieri sine causa. An aliter hæc enuntiatio vera esse non potest, Capiet Numantiam Scipio, nisi ex æternitate causa causam ferens hoc erit effectura? An hoc falsum potuisset esse, si esset sexcentis sæculis ante dictum? &, si tum non esset vera hæc enuntiatio, Capiet Numantiam Scipio: ne illa quidem eversa vera est hæc enuntiatio, Capiet Numantiam Scipio. Potest igitur quidquam factum esse, quod non verum fuerit futurum esse? nam ut præterita ea
vera

vera dicimus, quorum superiore tempore vera fuerit instantia: sic futura, quorum consequenti tempore vera erit instantia, ea vera dicemus. Nec si omne enuntiatum aut verum, aut falsum est, sequitur illico, esse causas immutabiles, easque æternas, quæ prohibeant quidquam secus cadere, atque casurum sit. fortuitæ sunt causæ, quæ efficiant, ut vere dicantur, quæ ita dicentur, Veniet Cato in senatum, non inclusa in rerum natura, atque mundo. Et tamen tam est immutabile venturum, cum est verum, quam venisse: nec ob eam causam fatum, aut necessitas extimescenda est. Etenim erit confiteri necesse, si hæc enuntiatio, Veniet in Tusculanum Hortensius, vera non est: sequitur, ut falsa sit. quorum illi neutrum volunt. quod fieri non potest. Nec nos impedit illa ignava ratio, quæ dicitur. appellatur enim quidam a philosophis *ἀεργος λόγος*, cui si pareamus, nihil omnino agamus in vita. Sic enim interrogant: si fatum tibi est, ex hoc morbo convalescere; sive medicum adhibueris, sive non, convalesces. Item, Si fatum tibi est, ex hoc morbo non convalescere; sive tu medicum adhibueris, sive non, non convalesces. & alterutrum fatum est. medicum ergo adhibere nihil atinet.

XIII. Recte genus hoc interrogationis ignavum, atque iners nominatum est, quod eadem ratione omnis e vita tolletur actio. Licet etiam immutare, ut fati nomen ne adjungas, & eandem tamen teneas sententiam, hoc modo: Si ex æternitate verum hoc fuit, Ex isto morbo convalesces. Itemque, Si ex æternitate hoc falsum fuit, Ex isto morbo (non) convalesces; sive adhibueris medicum, sive non adhibueris, non convalesces; deinde cetera. Hæc ratio Chrysippo reprehenditur. Quædam enim sunt, inquit, in rebus simplicia, quædam copulata. Simplex est, Morietur eo die Socrates. Huic, sive quid fecerit, sive non fecerit, finitus est moriendi dies. At si ita fatum sit, Nascetur OEdipus Lajo: non poterit dici, sive fuerit Lajus cum muliere, sive non fuerit; copulata enim res est, & confatalis. sic enim appellat:

Cic. Acad. Quæst.

G

lat:

lat: quia ita fatum sit, & concubiturum cum uxore Lajum, & ex ea OEdipum procreaturum: Ut si esset dictum, Luctabitur Olympiis Milo; & referret aliquis, Ergo, sive habuerit adversarium, sive non habuerit, luctabitur: erraret. est enim copulatum, Luctabitur, quia sine adversario nulla luctatio est. Omnes igitur istius generis captiones eodem modo refelluntur: Sive tu adhibueris, convalesces: captiosum. tam enim est fatale, medicum adhibere, quam convalescere. Hæc ut dixi, confatalia ille appellat.

XIV. Carneades hoc totum genus non probabat, & nimis inconsiderate concludi hanc rationem putabat. itaque premebat alio modo, nec ullam adhibebat calumniam: cujus erat hæc conclusio. Si omnia antecedentibus causis fiunt, omnia naturali colligatione conferte contextequæ fiunt. quod si ita est, omnia necessitas efficit. Id si verum est, nihil est in nostra potestate. est autem aliquid in nostra potestate. At, si omnia fato fiunt, omnia causis antecedentibus fiunt. non igitur fato fiunt, quæcumque fiunt. Hoc ætius adstringi ratio non potest. Nam si quis velit idem referre, atque ita dicere: Si omne futurum, ex æternitate verum est, ut ita certe eveniat, quemadmodum sit futurum, omnia necesse est colligatione naturali conferte contextequæ fieri: nihil dicat. multum enim differt, utrum causa naturalis ex æternitate, futura vera efficiat, an etiam sine æternitate naturali, futura quæ sint, ea vera esse possint intelligi. Itaque dicebat Carneades, ne Apollinem quidem futura posse dicere, nisi ea, quorum causas natura ita contineret, ut ea fieri necesse esset. Quid enim spectans deus ipse diceret, Marcellum eum, qui ter consul fuit, in mari esse periturum? erat quidem hoc verum ex æternitate, sed causas id efficientes non habebat. ita ne præterita quidem ea, quorum nulla signa, tamquam vestigia, exstarent, Apollini nota esse censebat: quo minus futura. causis enim efficientibus quamque rem cognitis, posse denique sciri, quid futurum esset. ergo nec de OEpidode potuisse Apollinem prædicere, nullis in rerum natura causis præ-

positis, cur ab eo partem interfici necesse esset: nec quidquam hujusmodi.

XV. Quocirca si Stoicis, qui omnia fato fieri dicunt, consentaneum est, cujusmodi oracula, ceteraque, quæ ad divinationem pertinent, comprobare: iis autem, qui, quæ futura sunt, ea vera esse ex æternitate dicunt, non idem dicendum est: vide, ne non eadem sit illorum causa & Stoicorum. hi enim urgentur angustiis; illorum ratio soluta ac libera est. Quod si concedatur, nihil posse evenire, nisi causa antecedente: quid proficiatur, si ea causa non ex æternis causis apta dicatur? causa autem ea est, quæ id efficit, cujus est causa; ut vulnus, mortis; cruditas, morbi; ignis, ardoris. Itaque non sic causa intelligi debet, ut, quod cuique antecedit, id ei causa sit, sed quod cuique efficienter antecedit: nec, quod in campum descenderim, ut fuisse causæ, cur pila luderem: nec Hecubam causam interitus fuisse Trojanis, quod Alexandrum genuerit: nec Tyndareum Agamemnoni, quod Clytæmnestram. hoc enim modo viator quoque bene vestitus causa grassatori fuisse diceretur, cur ab eo spoliaretur. Ex hoc genere illud est Ennii,

*Utinam ne in nemore Pelio securibus
Cæsa, cecidisset abiegna ad terram erabes!*

Licuit vel altius, Utinam ne in Pelio nata ulla umquam esset arbor! etiam supra, Utinam ne esset mons ullus Pelius! similiterque superiora repetentem regredi infinite licet.

*Neve inde navis inchoandæ exordium
Cœpisset.*

Quorsum hæc præterita? quia sequitur illud,

*Nam numquam hera errans mea, domo efferret
pedem,*

Medea, animo ægro, amore sævo saucia.

non, ut eæ res causam afferrent amoris.

XVI. Interesse autem ajunt, utrum ejusmodi quid sit, sine quo aliquid effici non possit, an ejusmodi, quo aliquid effici necesse sit. Nulla igitur earum est causa, quoniam nullam eam rem sua vi efficit, cujus dicitur causa; nec id, sine quo quippiam non fit, causa est: sed id, quod cum accessit, id cuius causa est, efficit necessario. nondum enim ulcerato serpentis morfu Philocteta, quæ causa in rerum natura continebatur, fore, ut is in insula Lemno lineretur? post autem causa fuit propior, & cum exitu junctior. Ratio igitur eventus aperit causam. sed ex æternitate vera fuit hæc enuntiatio: Relinquetur in insula Philoctetes: nec hoc ex vero in falsum poterat converti. necesse est enim in rebus contrariis duabus (contraria autem hoc loco ea dico, quorum alterum ait quid, alterum negat) ex his igitur necesse est, invito Epicuro, alterum verum esse, alterum falsum: ut, Sauciabitur Philocteta, omnibus ante sæculis verum fuit: Non Sauciabitur, falsum. Nisi forte volumus Epicureorum opinionem sequi, qui tales enuntiationes nec veras, nec falsas esse dicunt: aut cum id pudet, illud tamen dicunt, quod est impudentius, veras esse ex contrariis disjunctiones: sed quæ in his enuntiata essent, eorum neutrum esse verum. O admirabilem licentiam, & miserabilem inscientiam differendi! Si enim aliquid in eloquendo nec verum, nec falsum est, certe id verum non est. quod autem verum non est, qui potest non falsum esse? aut quod falsum non est, qui potest non verum esse? Tenebitur id, quod a Chrysippo defenditur; Omnem enuntiationem aut veram, aut falsam esse: ratio ipsa cogit, & ex æternitate quædam vera esse, & ea non, esse nexa causis æternis & a fati necessitate esse libera.

XVII. Ac mihi quidem videtur, cum duæ sententiæ fuissent veterum philosophorum, una eorum, qui conferent omnia ita fato fieri, ut id fatum vim necessitatis afferret, in qua sententia Democritus, Heraclitus, Empedocles, Aristoteles fuit; altera eorum

rum

rum, quibus viderentur sine ullo fato esse animorum motus voluntarii: Chrysippus, tamquam arbiter honorarius, medium ferire voluisse: sed applicat se ad eos potius, qui necessitate motus animos liberatos volunt. Dum autem verbis utitur suis, delabatur in eas difficultates, ut necessitatem fati confirmet invitus. Atque hoc, si placet, quale sit videamus in assensionibus, quas prima oratione tractavi. eas enim veteres illi, quibus omnia fato fieri videbantur, vi effici, & necessitate dicebant, qui autem ab his dissentiebant, fato assensiones liberabant, negabantque fato assensionibus adhibito, necessitatem ab his posse removeri: iique ita disserebant. Si omnia fato fiunt, omnia fiunt causa antecedente: &, si appetitus; illa etiam, quæ appetitum sequuntur. ergo etiam assensiones. At, si causa appetitus non est sita in nobis, ne ipse quidem appetitus est in nostra potestate. Quod si ita est, ne illa quidem, quæ appetitu efficiuntur, sunt sita in nobis. non sunt igitur neque assensiones, neque actiones in nostra potestate. ex quo efficitur, ut nec laudationes iustæ sint, nec vituperationes, nec honores, nec supplicia. Quod cum vitiosum sit, probabiliter concludi putant, non omnia fato fieri, quæcumque fiant.

XVIII. Chrysippus autem cum & necessitatem improbaret, & nihil vellet sine præpositis causis evenire, causarum genera distinguit, ut & necessitatem effugiat, & retineat fatum. Causarum enim, inquit, aliæ sunt perfectæ & principales: aliæ adjuvantes & proximæ. Quamobrem cum dicimus, omnia fato fieri causis antecedentibus, non hoc intelligi volumus, causis perfectis, & principalibus, sed causis adjuvantibus, antecedentibus & proximis. Itaque illi rationi, quem paullo ante conclusi, sic occurrit, Si omnia fato fiant, sequi illud quidem, ut omnia causis fiant antepositis; verum non principalibus, & perfectis, sed adjuvantibus, & proximis. quæ si ipsæ non sint in nostra potestate, non sequitur, ut ne appetitus quidem sit in nostra potestate.

state. at hoc sequeretur, si omnia perfectis & principalibus causis fieri diceremus, ut cum hæ causæ non essent in nostra potestate, ne ille quidem esset in nostra potestate. Quamobrem qui ita fatum introducunt, ut necessitatem adjungant, in eos valebit illa conclusio. qui autem causas antecedentes non dicunt perfectas, neque principales, in eos nihil valebit. quod enim dicantur assensiones fieri causis antepositis, id quale sit, facile a se explicari putant. nam quamquam assensio non possit fieri nisi commota viso: tamen cum id visum proximam causam habeat, non principalem, hanc habet rationem (ut illa quidem fieri possit nulla vi extrinsecus excitata, (neesse est enim, assensionem viso commoveri) sed revertitur ad cylindrum, & ad turbinaem suam, quæ moveri incipere, nisi pulsa, non possunt: id autem cum accidit, suapte natura, quod superest, & cylindrum volvi, & versari turbinem putat.

XIX. Ut igitur, inquit, qui protrusit cylindrum, dedit ei principium motionis, volubilitatem autem non dedit: sic visum objectum imprimet illud quidem, & quasi signabit in animo suam speciem, sed assensio nostra erit in potestate: eaque, quemadmodum in cylindro dictum est, extrinsecus pulsa, quod reliquum est, suapte vi & natura movebitur. Quod si aliqua res efficeretur sine causa antecedente, falsum esset, omnia fato fieri: sin omnibus, quæcumque fiunt, verisimile est causam antecedere; quid afferri poterit, cur non omnia fato fieri fatendum sit? modo intelligitur, quæ sit causarum distinctio ac dissimilitudo. Hæc cum ita sint a Chrysippo explicata, si illi, qui negant assensiones fato fieri, fateantur tamen, eas non sine viso antecedente fieri; alia ratio est. sed si concedunt, anteire visa, nec tamen fato fieri assensiones, quod proxima illa & continens causa non moveat assensionem: vide, ne idem dicant. neque enim Chrysippus concedens, assensionis proximam & continen-

nentem causam esse in viso positam, neque eam causam ad assentiendum necessariam esse, concedet, ut, si omnia fato fiant, omnia fiant causis antecedentibus, & necessariis: itemque illi, qui ab hoc dissentiant, contententes non fieri assensiones sine præcursione visorum, dicent, si omnia fato fierent ejusmodi, ut nihil fieret, nisi prægressione causæ, confitendum esse, fato fieri, omnia: ex quo facile intellectu est, quoniam utrique, patefacta atque explicata sua, ad eundem exitum veniant, verbis eos, non re diffidere. Omninoque cum hæc sit distinctio, ut quibusdam in rebus vere dici possit, cum hæc causæ antegressæ sint, non esse in nostra potestate, quin illa eveniant, quorum causæ fuerint. quibusdam autem in rebus, causis antegressis, in nostra tamen esse potestate, ut aliud aliter eveniat: hanc distinctionem utrique approbant: sed alteri censent, quibus in rebus cum causæ antecesserint, ita, ut non sit in nostra potestate, ut aliter illa eveniant, illas fato fieri, quæ autem in nostra potestate sint, ab his fatum abesse.

XX. Hoc modo hanc causam disceptari oportet, non ab atomis errantibus, & de via declinantibus præsidium petere. Declinat, inquit, atomus. Primum cur? aliam quandam vim motus habebunt a Democrito impulsione, quam plagam ille appellat: a te, Epicure, gravitatis & ponderis. Quæ ergo nova causa in natura est, quæ declinet atomum? aut num sortiuntur inter se, quæ declinet, quæ non? aut cur minimo declinent intervallo, majore non? aut cur declinent uno minimo, non declinent duobus, aut tribus? optare hoc quidem est, non disputare. Nam neque extrinsecus impulsam atomum loco moveri, & declinare dicis: neque in illo inani, per quod feratur atomus, quidquam fuisse causæ, cur ea non e regione ferretur: nec in ipsa atomo mutationis aliquid factum est, quamobrem naturalem sui ponderis motum non teneret. Ita cum attulisset nullam causam, quæ istam declinationem efficeret: tamen aliquid sibi dicere videtur; cum id dicat, quod omnium mentes aspernentur,

tur, ac respuant. Nec vero quisquam magis confirmare mihi videtur non modo fatum, verum etiam necessitatem, & vim omnium rerum, sustulisseque motus animi voluntarios, quam hic, qui aliter obistere fato fatetur se non potuisse, nisi ad has commenticias declinationes confugisset. nam, ut essent atomi, quas quidem esse, mihi probari nullo modo potest: tamen declinationes istæ numquam explicarentur. nam si atomis, ut gravitate ferantur, tributum est necessitate naturæ, quod omne pondus nulla re impediente moveatur, & feratur necesse est: illud quoque necesse est, declinare quibusdam atomis, vel, si volunt, omnibus naturaliter.

Multa desunt.

r-
n
e
i-
n-
at
o
r-
i-
a
d
b

Principibus dicitur sic uelut Fatum uel d. Worms dicitur
quod, uelut dicitur uelut dicitur Extinguendo dicitur Abbas
quod uelut dicitur fulgur uelut d. de Fato.

11. Dr. ...
Blatt

124445

1018

ULB Halle
007 495 641

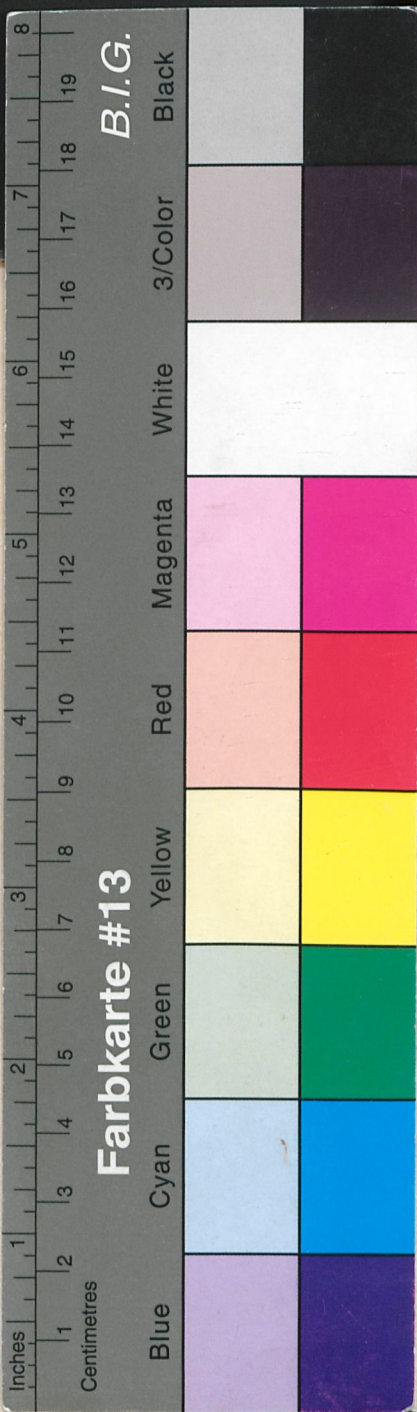
3

1204 65

99
78

M. TULLII CICERONIS
ACADEMICAE
QUAESTIONES
ET
DE FATO
LIBER SINGULARIS.

EX RECENSIONE
IO. AUG. ERNESTI.

HALAE
IMPENSIS ORPHANOTROPHEI
MDCCLXXXIII.

